

Núm. 815

FEBRER 1998

650 ptes.

MUNTANYA

SITC

Saló Internacional
del Turisme
a Catalunya

Barcelona 23-26 abril 1998

PROHIBIDA LA SEVA VENDA
UTILITZI ELS TRANSPORTS PÚBLICS

Fira de Barcelona

INVITACIÓ

CENTRE
EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA

SITC

Saló Internacional
del Turisme
a Catalunya

Barcelona 23-26 abril 1998

LINEES 1 i 3
PARKING
FERROCARRILS DE LA
GENERALITAT DE CATALUNYA
BUS
9, 13, 27, 38, 50, 52, 53, 55, 56, 57,
61, 65, 91, 109, 141, EA, EN, EB, L72,
180, 181, 186, 187 y AERIO BUS.

Horari: de 10 a 20 hores.

PROHIBIDA LA SEVA VENDA
UTILITZI ELS TRANSPORTS PÚBLICS

Fira de Barcelona

INVITACIÓ

CENTRE
EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA

GE

GRAPHIC

GEOGRAPHICA LLIBRERIA
ESPECIALITZADA

Diputació nº 321, 08009 Barcelona Tel. 487.46.24

GEOGRAFIA

MUNTANYA

VIATGES

CARTOGRAFIA

SERVEI DE CARTOGRAFIA INFORMÀTICA
(Fem el teu mapa amb la informació que vulguis)

DESCOMPTE ALS SOCIS DEL C.E.C.
(5 %, màxim autoritzat per la Llei)

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

Entitat declarada d'utilitat pública

SUMARI

Any CXXII, Vol. 102, Núm. 815, Febrer 1998

Redacció, administració i publicitat:

Paradís, 10 pral. 08002 Barcelona, tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08, adreça electrònica:

cec.centre@mx3.redestb.es

Director: Josep Nuet i Badia, adreça electrònica: nuet@bcn.servicom.es

Secretari: Joaquim Bordons

Consell de redacció: Francesc Beato, Joaquim Bordons, Francesc X. Gregori, Josep M. Panareda, Miquel Rafa

Corrector lingüístic:

Eulàlia Nuet i Badia

Cartògraf i dibuixant:

Armand Ballart

Dissenyador i maquetador:

José Nuet i Badia

Publicitat: Adolf Garcia, Exclussives Publicitàries, tel. i fax. 93-237 95 01

Fotocomposició: PC Gràfic, adreça electrònica: pcgrafic@mx3.redestb.es

Fotomecànica: T4 Sorrosal, SA.

Impressió: IMGESA, Alarcón, 138. 08930 Sant Adrià de Besòs

Dipòsit legal: B. 545 - 1958

ISSN: 0212 - 2111

Preu d'aquest exemplar: 650 ptes.

(IVA inclòs)

Preu de la subscripció anual: 3.400 ptes.

(IVA inclòs) (sis exemplars).

A l'estranger: 4.900 ptes.

Comanda de números endarrerits a la redacció de la revista.

La revista MUNTANYA és membre de

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ

Els articles publicats a MUNTANYA expressen l'opinió dels seus autors.

La revista MUNTANYA, editada pel Centre Excursionista de Catalunya es publica sense cap finalitat lucrativa.

El © copyright dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és propietat dels autors respectius. Per tant, és absolutament prohibit la reproducció total o parcial, per qualsevol sistema, dels articles de la revista MUNTANYA sense permís escrit dels propietaris del copyright.

Portada: De tornada, a la tarda, és fàcil seguir la traça oberta al matí. Foto: Francesc X. Gregori

Editorial: Un mitjà de comunicació al servei del país 2

Rafael Patxot i l'excursionisme científic, per Francesc Olivé i Guilera 3

Itinerari arqueològic als voltants de Solius (la Selva), per Lluís Vidal i Vilaró - Carme Vila i Orriols 10

El Centre, cent vint anys d'història, per Agustí Jolis 13

Noves localitats del julivert d'isard, per Josep Nuet i Badia 15

Excursió amb esquís al tuc d'Auba, per Francesc X. Gregori 17

La petja blanca. Excursionisme amb raquetes, per GRAN (Grup de Raquetes de Neu) 20

La serra del Corb (Garrotxa), per Lluís Willaert 25

El turó d'en Ros, per Joan M. Vives i Teixidó 29

Ermita de Santa Magdalena d'Ulldemolins, per Modest Montlleó i Espasa 31

Concurs i congrés UNICA'97 a Polònia, per Maria Rosa Vidal i Forns 33

Vies d'escalada, a cura d'Armand Ballart 36

Notícies, llibres & mapes 38

Normes de publicació de MUNTANYA

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent:

Els articles cal que siguin inèdits i escrits correctament en català, en suport magnètic (disquet PC) amb indicació del programa i versió o en el seu defecte a màquina. Se'n presentarà una còpia en paper a doble espai en fulls de mida DIN A4, deixant uns marges d'un parell de centímetres.

Els articles, d'un màxim de sis fulls, negociables, aniran encapçalats pel títol que l'autor proposa i portaran a continuació el nom dels autors. No portaran notes a peu de pàgina.

Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits en un full a part, precedits

d'un número que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent.

Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu el subratllat en els textos que vulgueu publicar. Tampoc no utilitzeu codificacions ni lletres diferents en els arxius informàtics.

Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc, també els podeu aportar en format digital (disquet PC), preferiblement fets en Corel Draw.

Les fotografies, en nombre de sis a dotze per article, en diapositives, còpies de paper color o blanc i negre brillant, cal que siguin ben exposades i amb bona definició, que tinguin contrast, però que no siguin excessivament fosques.

Un mitjà de comunicació al servei del país

En aquest número de MUNTANYA, encetem una nova maquetació interior de la revista. D'aquesta nova maquetació els nostres consocis i lectors ja en van tenir un tast en el passat número de desembre. Com es pot comprovar, hem fet una renovació del disseny interior de la revista. La resta, dimensió, nombre de pàgines, les pàgines impreses en color, la coberta, la portada, etc., es manté igual.

L'objectiu és fer una revista millor amb el mateix preu que ens costa fins ara. Sempre serà possible fer més coses o augmentar les pàgines de color, etc. Tanmateix, caldria que la revista tingués un augment molt substancial de la seva tirada. Sense aquesta condició tan senzilla, fer una millora formal seria augmentar els costos d'una manera insostenible.

La renovació que fem ara, tendeix a fer que la revista tingui una disposició més agradable a la vista, que es pugui llegir més bé, millorant la tipografia, que els articles tinguin subtitulats, per a evitar les masses de lletra massa extenses, fer les pàgines més vistoses, augmentant el nombre i la qualitat de les fotografies. També l'aspecte de la publicitat ha tingut una petita reforma, que consisteix a situar les pàgines de la publicitat en un lloc més central de la revista, cosa que motiva més els anunciants a contractar publicitat, atès que el seu anunci és més visible.

Aquesta remodelació és possible gràcies a l'esforç dels qui fan MUNTANYA. Tot els col·laboradors i els industrials que ja fa anys que treballen en

aquesta publicació han fet un esforç d'adaptació i de modernització, sobretot en el camp de la informàtica i les comunicacions, a fi d'aconseguir millorar el producte sense augmentar-ne els costos.

Tota aquesta remodelació ètica volem que porti aparellada una renovació i potenciació dels continguts, tant en quantitat com en qualitat, sempre al servei dels nostres objectius fundacionals: donar a conèixer el nostre país, i també els altres, amb una actitud de valoració i de respecte.

Aquesta feina engrescadora, però difícil, de modernitzar un mitjà de comunicació ha generat i generarà un conjunt de reflexions a l'entorn de la feina que fem i del paper que la nostra publicació ha de tenir en el si de la societat catalana.

La reflexió dels objectius que MUNTANYA s'ha de fixar hauria de basar-se en unes quantes línies, de les quals destaquem aquestes:

Amplitud de visió. En el món excursionista i en el Centre, en concret, la diversitat d'activitats i d'aficions és molt gran. La reflexió caldria que aprofundís quin ha de ser el paper de MUNTANYA en la premsa excursionista i quines han de ser les línies que cal potenciar: itineraris de tots els nivells, temes naturalistes, alpinisme, altres esports competitius, etc. En aquesta reflexió caldrà tenir present el col·lectiu al qual ens volem dirigir i l'amplitud de la receptivitat que pot tenir cada un d'aquests grans temes.

Imaginació. Com qualsevol altre mitjà de comunicació, MUNTANYA ha de ser creatiu per a mantenir-se com un mitjà atractiu i útil. L'estimulació de la imaginació caldrà, però, que es faci sobre la base del realisme. Actualment les limitacions de tota mena són moltes i, a més, la competència de poderosos mitjans de comunicació escrita és molt més forta que fa només pocs anys. La imaginació, doncs, ha de ser imprescindible per a dur a terme una tasca des de la nostra especificitat.

Servei a la societat i al país. La revista MUNTANYA, amb una llarga trajectòria com a mitjà de comunicació especialitzat, s'ha de plantejar quina ha de ser, en el futur, la seva aportació a la societat catalana, de la qual sorgeix i a la qual vol servir, en uns quants aspectes: la seva funció de creadora d'opinió, de formadora en aspectes tècnics i de seguretat, de suggeridora de noves activitats, de fornadora d'informació a tots nivells.

Aquests són alguns dels temes de reflexió que cal aprofundir, amb la seguretat que la reflexió serena i oberta ens aportarà noves idees per a mantenir amb més empena aquesta realitat que és MUNTANYA.

Amb aquesta voluntat i amb moltes ganes de fer les coses cada dia més ben fetes i amb molta il·lusió d'arribar més lluny i més a fons, invitem tothom a participar en aquest projecte antic i jove alhora, que vol mantenir la fidelitat als objectius pels quals va ser creat i al país al qual serveix.

Rafael Patxot i l'excursionisme científic

Francesc Olivé i Guilera

Un recorregut breu per la gran tasca científica i de mecenatge que Rafael Patxot va fer al llarg de la seva vida, amb una atenció especial a la seva relació amb el Centre.

El nostre consoci Rafael Patxot i Jubert (Sant Feliu de Guíxols, 1872 - Ginebra, 1964) és recordat especialment per la generositat dels seus mecenatges, que es van estendre a camps molt diversos de la cultura catalana. Però la seva figura quedaria incompleta si ens limitéssim a aquest aspecte de la seva actuació cívica i no destaquéssim també els seus valors personals que en fan una figura excepcional, única i irrepetible del nostre país, vinculat d'una manera singular a l'excursionisme científic.

Nascut en el si d'una acabalada família d'industrials tapers de Sant Feliu de Guíxols, Rafael Patxot estudià de petit en un internat de Barcelona, fins l'any 1886. Una vegada feta la revàlida de pèrit mercantil, marxà a París, i després a Londres i a Cambridge, per ampliar estudis, però hagué de retornar l'any 1893 a causa de la mort prematura dels seus pares, per a fer-se càrrec, ben jove encara, dels negocis familiars.

Excursionista i soci del Centre

Ja instal·lat a Sant Feliu de Guíxols, fou, a partir de 1895, soci delegat del Centre Excursionista de Catalunya. Home de múltiples activitats, industrials, científiques i culturals, era al mateix temps un muntanyenc entusiasta i actiu, com es complagué de recordar l'any 1925 amb motiu de la concessió de la segona Medalla d'Or del Centre, que ell va instituir:

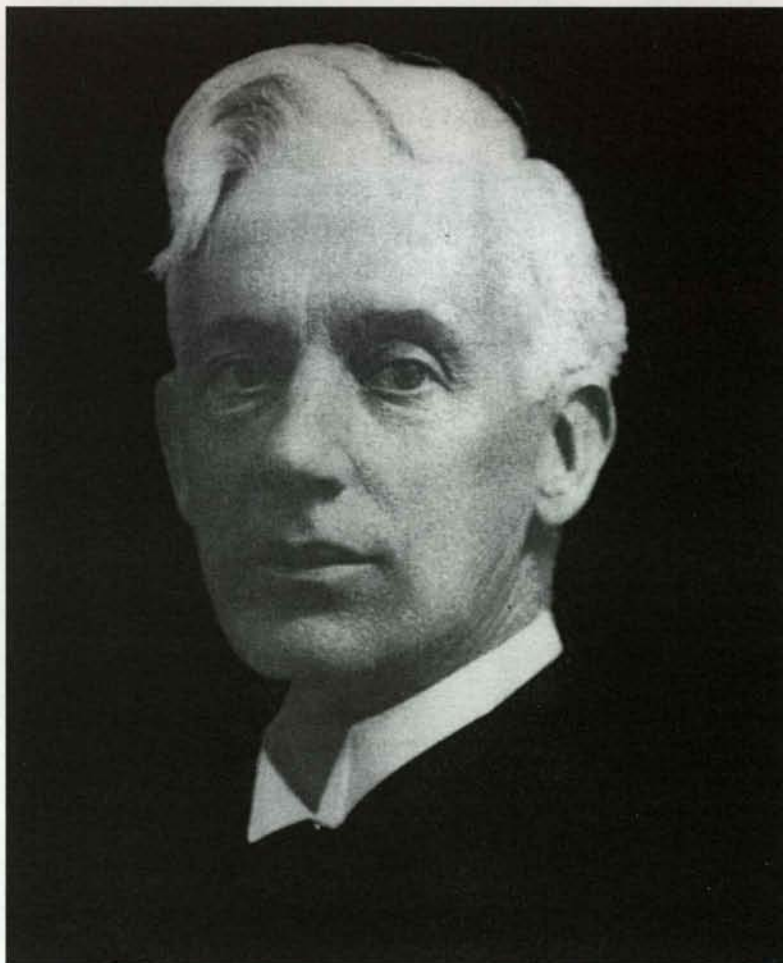
«Perquè jo també som estat excursionista com vosaltres. També he resseguit les nostres muntanyes, m'he rabejat en els cimals, conec la traïdoria de la boira, la feresa del torb, m'ha colpit el rem de la pedregada, he tastat la corda i el piolet, he respirat aquell baf terrós i reumàtic de les «crevasses», i he oït la rossolada fent retronar les solituds emmantellades, somovent la fingida apatia dels

«glaciers»...» (Butll. CEC, 420, maig, 1930, pàg. 146).

L'«Observatori català»

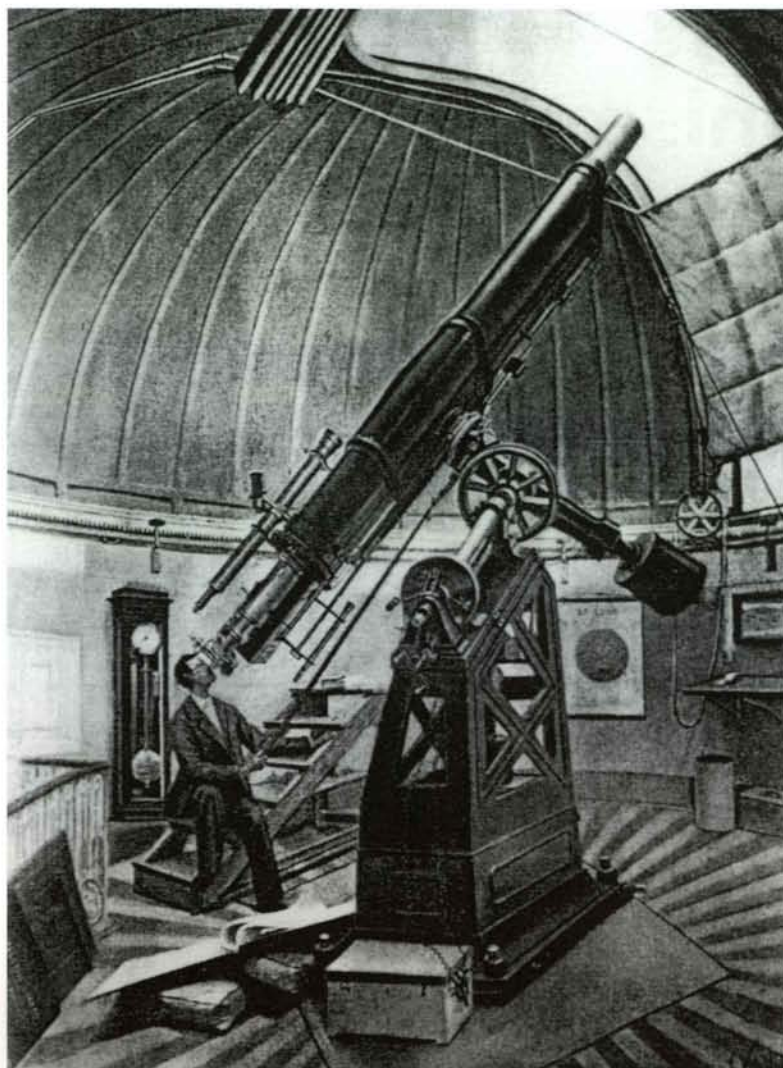
Malgrat la interrupció dels estudis, Patxot no oblidà la formació científica que havia adquirit, principalment a Anglaterra, i seguí endavant amb la seva gran fal·lera de joventut, que era l'astronomia.

La seva posició econòmica li permeté poder disposar, a l'edat de vint-i-quatre anys, d'un observatori astronòmic equipat amb l'utillatge científic més sofisticat del seu temps. L'observatori, instal·lat al terrat de la seva casa de Sant Feliu de Guíxols, tenia un telescopi equatorial amb dues ulleres paral·leles de 0,22 m d'obertura, una per a l'observació directa del firmament i l'altra fotogràfica, que li permetia fer mesuraments micromètrics, astrofotografia, espectroscòpia i estudis de física solar. Entre altres instruments, disposava també d'un pèndol sideri i d'un teodolit azimutal. Tot el conjunt estava protegit

Rafael Patxot i Jubert (1872-1964)
(del llibre **Rafael Patxot i Jubert, mecenes i científic**, de J. Maluquer Sostres, Ed. Pòrtic).

El telescopi equatorial de l'«Observatori Català» de Patxot, a Sant Feliu de Guíxols, 1895-1911 (del llibre Rafael Patxot i Jubert, mecenes i científic, de J. Maluquer Sostres Ed. Pòrtic).

per una cúpula giratòria d'acer de 5,30 metres de diàmetre.

Des del seu observatori, Patxot realitzà observacions astronòmiques amb un rigor poc freqüent en un investigador no professional del seu temps. Fou l'iniciador a la Península dels mesuraments micromètrics d'estels múltiples. El fervor que posava en l'astronomia queda reflectit en l'entusiasta descripció de la lluna, vista amb esperit d'excursionista científic, que féu davant els socis del Centre, en el seu «sermó de la Medalla» de 1925: «I el meu excursionisme és anat bon xic més enllà: car deixant la Terra s'ha passejat telescòpicament pels paisatges llunars, de grandioses planures, a tall de mars eixutes... I arreu es redreça muntanyam d'alçàries parionies a les de la Terra, amb cresteres reixades de cràters i timbes esfereïdores, i arrugues colossals i enigmàtiques lluiïssors i esquerdaments i astoradors fon-

dals, que engolirien embostes de Montserrat, de Montsenys i de Puigmals» (*Butll. CEC*, 420, maig 1930, pàgs. 147-148).

El 28 de juny de 1896, ara fa més de cent anys, una comissió del Centre, encapçalada pel president, Francesc Maspons i Labrós, prengué a Girona el carrilet en direcció a Sant Feliu de Guíxols. Patxot els esperava a l'estació de Quart i juntament amb altres companys de la comarca que s'anaren incorporant al grup barceloní, visitaren el dolmen de Romanyà, que havien descobert recentment, i feren junts una excursió a sa Pedra Aguda de Vallvanera i la vall d'Aro. Al vespre visitaren l'observatori astronòmic, que Patxot havia batejat amb el nom d'«Observatori Català», que inauguraren solemnement encapçalant amb les seves signatures el registre de visitants.

Patxot era un gran enamorat de la mar, per això l'endemà convidà els amics barcelonins a embarcar-

se en dos llaguts, un dels quals era el seu gussí *La Griselda*, amb els quals navegaren fins a Tossa, des d'on prosseguiren l'excursió a peu cap a Lloret i Blanes.

El soci Josep Comas i Solà, que anava amb el grup, redactà una elogiosa descripció de l'observatori, que fou publicada al *Butlletí del Centre* (*Butll. CEC*, 422, juliol-setembre 1896, pàg. 178). Comas i Solà, que amb el temps seria una figura prestigiosa de l'astronomia, establí una cordial amistat amb Patxot i els seus familiars, que el portà a convertir-se en el seu gendre. Malauradament, més tard es produïren desavinences que provocaren el trencament del vincle matrimonial.

Al servei de la meteorologia

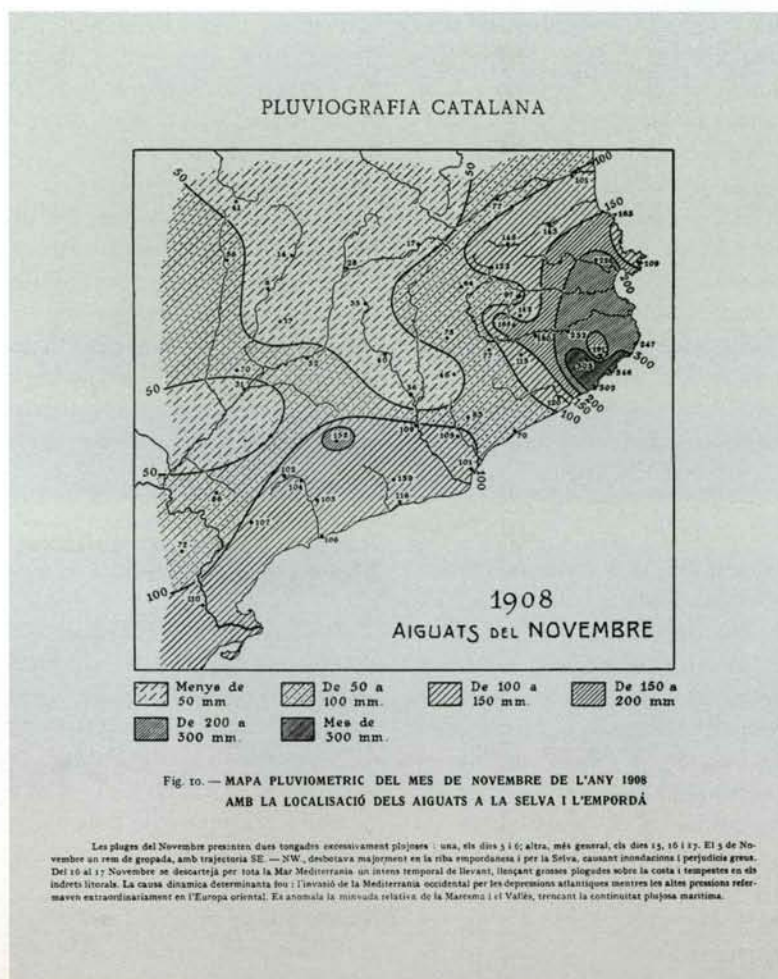
L'observatori astronòmic, que es complementava amb aparells meteorològics, es mantingué fins a 1911, després que Patxot, canviant d'orientació empresarial, es traslladés a viure a Barcelona. La seva dedicació a l'astronomia s'anà decantant cap a la meteorologia. L'any 1921, en crear-se el Servei Meteorològic de Catalunya, hi diposità els seus instruments meteorològics, mentre el telescopi i els instruments astronòmics foren oferts a l'Ajuntament de Barcelona, que havia de fer-ne un observatori popular al parc de la Ciutadella, però com que l'Ajuntament es negà a pagar les despeses de la instal·lació, decidí cedir-ho tot a la Societat Astronòmica de Barcelona, que presidia Eduard Fontserè. En extinguir-se aquesta societat, el telescopi passà a la Universitat de Barcelona, on estigué en servei fins als anys seixanta.

Patxot mantingué una constant col·laboració amb el Servei Meteorològic de Catalunya, que dirigia el nostre consoci Eduard Fontserè. Redactà diversos treballs sobre meteorologia, que publicà, així com patrocinà la publicació de nombroses traduccions i obres originals d'altres autors sobre aquest tema. La Institució Patxot finançà l'*Atlas internacional dels núvols i dels estats del cel*, editat per la Comissió

d'Estudis dels Núvols, del Comitè Meteorològic Internacional, obra magna de la nefologia o tractat dels núvols, editat en alemany, francès i anglès, i del qual féu també una edició en català. L'any 1939, l'Ejército del Aire, que controlava la meteorologia estatal, clausurà el Servei Meteorològic de Catalunya i en confiscà les instal·lacions i el material, incloent-hi el que Patxot hi tenia dipositat. L'arxiu del Servei Meteorològic de Catalunya, que fou confiscat l'any 1939 i traslladat a Madrid, ha estat dipositat darrerament a l'Institut Cartogràfic de Catalunya.

La figura de Patxot i la seva vinculació a la meteorologia ha pres actualitat amb l'homenatge que li fou ofert el 23 de maig de 1996 per l'Instituto Nacional de Meteorología, amb la col·locació d'una placa a la façana del seu Centre Meteorològic Territorial de Catalunya, situat a la Vila Olímpica, en reconeixement a la seva tasca i el mecenatge en favor dels estudis meteorològics. La figura i l'obra de Patxot foren glossades pel seu biògraf, Joaquim Maluquer i Sostres, autor d'un magnífic llibre sobre Patxot (*Rafael Patxot i Jubert. Mecenes i científic*, Edit. Pòrtic, Barcelona 1994), que obrí l'acte d'homenatge, al qual es donà un relleu especial amb la presència del vicepresident del Senat, Joan Guitart, el director general de l'Instituto Nacional de Meteorología, Manuel Bautista Sánchez, que oferí l'acte, així com directius i personal del Centre Territorial de Catalunya, meteo-ròlegs, i homes del temps dels mitjans de comunicació. Una representació del nostre Centre assistí a l'acte.

Dins el camp de la meteorologia, aquest homenatge fou com una continuació del que va fer el Centre Excursionista de Catalunya el 12 de novembre de 1995 amb la col·locació d'una placa a l'observatori del turó de l'Home, al Montseny, en memòria del nostre il·lustre consoci Eduard Fontserè i Riba (Barcelona, 1870-1970), pare de la meteorologia catalana, el qual, com hem vist, guardà una estreta relació amb Rafael Patxot (A. ROCA ROSELL, «Volun-

Una pàgina de la Pluviometria Catalana, una obra de Rafael Patxot, que recull i interpreta les dades de les pluges recollides en una sèrie d'observatoris catalans durant els anys 1906-1910.

taris i professionals en la nova meteorologia. La tasca d'Eduard Fonserè i Riba (1870-1970)», *MUNTANYA*, 804, abril 1996, pàgs. 48-51).

El món cultural i excursionista

L'activitat de Patxot no es limità al camp de la ciència, sinó que comprengué també el de les lletres, especialment a partir del seu trasllat a Barcelona. Publicà en *La Il·lustració Catalana* i també en altres revistes, nombrosos articles de divulgació sobre astronomia, meteorologia i excursionisme, i col·laborà activament en la Biblioteca Popular l'Avenç, que dirigien els nostres consoci Jaume Massó i Torrents i Joaquim Casas i Carbó, publicant-hi moltes traduccions de llibres anglesos i francesos.

Patxot mantingué una intensa relació amb els seus consoci del Centre, especialment amb els que compartien les seves inquietuds intel·lectuals, amb molts

dels quals establí un especial intercanvi cultural, com hem vist amb Eduard Fontserè, i també amb Mn. Norbert Font i Sagué sobre temes científics, amb Rossend Serra i Pagès sobre folklore, o Mn. Antoni Alcover, a qui trameté informació per al seu diccionari. Encara en el camp de la lingüística, destaquem l'estreta amistat que l'uní als socis Pompeu Fabra, Josep M. de Casacuberta, i altres membres de l'Institut d'Estudis Catalans, i especialment amb l'escriptor Pere Coromines, que més tard, quan Patxot ja estava exiliat a Suïssa, es traduí en ajudes al seu fill, el també soci Joan Coromines, per a tirar endavant la seva immensa obra del *Diccionari Etimològic* i de l'*Onomasticon*.

Primers mecenatges i premis

Rafael Patxot va instituir nombrosos mecenatges i premis a partir de 1919, la majoria dels quals seguiren concedint-se anualment

fins a 1936, en memòria dels seus familiars més íntims, amb finalitats benèfiques i de suport a la cultura catalana.

En memòria de la seva mare i de les dues filles, Montserrat i Maria, que moriren ben joves, féu fundacions benèfiques, concedí beques i pagà la biblioteca de l'Institut de Cultura de la Dona.

Convocà concursos musicals en memòria del seu pare, administrats per l'Orfeó Català, que foren atorgats anualment a prestigioses figures musicals del país, i concursos destinats a premiar estudis històrics, polítics i socials, en memòria del seu avi, que foren convocats per l'Acadèmia de Bones Lletres, de Barcelona.

Instituí també premis molt ben dotats destinats a estudis i treballs de ciències físiques i matemàtiques, de caràcter nacional i internacional, atorgats per jurats formats per representants de la Biblioteca de Catalunya, la Universitat de Barcelona i també científics estrangers, que eren publicats en les *Memòries Patxot*.

La Fundació Concepció Rabell

En memòria de la seva cunyada Concepció Rabell i Cibils, vídua Romaguera, de l'herència de la qual fou marmessor, Rafael Patxot va fer una Fundació que patrocinà nombroses iniciatives culturals, com són premis als Jocs Florals, concursos musicals, edició de cròniques medievals a càrrec de l'Institut d'Estudis Catalans, edicions en facsimil de textos antics, subvencions al butlletí de l'Acadèmia de Bones Lletres, etc.

Entre els mecenatges culturals promoguts per la Fundació Concepció Rabell, cal destacar especialment l'Obra del Cançonero Popular de Catalunya, que fou fundada la diada dels Reis de l'any 1922. Tenia per finalitat recopilar cançons i danses populars catalanes i fou posada sota la cura de l'Orfeó Català. La direcció de l'Obra fou encomanada al mestre Francesc Pujol, sotsdirector de l'Orfeó Català, que aplegà al seu entorn un eficaç equip de treball

format per personalitats vinculades a l'Orfeó. Fins a 1936, en què la recerca quedà interrompuda per la guerra civil, s'havien recollit més de quaranta mil documents i foren editats els tres primers volums de cançons i un de danses. Per un lamentable malentès entre Patxot i l'Orfeó, la resta de material inèdit restà inaccessible fins a l'any 1991, en què els hereus de Rafael Patxot el dipositaren al monestir de Montserrat, on està actualment en curs de classificació per a ser publicat.

Rafael Patxot, president electe del Centre

El 21 de juny de 1923, Rafael Patxot, en nom de la Fundació Concepció Rabell, adreçà a Cèsar August Torras, com a president del Centre Excursionista de Catalunya, una carta en la qual li exposava el propòsit de crear l'obra d'Estudi de la Masia Catalana, que seria posada sota la responsabilitat científica del Centre, d'una manera similar a l'Obra del Cançonero, creada l'any abans a l'empara de l'Orfeó Català. Corresponia així al propòsit de «retre homenatge a les Corporacions més eficients i venerables en l'obra del resorgiment de Catalunya» («Memòria dels treballs fets per l'estudi de la Masia Catalana», *Butll. CEC*, 381, febrer 1927, pàg. 63), encomanant-los el patronatge i la direcció de les iniciatives culturals de la Fundació.

L'endemà mateix de la carta de Patxot, el 22 de juny de 1923, moria Cèsar A. Torras i el càrrec de president quedava vacant. Es convocà una junta general per al dia 6 de juliol, en la qual per votació fou elegida una nova junta directiva del Centre Excursionista de Catalunya, de la qual, per acord unànim de l'assemblea, Rafael Patxot i Jubert fou nomenat president com a successor del carismàtic Torras. L'acord fou comunicat immediatament a Patxot, que no havia estat present a la junta general. Aquest, encara que complagut pel nomenament, es resistí a acceptar-lo, al·legant que la greu arterioesclerosi que patia li impos-

sibilitava de comprometre's en cap actuació pública personal. Finalment, accedint als precis del vicepresident Joan M. Guasch i del secretari Estanislau Pellicer, acceptà el càrrec i ho expressà per escrit en una carta del 19 d'agost de 1923, en què posava com a condició que fos una situació transitòria fins que no es trobés algú per a substituir-lo. La carta expressa una certa reticència per l'honor que li fan: «car m'heu vist a través d'un mite i els mites s'han de guaitar de lluny per a què no s'esvaeixin». L'acceptació del càrrec, però, no durà gaire, ja que Patxot s'hi va repensar, i en una nova carta del 31 d'agost presentà la seva irrenunciable dimissió.

Encara que els motius que al·legà per dimitir foren la manca de salut, no hem de descartar tampoc que, com a bon empordanès, el seu esperit innat d'independència el feia poc apte per a subjectar-se a les servituds que el càrrec imposava. Malgrat la predilecció que sentia per l'excursionisme, la dedicació exclusiva al CEC hauria estat un impediment per a la infinitat d'iniciatives culturals que promovia i que poc o molt controlava personalment. Pel mateix motiu no acceptà tampoc la presidència de l'Orfeó Català, tot i la insistència amb què li ho demanà el mestre Millet.

El nom de Rafael Patxot seguí encapçalant la junta directiva del Centre com a president electe fins al 12 d'octubre del mateix any, en què, convocada una junta general extraordinària, fou nomenat Joan Ruiz i Porta, arxiver de la Mancomunitat, que fins aleshores era vocal del consell directiu, el qual acceptà de substituir-lo en el càrrec de president, en un moment molt delicat per a la cultura catalana, quan s'acabava de produir el cop d'estat del general Primo de Rivera (*Butll. CEC*, 346, novembre 1923, pàg. 330).

L'estudi de la Masia Catalana

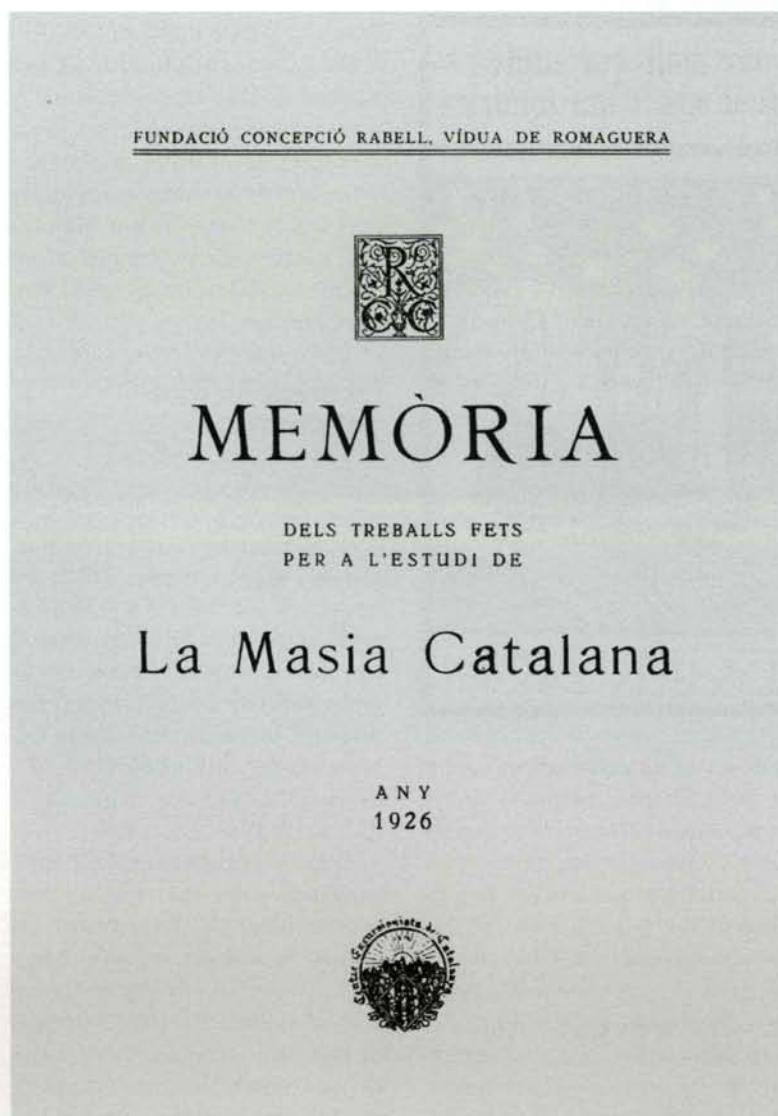
Després de la mort de Cèsar A. Torras, Rafael Patxot insistí novament en l'oferta que havia fet al

Centre encarregant-li de portar a terme l'Estudi de la Masia Catalana, com una faceta més de la tasca cultural que caracteritzà l'excursionisme català des dels seus inicis. A les dues cartes de renúncia al càrrec de president, adreçades totes dues a Joan M. Guasch, una particularment i l'altra com a vicepresident del Centre, Patxot l'emplaça per a després de vacances, en què «podrem tractar quietament i en la intimitat, l'Obra de la Masia Catalana», reiterant-li la seva voluntat d'afavorir el Centre, «com ho teniu en la proposta adreçada al difunt president».

Les activitats de l'Obra començaren immediatament, abans d'acabar l'any 1923, amb la constitució d'una ponència que d'acord amb Patxot elaborà el pla de treball. La finalitat de l'Obra seria l'Estudi de la Masia Catalana sota els aspectes «històric, moral, arquitectònic, pictòric, folklòric, jurídic, etc.». La tasca es faria en dues etapes, la primera seria la de recerca, aplegament i ordenació de materials, en una segona etapa es portaria a terme el treball definitiu, que seria la seva publicació.

Les primeres recerques s'iniciaren per l'agost de 1924, i el mes de gener de 1925, convocats pel president Joan Ruiz i Porta, es reuniren amb Rafael Patxot els membres de la comissió, que era formada pels socis Josep M. Batista i Roca, Lluís Bonet i Garí, Josep M. de Casacuberta, Josep Danés i Torras, Eduard Fontserè i Riba, Mn. Antoni Griera, Jeroni Martorell i Terrats, Francesc de P. Maspons i Anglasesell i Rossend Serra i Pagès, especialista cadascun d'ells en el camp etnològic, arquitectònic, sociològic, històric, científic, lingüístic, artístic, jurídic i folklòric. A la mateixa reunió es nomenà una comissió executiva formada pel president del Centre, amb Josep M. Batista i Roca i Josep Danés i Torras, als quals s'agregà després Lluís Bonet i Garí (*Butll. CEC*, 381, febrer 1927, pàg. 65).

Els treballs prengueren nova intensitat sota la presidència de Francesc de P. Maspons i Anglasesell, amb la participació de

Memòria dels treballs fets per a l'Estudi de la Masia Catalana, any 1926 (separata del Butll. CEC, 381, febrer 1927).

socis i col·laboradors forans individuals i entitats, com l'Agrupació Excursionista Tagamanent i l'Agrupació Excursionista de Badalona amb Josep M. Cuyàs com a capdavanter. El material aplegat augmentà considerablement fins al punt que l'espai de què es disposava al Centre resultà insuficient. Per això l'any 1926 es prengué la determinació de traslladar l'oficina i l'arxiu de l'Estudi de la Masia als locals de la Fundació.

L'any 1933 el material recollit era prou abundant per a fer-ne la presentació en públic en una exposició que tingué lloc als salons de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, a la plaça del Beat Oriol, de la qual es féu una gran difusió a través de la premsa (J. DANÉS i Torras, «Estudi de la Masia Catalana. Exposició de documents gràfics». *Butll. CEC*, 458, juliol 1933, pàgs. 272-284).

S'anaren rellevant els membres de la comissió i incorporant-n'hi de nous, com Pau Vila i Dinarès, Joan Nonell i Febrés, Josep M. Soler i Coll, Francesc Blasi i Vallespinosa i Antoni Gallardo i Garriga, alguns dels quals, amb altres col·laboradors com Francesc de P. Maspons i Anglasesell, Joan Amades i Gelats, Lluís Torras i Nató, d'Olot, Mn. Josep Rius i Serra, Fidel de Moragas, Joan Rosselló, Salvador Vilarrasa, Tomàs Raguer, Josep M. Pons i Guri, Mn. Antoni Griera i S. Barceló i Bou, entre altres, i especialment Josep Danés i Torras, que fou un dels principals puntals de l'Estudi de la Masia, es perfilaven ja com a redactors del primer fascicle de *Materials*, que es preveia d'imminent aparició.

La darrera de les comissions de l'Estudi de la Masia, encapçalada pel president Josep M. Blanch i

Ex-libris de Rafael Patxot, dibuixat per Alexandre de Riquer.

Romeu, es va constituir pel juny de 1936. Després esclatà la guerra i tot anà en orris, sense que arribés a publicar-se res.

Els treballs que estaven en preparació no es perderen del tot. Alguns dels col·laboradors els publicaren després particularment, com els nostres consocis Lluís Bonnet i Garí amb el seu magnífic llibre de les masies del Maresme, Joan Amades amb el seu treball sobre la indústria casolana del lli, que tenia molt elaborat, o Mn. Antoni Griera, amb el seu vocabulari de la casa.

L'arxiu de l'Estudi de la Masia restà immobilitzat durant quaranta anys en els locals de la Fundació Concepció Rabell, fins l'any 1976, en què, per expressa voluntat de Núria Deletra Carreras i Patxot, néta i hereva de Rafael Patxot, l'arxiu fou cedit en dipòsit al Centre Excursionista de Catalunya, com a pas previ a la cessió total.

Al moment del seu trasllat al Centre, l'arxiu constava d'unes cinc mil tres-cents fitxes gràfiques, aplegades en 182 àlbums, fitxers amb índex temàtic, bibliografia, enquestes, clixés fotogràfics i llibres, disposats en dos armaris-biblioteca (MUNTANYA, abril 1976).

A partir de la seva actual ubicació al Centre, han tingut cura de l'arxiu de la Masia, primer Ramon Pujol i Alsina, Josep

Llaudó i Majoral, Vicenç Cusó i Casals, i actualment Anna Borbonet i Macià, que segueix la missió iniciada per ells d'ampliar i divulgar el contingut de l'arxiu i d'atendre les nombroses consultes dels universitaris i els estudiosos que s'interessen pel notable fons documental de l'Estudi de la Masia Catalana.

La medalla d'or del Centre

El mes de setembre de 1923, abans del nomenament del nou president que l'havia de substituir, Rafael Patxot, «volent deixar un agradable record al Centre de la seva fugaç presidència», oferí la fundació d'un premi anual consistent en una medalla d'or que s'anomenaria «Medalla del Centre Excursionista de Catalunya» («La Festa de la Medalla», *Butll. CEC*, 352, maig 1924, pàg. 163).

Segons el reglament del premi, la medalla seria «un tribut d'admiraçió i penyora d'agraïment als autors de treballs o gestes notables, realitzats dintre el camp d'acció del Centre Excursionista de Catalunya, considerat en el sentit més ample: estudis d'erudició, arqueologia, recerca científica, historiografia, folklore, obra artística en tots els seus aspectes: cultura, excursionisme, esforç físic, alpinisme, etc.», donant, però, «certa preferència a les tasques intel·lectuals i al fet moral de la perseverància», i amb la particularitat que podia ser donada a qualsevol persona, encara que no fos soci del Centre.

Cada any pel mes de març es reuniria la junta directiva amb Rafael Patxot per nomenar el medallista corresponent a l'any anterior. L'acte de la donació de la medalla tindria lloc el següent mes d'abril en la diada de Sant Jordi.

Des de la diada de sant Jordi de 1924 fins a la de 1936, després de la qual la guerra ho estroncà tot, foren lliurades les següents Medalles d'Or del Centre Excursionista de Catalunya:

1923 I Cèsar August Torras i Ferreri, mític president, autor de les

famoses guies del Pirineu Català.

1924 II Rossend Serra i Pagès, promotor de la Secció de Folklore del Centre, que col·laborà amb Patxot en l'Obra del Llegendari Popular.

1925 III Pelegrí Casades i Gramatxes, historiador i president perpetu de la Secció d'Arqueologia i Història del Centre.

1926 IV Ignasi Folch i Girona, promotor i mecenes del xalet de la Molina.

1927 V Francesc Matheu i Fornells, poeta i president de la institució dels Jocs Florals, de Barcelona.

1928 VI Lluís Estasèn i Pla, introductor de l'alpinisme modern al Centre.

1929 VII Mn. Jaume Oliveras i Brossa, figura mítica del pirineisme clàssic.

1930 VIII Francesca Bonne-maison i Farriols, vídua de Verdager i Callís, fundadora de l'Institut de Cultura de la Dona.

1931 IX Jaume Massó i Torrens, erudit historiador de la literatura antiga catalana i promotor de la literatura moderna a través de la Biblioteca Popular l'Avenç, de la qual fou fundador.

1932 X Pere Pach i Vistuer, fou conserge del Centre durant més de cinquanta anys, home estimat per tothom, autodidacte historiador de la seva vila natal de Roda d'Isàvena, on té dedicat un carrer.

1933 XI Tomàs Raguer i Fossas, historiador i folklorista, creador del museu de Ripoll.

1934 XII Dom Bonaventura Ubach i Medir, monjo benedictí, historiador, creador del Museu Bíblic de Montserrat.

1935 XIII Eduard Toda i Güell, restaurador de Poblet, restablí el lligam cultural amb l'Alguer.

Com podem veure, totes les medalles, excepte dues (Bonne-maison i Ubach), foren atorgades a socis del Centre. No hem de confondre aquesta distinció amb les insígnies de plata, or o platí que actualment es concedeixen cada any, també per la diada de Sant Jordi, als socis que compleixen respectivament, vint-i-cinc, cinquanta, o setanta-cinc anys de socis del Centre.

La Medalla d'Or instituïda per Patxot tampoc no tenia res a veure amb els retrats de la galeria d'excursionistes catalans il·lustres, destinats a perpetuar la memòria pòstuma de personatges catalans, que a partir de 1900 acull només retrats de socis del Centre. La medalla, en canvi, era atorgada a persones vives, encara que la primera medalla, excepcionalment, fou concedida a Cèsar A. Torras, mort recentment, que fou nomenat president honorari del Centre a perpetuïtat. El seu retrat entrà a formar part també de la galeria d'excursionistes il·lustres, en la qual només dos altres medallistes hi foren després incorporats: Lluís Estasèn i Mn. Jaume Oliveras.

La institució Patxot

La diada de Sant Jordi de 1924, Joan Ruiz i Porta, president del Centre, en l'acte del lliurament de la primera Medalla d'Or, deia: «Enguany la festa ix una mica esmortuida, esllanguida, que l'hivern ha estat llarg, amb traces de no acabar-se mai... Les roses no tenen perfum... ni canten els brolladors. Ni els rossinyols reflen cap balada...» («La Festa de la Medalla», *Butll. CEC*, 352, maig 1924, pàg. 165). Aquest discurs, de llenguatge críptic, incomprendible per a qui el llegeixi sense saber les circumstàncies polítiques en què fou dit, reflecteix la situació de repressió cultural que sofrí el nostre país sota la Dictadura de Primo de Rivera. Els efectes d'aquesta repressió són visibles fins i tot en el disseny de la medalla d'or concedida a Cèsar A. Torras, en què l'heura de l'escut pren un protagonisme exagerat, amagant púdicament fins a fer-la gairebé invisible, la bandera catalana, que estava prohibida i no fou autoritzada en l'escut del Centre fins a l'any 1926. El «sermó de la medalla» que pronuncià Patxot l'any 1925 en l'acte de lliurament de la segona medalla, fou prohibit per la censura i no pogué publicar-se fins al cap de cinc anys en el butlletí del Centre de l'any 1930 (*Butll. CEC*, 420, maig 1930, pàgs. 145-156).

La Medalla d'Or del Centre, atorgada l'any 1923 a Cèsar A. Torras (*Butll. CEC*, 352, maig 124).

En aquestes circumstàncies especials l'actuació de Patxot fou providencial. La Mancomunitat de Catalunya fou extingida i l'Institut d'Estudis Catalans quedà sense cap mena d'ajut econòmic. Patxot creà llavors la Institució Patxot, a través de la qual subvencionà les publicacions de l'Institut.

Totes les persones que integraven el consell de la Institució Patxot, encara que representaven diverses entitats, eren socis del Centre Excursionista de Catalunya: Eduard Fontserè, director del Servei Meteorològic de Catalunya; Jordi Rubió i Balaguer, director de la Biblioteca de Catalunya; Agustí Duran i Sanpere, director de l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona; el mestre Francesc Pujol, sotsdirector de l'Orfeó Català, i Josep M. Batista i Roca, president de la Secció de Folklore del Centre Excursionista de Catalunya. Cada una d'aquestes persones actuava a títol personal, així la Institució en les seves decisions es veia lliure de les pressions polítiques que es poguessin produir.

La Institució Patxot, a més de subvencionar l'Institut d'Estudis Catalans, promogué la publicació, l'any 1929, de l'*Atlas Internacional dels Núvols*, de què he parlat abans, creà premis sobre treballs de folklore amb l'*Obra del Llegendari Popular*, que dirigia Rossend Serra i Pagès, convocà un concurs sobre dret jurídic internacional a l'empara del Tribunal de La Haia, subvencionà les publicacions de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, la Societat d'Estudis Occitans, etc., etc.

L'obra de Rafael Patxot s'estroncà sobtadament l'any 1936

amb la revolució i l'exili. Acabem aquí la nostra ràpida ressenya, encara que volem fer ressaltar que des de Suïssa, Patxot seguí donant suport a exiliats, concedint beques, ajudes, premis, fins a la seva mort, l'any 1964.

Malgrat l'exili, Rafael Patxot mantingué fins als darrers anys de la seva vida, relació amb el Centre Excursionista de Catalunya. L'any 1963, la junta directiva del Centre acordà concedir a Francesc Maspons i Anglasell la Medalla d'Or que Rafael Patxot havia instituït i que feia vint-i-set anys que no es concedia. Segons consta en l'acte de 7 de maig de 1963, Patxot autoritzà especialment aquella concessió. L'acte de lliurament tingué lloc el 20 de juny de 1963. Fou la XIV Medalla d'Or. Francesc Maspons i Anglasell, il·lustre jurisconsult, havia estat president del Centre, el 22 de juliol de 1962 havia complert noranta anys i en aquell moment era el soci més antic. Aquesta fou la darrera Medalla atorgada per Rafael Patxot, just un any abans del seu traspàs.

Placa dedicada a Rafael Patxot i Jubert, a la façana del Centre Meteorològic Territorial de Catalunya, a la Vila Olímpica.

Itinerari arqueològic als voltants de Solius (la Selva)

Lluís Vidal i Vilaró - Carme Vila i Orriols

Un itinerari per a visitar i conèixer els principals monuments megalítics, dolmens i menhirs, de la vall del Ridaura, als vessants meridionals del massís de les Gavarres.

Sota aquest epígraf pretenem fer una passejada entre el Riudaura, la riera de Solius i els voltants del puig de Montclar, tot passant per Pedralta i el puig de Cols. Com que la intenció és fer un itinerari arqueològic, pot ésser aquest el motiu principal de la caminada, però no l'únic, perquè la bellesa del paisatge, a cavall entre les Gavarres i la mar, s'ho mereix.

Nosaltres només detallarem la situació exacta dels monuments i en donarem una breu explicació tècnica, amb les oportunes indicacions de referència al GR-92 i al PR-101 per a lligar el recorregut segons el gust i les ganes de caminar de cadascú. La major part dels camins són aptes per a BTT.

Així com a les veïnes Gavarres el major percentatge de monuments megalítics correspon a dolmens, galeries catalanes, cistes

amb túmul i sepulcres de corredor, a l'Ardenya, serra del Puig de les Cadiretes, no es coneix cap enterament d'aquest tipus; encara que contemporanis, la tipologia de sepulcres alternatius es compon de coves artificials, paradòlms i abrics sepulcrales entre blocs granítics.

Aquest hipotètic fenomen de substitució quasi no suposa, en aquesta petita àrea, canvis en la cultura material, que és idèntica. Lluís Esteve Cruaños (1964) proposa dues hipòtesis: la primera, que els monuments siguin propis d'una mateixa població i que per quelcom subtil enterressin indistintament en uns o altres monuments, sempre per inhumació secundària i col·lectiva. La segona, que fossin dues poblacions diferents, amb ritus funeraris diferents, que tinguessin contactes comercials i culturals per raó de veïnatge.

Amb tot, sembla que existia una dualitat de població, amb un element indígena i un altre de sobrevingut (els constructors de dolmens); o una diversitat econòmica, uns agricultors i altres pastors, fet que comportaria dues maneres de viure molt diferenciades (MALUQUER, 1987, referent a les dues cultures que indubtablement cohabitaven a Catalunya entre el Neolític Mitjà i l'Edat del Bronze). Sols un element sembla marcar un nexa d'unió i és present a les dues zones: els menhirs.

Cova dels Moros (castell de Solius)

Es tracta d'una cova artificial d'enterrament de discretes dimensions (2,72 × 1,40 × 1,22 m), orientada vers l'E, que presenta damunt de la muralla rocosa on està excavada uns peculiars receptacles que semblen estretament vinculats als ritus funeraris de la inhumació secundària. El terra de la cova és pla i la volta esferoide, a l'entrada semblen endevinar-se senyals del sistema de tancament. La primera notícia de la cova la dona Eduardo González Hurtebise l'any 1905; la seva cronologia es pot situar en el Calcolític, aproximadament entre 2.200 i 1.800 anys aC.

Per a arribar-hi cal anar a Solius per la carretera GEV 6.611 que trenca de la C-250 abans de Santa Cristina d'Aro; un cop a l'església seguirem el camí de l'esquerra (les Tallades) fins a uns cent vint metres, on al costat d'una casa trencarem també a l'esquerra i seguirem uns nou-cents metres per una pista forestal fins a trobar una cruïlla. Tirarem a l'esquerra uns cent cinquanta metres; allí el camí es divideix. Cal agafar el de l'esquerra i seguir-lo uns quatre-cents metres fins al pla de davant del castell de Solius, documentat per primer cop el 1485. Allí, a les roques de l'esquerra, hi ha la cova.

Menhir de can Llaurador (Solius)

És un menhir antropomorf de granit de 2,18 m d'alçària total (fins fa poc estava caigut), per 1,13

La Cova dels Moros, molt a prop del castell de Solius.

m d'ample i 0,54 de gruix. Les primeres ressenyes que l'anomenen daten del 1677. Fou adreçat de nou el 16 d'octubre de 1994 per Albert Gironès i Domènech i un grup de col·laboradors. Cronològicament es pot situar entre el Neolític Mitjà i el Final, o sigui, entre 3.000 i 2.500 anys aC, aproximadament.

S'hi arriba des de la carretera de Solius GEV 6.611; a més o menys un quilòmetre de la cruïlla amb la C-250 (Llagostera - Santa Cristina d'Aro), davant el Restaurant Mas Pla, trobem una pista de terra que per un pontet trenca a l'esquerra (Golf Solius). A uns dos-cents metres trobem una triple bifurcació, on hi ha un cartell del GR-92 i el PR. Cal seguir el camí de més a la dreta, per on transcorren els dos itineraris. A uns tres-cents metres es desvien a l'esquerra; passat can Llaurador, abans de començar el bosc, trobarem una bifurcació, el GR trenca a l'esquerra per a pujar vers Pedralta i la creu d'en Barraquer (senyals vermells i blancs) i el PR segueix per la dreta cap a coll de Ceps i el Montclar (senyals blancs i grocs). Nosaltres hem de seguir el PR i al cap de poc trobarem a l'esquerra el menhir.

La Tuna (Solius)

És una cova artificial d'enterrament excavada sota una gran roca que mira a llevant, és la més gran de la zona (2,90 x 2,30 x 1,90 m), de terra relativament pla i volta esfèrica polida en gran part. L'entrada és circular, amb un diàmetre de 70 cm, aproximadament, i presenta davant un solc per a encaixar-hi la llosa que feia de porta.

La primera notícia ens ve de Francesc Martorell i Peña l'any 1879. Lluís Esteva i Cruaïnes hi recollí cap als anys 1957-58 ceràmica feta a mà datable en el Neolític Final - Edat del Bronze; per tant, la cova és del Neolític Final - Calcolític, això és, del 2.500/2.200 al 1.800 aC, aproximadament.

La presència d'aquestes coves artificials es deu a la influència mediterrània, procedent del Llenguadoc Oriental - Provença o de les Balears (TARRÉS *et alii*, 1990).

Menhir del Terme Gros, al terme de Santa Cristina d'Aro.

Per a anar-hi cal seguir el PR uns cent trenta metres fins a un camí que puja a l'esquerra (170° S); cal seguir-lo uns noranta metres fins a unes plantacions d'eucaliptus, girar a la dreta vorejant els camps (230° SW) i seguir uns altres noranta metres fins a trobar un corriol que puja a la dreta (220° SW); uns cent metres més amunt trobarem una gran pedra arrodonada a l'esquerra de la qual hi ha l'entrada de la cova, orientada a 45° NE. Ara cal tornar al PR i seguir-lo fins a prop del coll de Ceps.

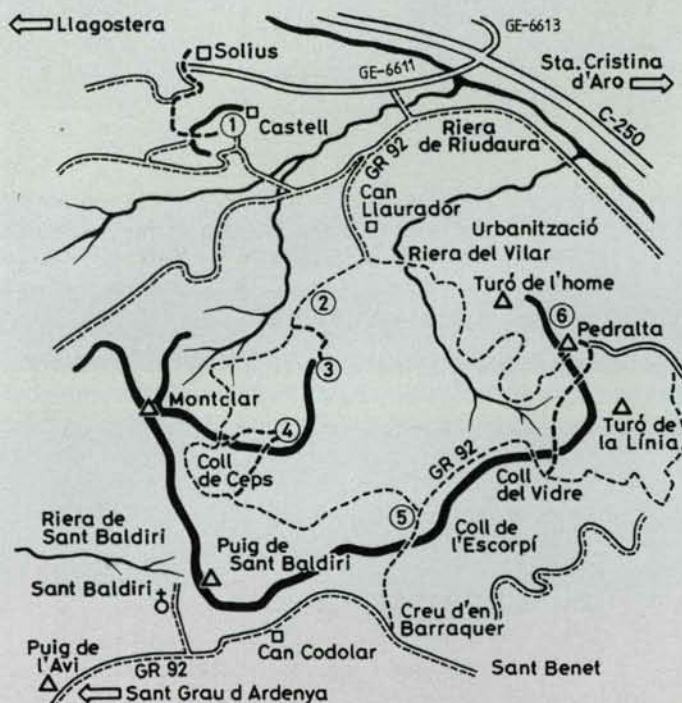
Planta Basarda (Solius)

Dalt d'un turó pla, com si fos un castell, es poden veure les res-

tes d'aquest poblament preromà de notable extensió; malgrat la vegetació, encara s'endevinen restes de paret seca i un receptacle de modestes dimensions excavat a la roca per a finalitats agrícoles o per a fer de cisterna d'aigua.

Per a anar-hi cal pujar fins a uns dos-cents metres abans del coll de Ceps. En un revolt a la dreta deixarem el PR girant a l'esquerra per un camí ample, seguirem uns quatre-cents metres baixant fins a arribar a una esplanada plantada d'eucaliptus, que travessarem tot recte fins a trobar un corriol que ens menarà dalt del turó. De tornada no cal cercar el PR: anant enrere, a pocs metres de la plana hi ha un caminet a l'esquerra que, seguint-lo uns sis-cents metres, ens

Monuments megalítics de la vall del Ridaura

1. Cova dels Moros - castell de Solius
2. Menhir de can Llauredor
3. La Tuna
4. Plana Basarda
5. Menhir del Terme Gros
6. Pedralta

portarà al camí carener que va de Montclar al puig de Cols. Un cop allà tindrem el coll de Ceps i el Montclar a la dreta; nosaltres continuarem a l'esquerra fins a retrobar les marques del PR (blanc i groc) en direcció al puig de Cols. Atenció a diferents camins i tallafocs de les línies elèctriques que creuen i s'intercalen al camí; cal seguir sempre l'ample camí carener tot recte.

Menhir del Terme Gros (Santa Cristina d'Aro)

És un menhir fal·liforme de granit, amb una curiosa pedra arrodonida plantada al seu perfil SW. Les seves cares presenten diverses inscultures, cap d'elles, però, no sembla relacionada amb els gravats coetanis a l'adreçament del menhir, plantat en el seu lloc original. Orientat de NE a SW, fa dos metres d'alt (la part visible) per 0,58 m d'amplada i 0,42 m de gruix. Es pot

constatar que va servir de terminal entre diverses finques i sovint ha estat confós amb la creu d'en Barraquer, bastant propera. Cronològicament, es pot situar en el Neolític Mitjà - Final, és a dir, entre 3.000 i 2.500 anys aC, aproximadament.

Per a arribar-hi cal seguir el camí carener que ve del Montclar; el darrer tram es desvia a la dreta per un corriol (PR) en començar a pujar un tallafoc de la línia elèctrica. Arribats al coll de l'Escorpí, a la cruïlla del PR i el GR, hem de seguir un caminet uns cinquanta metres en direcció SW.

Pedralta (Sant Feliu de Guíxols)

És una pedra basculant, visible des de molt lluny, coronada per una creu; situada al mig d'una pineta on hi ha una ermita moderna en la qual se celebra un aplec per la Segona Pasqua. No es trac-

ta de cap monument megalític, encara que caldria interrogar-se sobre els forats de la pedra, alguns d'horizontals, altres de verticals i altres de clarament invertits, que podrien ésser obra humana i estar relacionats amb els receptacles coetanis als dòlmens i coves sepulcrales.

Per a arribar-hi tenim dues alternatives: o bé continuar pel GR-92 des del coll de l'Escorpí fins a Pedralta, que dista uns quatre quilòmetres, o bé seguir el GR fins al coll del Vidre i, un cop allí, deixar-lo passant pel senyal de «camí equivocat» i seguint un corriol que tot recte puja al turonet rocós que tenim davant nostre. Caldrà continuar pujant per les pedres i travessar-lo tot seguint un caminet per a anar a parar a un tallafoc de les línies elèctriques, el mateix que hem deixat abans del coll de l'Escorpí. Caminarem pel tallafoc fins que, després d'una pujada i prop d'una torre d'alta tensió, hi ha un camí que surt a l'esquerra; cal agafar-lo per a arribar a Pedralta, que resta molt a prop.

La tornada es pot fer seguint el GR, que retrobem a Pedralta; quan s'acaba l'asfaltat de la pista que puja al pla, hi ha tot seguit un camí que baixa a l'esquerra (GR), que ens portarà de nou a can Llauredor i a Solius. Pareu atenció a alguns mapes que no assenyalen exactament el GR-92 per on en realitat passa a la zona de can Llauredor fins a Solius.

Bibliografia

Josep TARRÉS i GALTER (et alii). *Dòlmens i menhirs del Baix Empordà, el Gironès i la Selva*. Carles Vallès Editor, Figueres 1990.

Joan MALUQUER de MOTES. *Història de Catalunya*, vol. I. Edicions 62, Barcelona 1987.

Luis ESTEVA y CRUAÑAS. *Sepulcros megalíticos de las Gabarras*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Diputación de Gerona, vol. I, Gerona 1964.

Jesús GIRALT i RADIGALES (et alii). *Gran geografía comarcal de Catalunya*, vol. IV. Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1992.

El Centre, cent vint anys d'història

Agustí Jolis

El coordinador de l'equip que va preparar el llibre, rememora la feina feta, la presentació de l'obra i el ressò que ha tingut arreu.

S'ha complert l'any de l'aparició –el 1996– del llibre *Centre Excursionista de Catalunya. 120 anys d'història* escaiguda el 26 de novembre, data fundacional del Centre. Aquell acte coincidí, dintre de l'ambiciós programa de millores del local social, amb la remodelació de la sala d'actes i l'increment del patrimoni social, amb l'adquisició de dos pisos de la casa número 21 del carrer de la Llibreteria, ocupats des de feia molts anys en règim de lloguer.

Creiem, doncs, que és oportú fer un repàs, al cap d'un any, del comportament de l'edició del llibre, pel que fa a l'acolliment i èxits obtinguts.

L'edició ha estat un treball col·lectiu amb un equip coordinador i la col·laboració d'una cinquantena d'autors, que ha permès aconseguir el que diu el pròleg: «El propòsit d'aquesta obra és deixar constància d'aquells fets que durant cent vint anys han transformat el Centre Excursionista de Catalunya en una de les entitats emblemàtiques del país. D'altra banda, en narrar les activitats i les vivències més importants del Centre, no fem sinó continuar una tradició publicista que es remunta als nostres orígens en el si de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, i que forma part dels nostres objectius fundacionals».

La descripció dels textos, cronològica en gran part, permet avançar en l'evolució natural de l'excursionisme, que ha tingut

sempre un esperit renovador, sense deixar la seva fidelitat a les arrels del país, aconseguint un tronc robust amb ufanós brancatge.

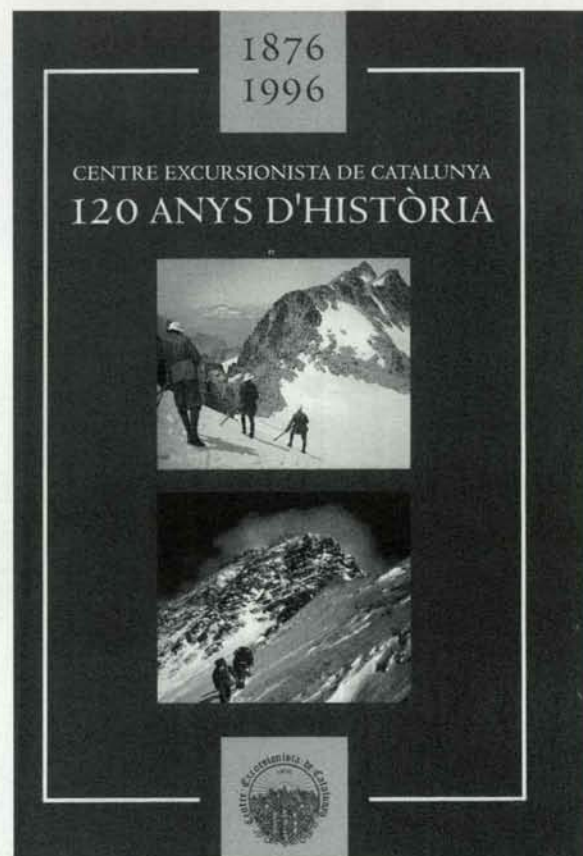
El president Conrad Blanch en la presentació, i els socis Joan Triadú, en la introducció, i Josep M. Ainaud de Lasarte, en el discurs de presentació de l'obra en el local social, elogiaven i fan ressaltar la fidelitat i continuïtat de l'obra social del Centre al llarg de la seva vida. Certament, l'excursionisme no és sols un estil, sinó el conjunt de catalanitat, cultura i esport, característic de l'excursionisme català en general. En parlar d'excursionisme ens referim sempre a l'obra feta a l'entorn de les entitats, fermes defensores de l'associacionisme, que ha estat i és el fogar que mou voluntats col·lectives. Els excursionistes som estudiosos en recórrer el país, estimant-lo i divulgant-lo, perquè, tal com digué Cèsar August Torras, «nosaltres no som científics que fem excursions, sinó excursionistes amants de totes les ciències naturals i humanes», per això va ser una fita joirosa la fundació de l'Institut d'Estudis Catalans, covat al Centre, ara fa noranta anys (veg. MUNTANYA, octubre 1997, pàg. 179).

Aquest és l'esperit del Centre i de l'obra que comentem. No ha estat possible reunir en un sol volum treballs o biografies de totes les persones que hi figuren, i, tal com es diu en l'acabament del pròleg, «l'equip redactor és conscient de les limitacions pròpies i de les

que són atribuïbles al procediment utilitzat per a triar els esdeveniments que han de ser narrats, o no, en una història d'aquestes característiques, i és conscient del valor subjectiu que, per a molts, tenen les vivències que no hauran quedat reflectides en l'obra. Decidir és comprometre's, i en el mateix sentit que hem assumit els riscos d'aquesta labor, volem manifestar també que ens ha mogut en el nostre desig la més ampla i generosa de les intencions i, a la vegada, la il·lusió de retornar a la nostra entranyable entitat, ni que sigui una mica del que els seus homes i els seus valors col·lectius ens han donat».

Per acabar volem donar unes referències sobre la distribució del llibre, del qual abans de la seva aparició s'havien ja venut cinc-cents exemplars als socis subscriptors.

Entre la important tramesa a personalitats i entitats, volem assenyalar la feta a la Biblioteca del Comitè Internacional Olímpic, a Lausana; a la Biblioteca de la Universitat de Kansas City (EUA), perquè s'hi troba la col·lecció completa dels butlletins del Centre, des

Detall del museu i de la sala d'actes del Centre abans de les obres de 1905, que deixaren al descobert les columnes romanes.

Una fotografia del dia de la presentació, a la remodelada sala d'actes actual, del llibre Centre Excursionista de Catalunya, 120 anys d'història.

del 1891 al 1938, tal com ho manifestà el seu bibliotecari, Mr. Lynn H. Nelson, en la seva visita al Centre (MUNTANYA, abril 1971, pàg. 250); a Mr. Albert Gordon, de Nova York, soci i mecenes destacat, que els anys 1960, 1961 i 1962 visità el Centre amb la seva família i, acompanyat de dos membres del CADE, recorregué els sectors de la Maladeta i de Posets des de la Renclusa (veg. pàg. 264 del llibre de què parlem). I, per fi, una felicitat, acceptada generosament per la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, ha permès enviar un exemplar a cada un dels cent quinze Casals Catalans repartits per tot el món, la tramesa dels quals fou facilitada pel conducte regular de la Generalitat de Catalunya.

En aquests moments hem rebut una alenada de cordials felicitacions dels homes i dones dels Casals Catalans, en emotiu agraïment per haver rebut aquesta història, que, com a nosaltres, els ha obert el cor, en tenir a les mans el testimoni d'una obra social reflectint cent vint anys d'història social i excursionista.

PEDRA NEU

C/ BRASIL, 50 - 08028-BARCELONA (CINTURÓ DE RONDA / AVDA. MADRID)

Tel. (93) 330 27 74

Horari: 11 a 14 h i 17 a 20.30 h (dilluns matí tancat)

OFERTA D'ESQUÍ 1996-97

Dijous i divendres obert el migdia durant l'hivern

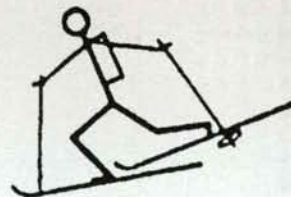
CONJUNT ESQUÍ BÀSIC ESQUÍS FIXACIÓ I MUNTATGE	19.995,-	CONJUNT ESQUÍ COMPLET ESQUÍS FIXACIÓ BOTES BASTONS I MUNTATGE	26.800,-
CONJUNT ESQUÍ ALT NIVELL ESQUÍS FIXACIÓ I MUNTATGE	28.500,-		
CONJUNT ESQUÍ DE FONS ESQUÍS DE FONS FIXACIÓ-SABATILLES BASTONS FONS I MUNTATGE	19.995,-	CONJUNT ESQUÍ DE MUNTANYA ESQUÍS FIXACIÓ SEGURETAT I MUNTATGE	34.500,-

EXTRAORDINÀRIES OFERTES d'esquí de muntanya en conjunts de:
FITXACIÓ DE SEGURETAT + PELLIS + ESQUÍS: YETI, HAGAN, PALE, etc.

Reparació, preparació i manteniment d'esquís i fixacions

LLOGUER DE: Botes i esquís - Esquís de muntanya i pellis de foca - Esquís de fons - Piolets i grampons
ARVA (detectors electrònics per a allaus)

ELS ESPECIALISTES DE LA MUNTANYA

Urgell, 95 bis - Tel. 453 50 01 - 08028 BARCELONA

GRANS OFERTES

Per 19.995,-	Esquís + fixació
Per 34.500,-	Esquís + fixació de muntanya (màx. seguretat)
Per 32.900,-	Esquís sc. + fixació

LLOGUEM:

ESQUÍS PISTA/MUNTANYA/FONS/ARVA/PELLIS DE FOCA
TENIM CURA DEL MANTENIMENT D'ESQUÍS I FIXACIONS

ESPORTS ENTENÇA

ENS HEM TRASLLADAT A

ARIBAU, 95

entre Mallorca i Provença

Tel. **454 78 66**

BARCELONA

GRAN EXPOSICIÓ

TENDES, SACS,
MOTXILLES, BOTES,
ROBA DE MUNTANYA,
MATERIAL D'ESCALADA,
ALPINISME,
ESPELEOLOGIA

VENDES ENTL. 1a

Gran Liquidació en Material d'Esquí

EQUIP ALPÍ

Esquís, fixacions,
bastons i muntatge

"Senior" per
23.900 Ptes.

"Junior" per
14.900 Ptes.

EQUIP de FONS

Esquís Rossignol,
fixacions i botes
Perfil bastons metàl·lics
i muntatge
per **19.900 Ptes.**

BOTES D'ESQUÍ

SALOMON
o NORDICA
des de
8.500 Ptes.

EQUIP MUNTANYA

Esquís Kastle Tour,
fixacions Silveretta
doble seguretat
i muntatge
per **39.200 Ptes.**

I TAMBÉ OFERTES DE BOTES I MATERIAL
PER A TREKKING.
ROBA, INSTRUMENTS I ACCESORIS DE PARAPENT

esports
Quixans

Consell de Cent, 9. Entl.1a.
Hostafrancs.
Tels. 432 22 19 - 431 45 90
de dilluns a divendres
de 10 a 13 i de 17 a 20

Noves localitats del julivert d'isard

Josep Nuet i Badia

El julivert d'isard, una planta de les tarteres del Pirineu oriental, ha estat trobat en dos nous punts de la Cerdanya.

El julivert d'isard (*Xatardia scabra* (Lap.) Meissner) és una planta que pertany a la família de les umbel·líferes. Aquesta família es caracteritza per la forma de les inflorescències, les quals tenen, en conjunt, una estructura en forma d'umbel·la, de para-sol, de manera que els peduncles de les flors arrenquen d'un mateix punt radialment, com ara les barnilles d'una ombrel·la.

El julivert d'isard presenta al capdamunt de la tija —que és força gruixuda (1-1,5 cm) i estriada i buida a l'interior— un feix de peduncles de longitud força desigual, al capdamunt dels quals hi ha un altre feix de pedicel·les —aquests de longitud més regular— que porten cadascun una flor a l'extrem. Les fulles són retallades tres o quatre vegades, de color verd grisós, una mica lluent a la cara superior, amb un pecíol ample que envolta la tija per la base, i estan distribuïdes en una roseta a la base de la planta.

Cada flor, com totes les umbel·líferes, té cinc pètals d'un color blanc verdós, enters, molt poc vistosos.

La rel és molt gruixuda i forta, tortuosa, capaç de suportar el lliscament del pedruscall i mantenir-se ben arrelada.

Ecologia de la planta

El julivert d'isard es fa a les tarteres de pedra petita molt esmicolada, d'aquelles que quan les pugues avances un pas i en recules dos.

En general, es considera que és pròpia de les tarteres de roques calcàries, encara que s'estén també a les tarteres esquistes, sempre que el pedruscall sigui força menut i a sota tingui un bon gruix de terra on pugui arrelar bé.

De fet, es troba als estatges subalpí i alpi, entre 1.900 i 2.800 m, sempre, però, com una planta rara, en conjunt, encara que localitzadament sigui abundant o freqüent aquí o allà.

Distribució geogràfica

El julivert d'isard només es troba als Pirineus, al llarg de la serra de Cadí, sobretot al seu vessant septentrional, a les serres de Gisclareny i del Moixeró, però en el seu vessant meridional o berguedà, i a la carena que tanca, pel N, la vall de Núria i la del Freser, entre la font de l'Home Mort, el Puigmal i els pics de la Vaca. També es coneix del Casamanya a Andorra. Fora d'aquests llocs no es coneix d'enlloc més del món.

Noves localitats del julivert d'isard

Durant aquest estiu, al llarg de dues excursions a la vall del riu Duran (Cerdanya), hem trobat dues localitats on es fa el julivert d'isard i que no consten ni en el mapa de la *Corologia de la flora vascular dels Països Catalans* (ORCA, IEC, mapa 103, 1986), ni en la *Flora dels Països Catalans* (O. BOLÓS i J. VIGO, 2: 432).

Per tant, hem de considerar aquestes localitats noves per a Catalunya.

Les localitats noves són:

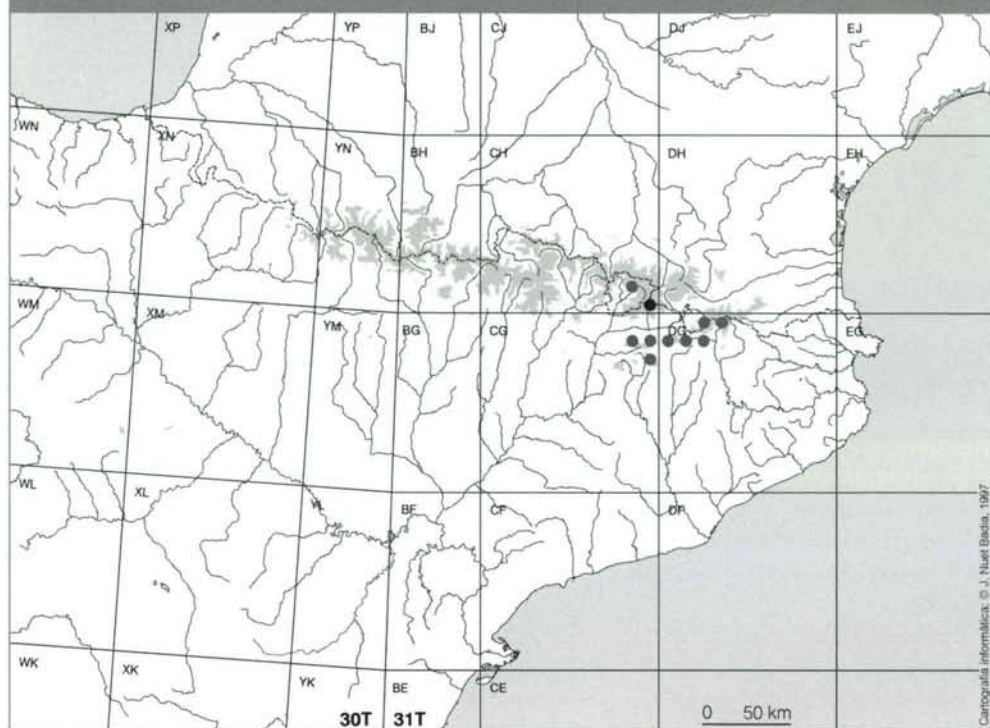
Meranges, vall del riu Duran, 2.185 m, exposició E, UTM: 31T CH9703. Arrelava en una tartera esmicolada esquistosa en companyia de *Linaria repens*, *Ranunculus parnassifolius*, *Polygonum alpinum*, *Senecio pyrenaicus* i *Galium pyrenaicum*. La vam trobar amb Núria Arnan, Montserrat Badia, Joan Blasi, Àngels Morell i Àngela Riu, durant una excursió per a preparar una sortida del Grup d'Es-

Les tarteres del Cadí, a la fotografia superior, un dels ambients més típics on es fa el julivert d'isard.

La fotografia de la part inferior de la pàgina ens mostra un detall d'una mata de julivert d'isard, a la vall de Meranges, la nova localitat que ha estat trobada recentment.

© Cartografia, fotos i text: J. Nuet Badia, 1998

Distribució geogràfica mundial del julivert d'isard (*Xatardia scabra*)

Mapa dels Pirineus amb els punts del reticle UTM de 10 km de costat on ha estat detectat el julivert d'isard. El punt negre correspon a les noves localitats que reportem, els de color gris a les localitats que ja eren conegudes.

tudis Botànics Ramon Pujol i Alsina del Centre.

Meranges, vall del riu Duran, 2.300 m, exposició SW, UTM: 31T CH9802. Arrelava en una tartera esmicolada esquistosa en companyia de *Ranunculus parnassifolius*. La vam trobar juntament amb Eulàlia Nuet i Joan A. Pera, tornant d'una excursió al Puigpedrós.

Una planta dedicada a un botànic dels Pirineus

El nom llatí d'aquesta planta està dedicat al farmacèutic del Vallespir Bartomeu Xatart i Boix.

Aquest científic va néixer a Prats de Molló l'any 1774. Estudià a Montpeller amb el botànic Antoni Gouan, que va ser el màxim representant del linneanisme de França i publicà els dos primers llibres en francès d'acord amb el mètode i la nomenclatura de Linné.

Després de passar un temps de pràctica amb un farmacèutic a Perpinyà, es va establir pel seu compte a la seva vila natal el 1803.

Un cop a Prats de Molló, començà a explorar a fons les muntanyes de la rodalia, on fa descobriments importants, com ara la troballa de *Lithospermum oleifolium*, que només es coneix en comptats indrets: el

Vallespir, l'alta Garrotxa i Sierra Nevada.

Bartomeu Xatart, com altres científics amateurs de poblacions petites, amb pocs recursos i menys material, no podien fer una feina important, sobretot en la descripció de nous tàxons que descobrien i que no trobaven descrits. Xatart, com altres botànics afeccionats, en aquells anys estava en l'òrbita del botànic i pirineista tolosà Picot de Lapeyrouse, un home de mentalitat caciquista que s'aprofitava de les descobertes d'altri per a descriure plantes noves. Aquest tracte sense gaires consideracions que rebien de Lapeyrouse els féu relacionar amb el botànic ginebrí Augustin Pyrame de Candolle, catedràtic de Botànica a Montpeller.

Sabem que Xatart rebé Georges Bentham en el seu viatge pel Pirineu (1825) i que l'acompanyà en alguna excursió.

Bartomeu Xatart va plantar un jardí botànic al seu mas de Tellet, situat al nord de Prats de Molló, més amunt del fort Lagarde que domina la població.

Al marge de les excursions i exploracions botàniques, va formar un important herbari, que ara es conserva a la Facultat de Medicina de la Universitat de Montpeller, així com la seva farmàcia, que va ser adquirida per aquesta universitat occitana, pel seu important valor historicocientífic.

Bartomeu Xatart va morir a Prats de Molló l'any 1846, just un any abans que Antoni Cebrià Costa ocupés la càtedra de Botànica a la restaurada Universitat de Barcelona.

Bibliografia

BOLÒS, O. de (ed.). 1985-1987. *Atlas corològic de la flora vascular dels Països Catalans*. ORCA: Atlas corològic, I: 4 p. + 103 mapes. IEC. Barcelona.

BOLÒS, O. de i VIGO, J. 1984-. *Flora dels Països Catalans*. I: 736 p., II: 921 p., III: 1.230 p., Ed. Barcino. Barcelona.

CAMARASA, J. M. 1989. *Botànica i botànics dels Països Catalans*. Bibl. Universitària, 10: 269 p. Encicl. Catalana, SA. Barcelona.

La foto ens mostra una mata jove de julivert d'isard, fotografiada al coll d'Eina (Núria).

Excursió amb esquís al tuc d'Auba (Vall d'Aran)

Francesc Xavier Gregori

Aquesta excursió amb esquís us permetrà de visitar un cim de la carena que separa les valls dels rius Joeu i Nere.

La neu és silenci, la neu ho cobreix tot. La muntanya ha callat, el bosc s'empetiteix i calla. De tant en tant un crit de revolta: és la branca que s'ha aclofat pel pes de la neu i ara es redreça i s'espolsa, la neu cau damunt la neu amb un breu so vellutat i segueix el silenci, i la neu segueix caient, saltironejant calmosa; una caiguda que no sembla gens important, però és implacable, tenaç.

Demà el cel serà blau, el sol farà brillar tota la muntanya, que ara serà una altra, vestida amb el mantell blanc.

Caminar sobre un mar blanc, el miracle de lliscar sense fer fressa. No trenquis el silenci de la neu, malgrat que els esquís deixin la teva petjada en aquella immensitat impol·luta, verge.

Els arbres, per fer més bella la blancor de la muntanya i fitar-la amb el verd de les fulles, s'espolsen la neu.

Oh les folles davallades!, la neu ja no és amiga, és el camí per a volar arran de terra, la muntanya!

PERE RIBOT

El tuc d'Auba

Des de la vall dels Puis (la Forcanada) fins a la muntanya de Baricauba i de Gèles damunt la Garona, avança vers el nord una important serra dotada de considerables elevacions. El tuc d'Auba n'és el màxim exponent. Dues puntes d'aspecte tibet conformen el cim; la situada més al nord es-

devé probablement assequible amb els esquís posats. El recorregut complet es correspon amb unes superbes perspectives i uns descensos del millor d'aquesta zona de l'Aran.

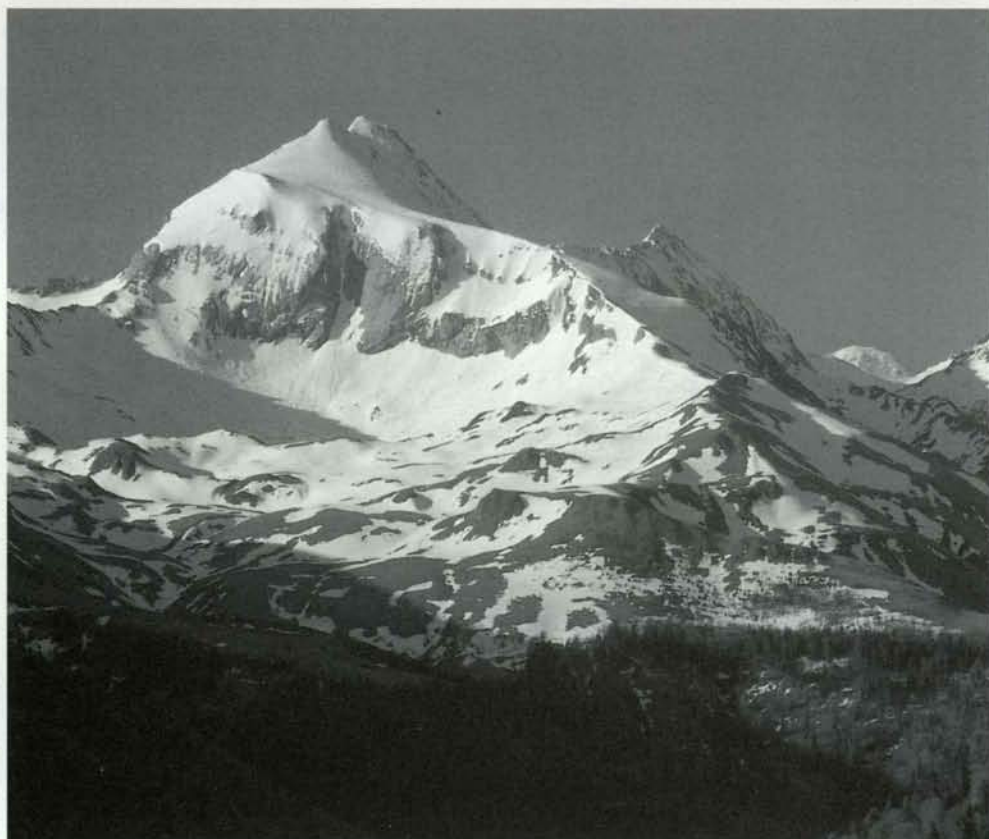
Aquesta important ascensió des d'aquest indret permet fer coneixença amb un dels racons menys recorreguts del Mitjara en el camp excursionista. Un primer tram per dins l'avetosa de Delà us encisarà. A la meitat, descobrireu la comarcada d'Auba, ben dotada per a un esquí plaent. La resta del recorregut fins al cim us proporci-

onarà una insospitada bona dosi d'alta muntanya.

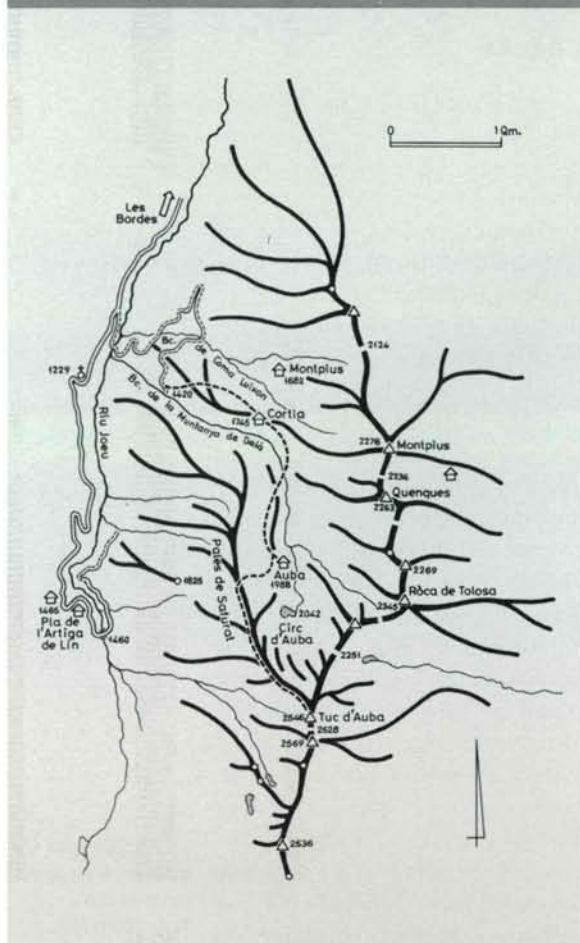
L'accés

Les Bordes, 852 m, enlairat per damunt la riba esquerra de la Garona. Des de la N-230 de Viella a Les, cal pujar al poble. Sortiu-ne prenent el carrer de l'Artiga de Lin que als afores es perllonga com a carretera asfaltada que remunta el corrent del Joeu per l'esquerra. De seguida deixeu a la dreta la pista que creua el riu pel pont deth Còc i s'enfila pels boscos de Sapertega. Pont damunt el barranc de Gèles (931 m) i més amunt es passa a l'altre costat del Joeu pel pont del Planyot (996 m). Poc abans s'ha deixat a l'esquerra el branc (987 m) que duu a Gausac pel bosc de Baricauba. Se segueix remuntant la vall fins al punt concret on quedeu aturats per una allau de més o menys magnitud que històricament s'esllavissa pel Lauet deth Simona i que recull i canalitza tota neu que s'acumuli en el vessant de la muntanya de l'Entecada. Aquest vessant est presenta un alt coeficient de risc de dinàmica pluviomival.

La Forcanada tal com es veu amb un potent teleobjectiu des de prop del poblet d'Arres de Jos.

Itinerari al tuc d'Auba

S'ha de continuar per la pista forestal –millor en 4x4– que fineix al barranc de la Muntanya de Delà (1.420 m), profundament excavat en el vessant.

De l'esmentat barranc, s'entra a l'avetosa (NE) pujant fort per una rampa de desemboscar que esdevé més moderada en coincidir amb el camí de bast que duu a la cabana de Cortia. Per una colzada virem cap a l'E per entre avets esclarissats però força fornits; la pujada es fa més forta i pren una decidida direcció SE: el camí no és sempre evident, malgrat els petits mollons que sobresurten d'entre la neu que acostuma a cobrir generosa aquest vessant obac.

La remuntada persisteix decididament al SE, en general cada cop menys forta. Fora del bosc (1.700 metres), avanceu per la dreta en pujada i, poc després, apareix, per damunt, un mur de pedres que delimita una cleda amb la seva cabana adossada prop d'un contrafort rocós.

La cabana de Cortia (1.745 m) és força vella i no permet aprofitar-la, i menys encara ara a l'hivern; i és una llàstima, perquè l'indret és molt panoràmic i demana una més llarga contemplació.

Continuem, doncs, pel vessant fins a assolir un estrep secundari entre els barrancs de Montpius i

el de la Muntanya de Delà; avanceu de flanc al sud, entrant a la capçalera d'aquest últim. Vista esplèndida del cim, que contemplem per primera vegada. Passem sense adonar-nos-en la conca del torrent d'Auba; a partir d'aquí, la pujada al sud alterna diversos canvis de pendent fins que, cada cop més suau, ens aboca als extensos plans d'Auba.

A l'esquerra i només com a referència, es deixa la cabana d'Auba (1.988 m). Pràcticament enterrada en hiverns rigorosos i en un estat summament precari, subsisteix des de l'any 1933, segons una data que duu la llinda, molt a prop d'un penyal aïllat: el roc de la Guineu. Un altre bon indret per a contemplar el que ens resta de recorregut, per cert força evident. Reprenem la marxa marcant a la dreta (SW) i recorrent els declivis regularment inclinats per assolir l'esquenall després des del mateix cim que delimita la coma d'Auba per l'oest.

En arribar a la carena (2.150 m, aprox.), passeu a ple vessant oest i situeu-vos en les pales de Sa Furat per sobre els pendissos abruptes que s'esllavissen damunt el pla de l'Artiga. Remunteu en direcció sud-est carenejant l'ampla lloma fins a aconseguir un repòs en un indret pla al repeu del cim (2.450 metres). Bon punt de vista damunt

La cabana d'Auba i el tuc de Cuenques a l'esquerra de la imatge.

Aquests darrers anys, avançada la primavera, s'estan obrint amb màquines les diverses congestes que barren l'accés al pla de l'Artiga, al menys fins al pla de la Capella (1.225 m).

Al marge d'aquesta contingència, assenyalo l'indret del barranc de Delà com a inici del recorregut. Cal tenir-ho present en calcular l'horari total de l'excursió.

La minuciosa descripció

A pocs metres avall de l'allau «Simona», al costat est de la carretera a l'Artiga, s'hi localitza una àrea d'esbarjo: taules, bancs, fogons i una font. Aneu carretera enllà; cal deixar-la a una altitud de 1.150 m i prendre a mà esquerra un ramal estret que baixa a uns plans immediats que s'escampen a banda i banda del riu Jòu. Indret propici per a instal·lar-hi unes tendes si es fa necessari partir la jornada en dos.

la boca S de la foradada de Viella i valls adjacents.

Continueu pel vessant carener (S), eventualment amb els esquís als peus fins al cim.

L'anhelat cim

Tuc d'Auba, punta nord, de 2.546 m, conegut també com a tuc

de Coma Salies. Imposant mirador d'un bon nombre de muntanyes que senyoregen els tres mil metres. Per a assolir la cota més alta, situada més al sud, cal descendir uns quants metres a la depressió poc important entre les dues puntes (2.528 m). Una cresta de vegades acornisada pel cantó esquerre (E) permet arribar a la

cota de 2.569 metres, amb un temps de trenta-cinc minuts. Des d'aquí destaquem per proximitat el magnífic enquadrament del Mall dels Puis amb el superb rerefons de l'Aneto.

El descens, que és francament molt complet, no permet a penes variants sobre el recorregut de la pujada.

Des de la cota nord del cim, el Mall dels Puis amb un teleobjectiu.

A la foto de l'esquerra, baixant del cim amb neu primavera.

Fitxa tècnica

Desnivell: 1.130 m.
Temps d'ascensió: 3 h 15 min - 4 h.
Dificultat global: **.
Cota de sortida: 1.420 m.
Època aconsellada: Desembre-abril.

Lloc d'inici: Barranc de la Muntanya de Delà.

Cartografia

Actualment el millor mapa que cobreix tot aquest recorregut és el Mapa Topogràfic Nacional, editat per l'Institut Geogràfic Nacional, a escala 1:25.000, Viella 148-IV.

La petja blanca

Excursionisme amb raquetes

GRAN (Grup de Raquetes de Neu)

Una ressenya de l'activitat de capacitació que va fer aquest grup del Centre, amb un itinerari al circ de Montmalús que segur que estimularà la participació de nous excursionistes. Cal, però, adquirir experiència amb una pràctica continuada i atenta.

A la pàgina de la dreta, abandonem la cabana dels Esparvers creuant l'angost riu de Vallcivera per una passera de troncs.

Per sota del Puigllançada: neu dura ventada, tot un repte per als no iniciats.

Quan cauen les primeres nevades a l'alta muntanya, comença el paradís de l'excursionisme amb raquetes, que abasta tota la muntanya, perquè cada cim, cada vall és un objectiu cobejat. Un ambient que exigeix el respecte de regles precises, que no regala res, on cada horitzó cal guanyar-se'l. La muntanya a l'hivern requereix experiència per a prevenir els paranyes que oculta i, en qualsevol cas, una gran dosi de prudència.

Aquesta experiència mínima exigible es pot adquirir fent-se acompanyar per qui ho coneix tot de la muntanya, o seguint els diversos cursos de capacitació endegats des de l'Escola de Muntanya en el si del nostre Centre.

Sortides de capacitació per a marxar amb raquetes

La raqueta ha esdevingut, sens dubte, un engrescador mitjà de fer excursionisme amb neu, i és que, evidentment, sembla que, amb saber caminar, ja n'hi ha prou.

A pesar d'aquesta evidència, hem tornat a guiar un «cicle de sortides de capacitació per a marxar amb raquetes» (vegeu MUNTANYA, núm. 808), que ha aplegat una molt bona segona remesa de socis interessats a adquirir uns coneixements bàsics, que els permetin, en endavant, progressar amb unes certes garanties en un medi hostil com és l'alta muntanya coberta de neu.

Les tres sortides pràctiques programades s'han dut a bon terme. A la primera, «d'iniciació», assolírem el Puigllançada pel torrent de Rus i baixàrem per la zona dels Alabaus, a les pistes d'esquí de la Molina. Durant aquest recorregut vam trobar tot tipus de neu: fonda pols, crosta ventada i gelada vidre, tot amanit amb una meteorologia benigna que afavorí una profitosa jornada d'iniciació.

El segon cap de setmana, «de perfeccionament», vam traslladar-nos al país veí, concretament al coll de Pimorent, des d'on vam tramuntar fent travessada fins al refugi de les Bessines, on gaudírem de tot el seu confort (tel.: 07 33 561 052244). Abans d'arribar-hi, però, vam assolir la tossa Rodona (2.601 m) i el cap dels Llosers (2.662 m) amb les raquetes calçades fins dalt de tots dos cims.

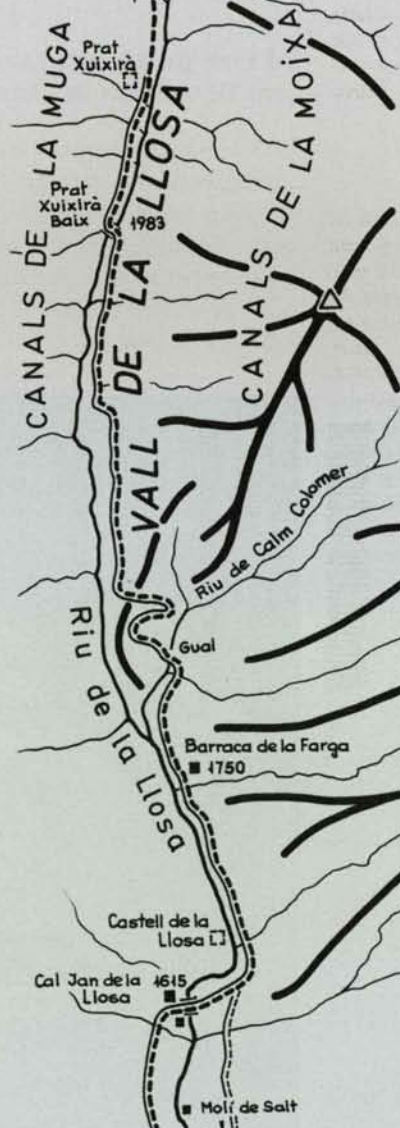
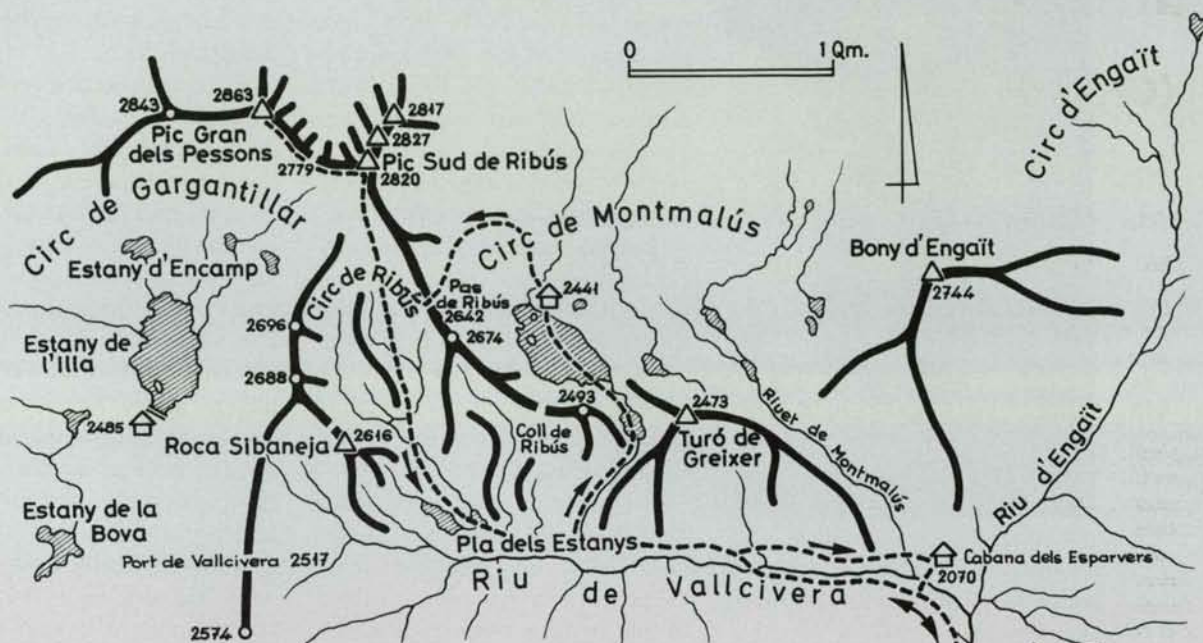
El diumenge, de tornada, vam dibuixar una estudiada traça per la Coma d'Or assolint de passada el pic que li manlleva el nom, de 2.826 metres, des d'on vam marxar a recórrer un tram curt de carena acornisada que ens dugué al cap de la Llosada (2.724 m). Aquesta excursió travessa es desenvolupà damunt d'una impagable neu pols, assentada damunt d'una base endurida, tot plegat un gaudi per als assistents i una cura d'humilitat per als vocals acompanyants que també practiquen l'esquí de muntanya. I, si no, que els ho preguntin als més de quinze companys del Centre acompanyats per Josep M. Sala amb els quals vam compartir excursió i refugi, tots ells amb esquís.

En l'última sortida de cap de setmana del cicle, la «de superació», hem pogut recórrer indrets tan bonics i tal vegada poc concorreguts a l'hivern, com són les valls cerdanes de la Llosa i de Vallcivera. Aquesta vegada, però, amb tot el material i equip a l'esquena, perquè en aquest cas el refugi andorrà de l'estany de Montmalús, on vam anar a pernoctar, és totalment lliure i, per descomptat, amb escasses comoditats.

Aprofitem, doncs, l'avinentesa per a oferir-vos la fitxa reportatge d'aquesta anada al circ de

Itinerari al circ de Montmalús per la vall de la Llosa (Cerdanya - Andorra)

Amb uns mínims de tècnica i una neu en condicions, les raquetes fan la resta.

Montmalús, que vam allargar assolint el bell mirador del pic Gran dels Pessons.

Al circ de Montmalús per la vall de la Llosa

L'accés motoritzat el farem des de l'extrem oest de Martinet, entre Puigcerdà i la Seu d'Urgell. Es deixa la N-260 i es pren el trencall a Lles. Travessada la població i als afores a la dreta, s'agafa la bifurcació sense asfaltar que duu al caseriu

de Viliella, i que es perllonga fins a la important masia de cal Jan, al fons de la llegendària vall de la Llosa.

Abandoneu l'indret (1.615 m) i baixeu a creuar el riu de la Llosa per un pont. El camí fa unes giragonses (pintades del GR-11), i puja a trobar una barrera que limita el pas dels vehicles a la pista que prové de Caborriu, amb la intenció de preservar tan intacta com es pugui una zona llargament afavorida per la natura. Davant, a l'esquerra, damunt d'un llindar rocós, subsisteixen les ruïnes de l'ermita de la Mare de Déu dels Àngels, capella del desaparegut castell de la Llosa. La pista forestal es perllonga pujant al nord.

Per sobre la pista, a la dreta, s'enlaira la vella barraca de la Farga (1.750 m). Prosseguim en direcció nord i fora del bosc; s'arriba a un pla creuat pel torrent de Calm Colomer que recorre el vessant, pràcticament ocult sota una espessa arbreda. La vall fa una graonada que la pista pugna per vèncer amb una gran colzada. Possibilitat d'atallar.

La pista tomba a la dreta cap amunt de la graonada i continua per dins d'un bosc de pi negre. Passeu una barrera per al bestiar i continueu pista enllà; després de

planejar una estona, baixa un xic a trobar-se amb el cabal del riu, que travessa per un pont atroïnat (1.983 m). Aquí els pins es fan més esparsos en arribar al prat Xuixirà de Baix.

S'accentua de nou la pujada pel vessant, on la pista es fa evident sota la neu, i entreu en un prat clos que cal travessar en el sentit de la marxa. A l'esquerra, queda enlairat l'esfondrall del malmès refugi forestal. Fins aquí hem pogut tardar unes dues hores i quart. L'indret on som ara és particularment pintoresc, amb l'altiu bony d'Engait al fons. Abandonem el prat Xuixirà de Dalt per un camí de bast que s'endinsa en la pinosa, del qual ensopegarem el recorregut, malgrat la neu que el cobreix.

L'itinerari, que des de l'inici ha estat fidel al nord, aquí canvia de rumb i recorre la riba dreta del Vallcivera en una clara direcció oest. En un planell a l'altra banda del riu es localitza la cabana dels Esparvers. Vetust abrigo amb un sostre de terra amb herba, normalment mig colgada de neu que la mimetitza considerablement i la fa difícil de localitzar. Nosaltres, però, hi passarem de tornada perquè tothom la tingui situada per a futures incursions per aquesta vall.

El primer grup avança vers el pas de Ribús, obert a l'horitzó de la imatge.

Seguim pujant a frec de riu per entre unes considerables acumulacions de neu, on la raqueta esdevé l'estri més imprescindible que l'home ha inventat. A poc a poc la valleta es tanca i decidim fugir del seu progressiu encaixonament. Ho fem quan a l'altre costat s'insinua un camí provinent del pla de la cabana dels Esparvers. Continuem oest enllà per aquesta riba esquerra fins a sortir del bosc en un indret força fotogràfic. El talveg del torrent que baixa de l'estany de Montmalús ens ve rectilini per la dreta.

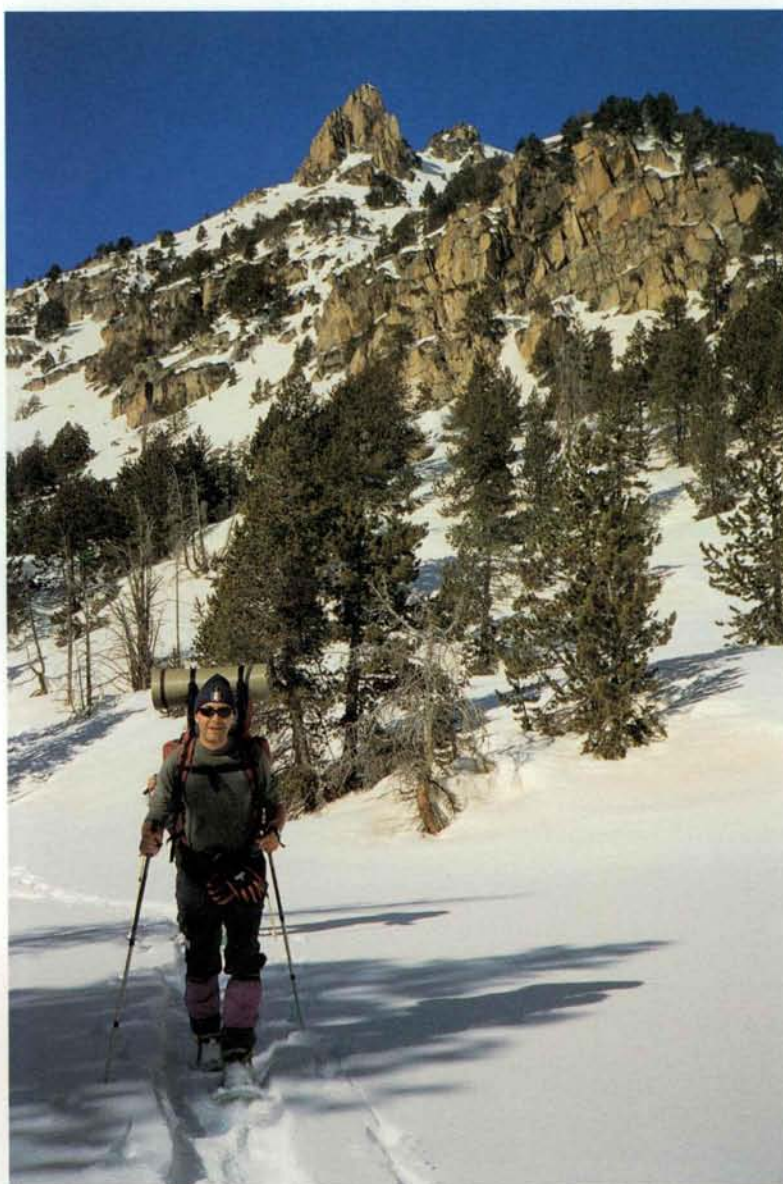
L'indret s'anomena pla dels Estanys i s'enlaira per damunt de 2.264 metres, on s'estenen uns magnífics camps de neu particularment adaptats a la pràctica d'una marxa amb raquetes, en un entorn montuós de gran vàlua excursionista. La veritat és que, en un lloc semblant, es troba a faltar un refugi mínimament condicionat.

Després de reagrupar-nos i de fer la mica de classe de geografia que l'indret reclama, remuntem (N) per la fondalada del torrent desposseïda de pins.

Aproximadament a 2.430 m, culmina la forta pujada on el terreny fa una mena de llindar i a la dreta tenim una eminència recoberta de bosquina -turó de Greixer (2.473 m)-, sense caràcter de cim, al marge extrem (S) de la plana lacustre de Montmalús. Ja es veu el refugi a la vorera nord de l'estany. Per a molts, la fita anhelada i la fi d'un incipient, encara que justificat, esgotament, propiciat per la feixuga càrrega de la motxilla que tots duem. Anem per feina i tot el grup creua l'estany per damunt de la planícia gelada enfilant rectes vers la porta del refugi lliure, que sortosament som els primers a ocupar.

Aquí tenim la sorpresa que produeix consultar el mapa i constatar que la frontera amb Andorra no segueix exactament la divisòria d'aigües, sinó que l'estany està situat dintre del límit andorrà en aquest vessant.

Un cop instal·lats, ens repartim les vuit lliteres de ferro per a dues persones de què consta el refugi, a

La roca Sibaneja s'enlaira per damunt del pla dels Estanys, a la capçalera de la Vallcivera.

més d'una tauleta, uns bancs i una llar de foc, que tot seguit intentarem encendre per apaivagar la creixent fredor del capvespre que ens està envaint.

L'endemà al matí el fred és ben viu i el clot fet ahir a la vorera de l'estany per a treure'n aigua, està completament obstruït per un considerable gruix de glaç que hem de tornar a burxar.

El sol, força mandrós ara a l'hivern, encara no ens arriba aquí on som. Malgrat tot, endeguem la feixuga tasca col·lectiva de plegar-ho tot, esmorzar i marxar plegats. Passa una bona estona abans no ho tenim tot a punt.

Abandonem l'indret (2.441 m) després de fermar portes i finestres i d'endur-nos les deixalles. Marxem cap al nord marcant unes llargues llaçades pel vessant per tal

d'aprofitar al màxim les característiques del terreny. Petjada rere petjada, ens enlairem paulatinament amb un ritme sincronitzat que fa d'aquesta primera hora de marxa una delícia, i encara més quan el sol lluent retalla les siluetes de tots nosaltres damunt la neu com si es tractés d'ombres xinesques.

Metre a metre decantem la marxa vers l'oest amb la intenció d'assolir un pas en l'escarpat vessant carener que baixa al sud des del pic de Ribús. Albirem el pas i ens sembla de lluny que per a tramuntar-lo caldrà treure's les raquetes i arribar-hi amb grampons; situats a la vertical del collet constatem la bona qualitat de la neu i, molt complaguts, superem tots el pendís amb les raquetes, posant a prova les altes

**El sol lluent
retalla les
nostres
siluetes amb
els caients
de la serra
de Ribús a
manera de
teló de fons.**

prestacions dels estris que duem als peus.

La vista ens omple els ulls i detallar-ne els horitzons fóra una tasca formidable. Des del collet on som (2.642 m) el terreny afable de l'altre vessant ens permet assolir l'un darrere l'altre el pic de Ribús (2.820 m) i el pic Gran dels Pessons (2.863 m), ambdós cims dotats d'una orografia idònia per a ésser recorreguda amb raquetes tant de pujada com de baixada. Tot i això, cal *dur sempre* els grampons a l'hora d'enfrontar-se amb l'ascensió d'un cim, per fàcil que sembli.

La jornada s'està desenvolupant amb un seguit d'al·licients normalment difícils de conjuminar: un temps esplèndid, una qualitat de la neu immillorable, un grup homogeni de nivell, amb comptades mancances tècniques, tot plegat un gaudi per als vocals acompanyants i, naturalment, per a tots els assistents a l'activitat.

De baixada ens despengem per pales, comes, valletes i boscos penjats, amb una eufòria quasi infantil, que ens duu a passar prop de la característica roca Sibaneja, que deixem allunyada a la dreta, de camí al pla dels Estanys, que ja coneixem d'ahir. Un breu reagrupament i marxem vall enllà cap a l'est, encarats a la serra de l'Esquella, anant sem-

pre pel marge esquerre del riu de Vallcivera, fins a deixar el bosc rere nostre entrant en uns plans que domina la cabana dels Esparvers (2.070 m). Aquesta antiga construcció és capaç per a unes sis persones damunt d'un entarimat de fusta. Foc raconer. Cal dur una pala per a accedir-hi. Després d'una bona aturada, marxem a creuar el riu per una passera de troncs mig colgada, des d'on recuperem les petjades del dissabte, que ressegurem inversament per la pista d'accés fins a les envistes de la capella del castell de la Llosa, on decidim prescindir de les raquetes per no fer-les malbé inútilment amb les pedres que comencen a aflorar entre la neu escassa.

Addenda

I com a addenda només afegir que en el país veí han constatat que l'hivern 1995-96, un any de neus escasses, han mort per allaus, quaranta-quatre persones, contra vint-i-quatre en el mateix període anterior. El fet més lamentable és que aquest notable augment de víctimes ha estat resultat d'un bon nombre d'accidents de grups que practicaven l'excursionisme amb raquetes: queda, doncs, malauradament confirmat el desenvolupament d'aquesta activitat, que implica una tasca d'informació entorn d'aquest col·lectiu cada vegada més nombrós.

A l'hivern, tot muntanyenc ha de tenir ben present que qualsevol pendent amb neu és potencialment una allau.

Cartografia

Mapes comarcals: *Cerdanya-15*. 1:50.000 ICC.

Mapes topogràfics: *Andorra*. 1:25.000, i els núms. 15 i 16 a 1:10.000. Govern d'Andorra.

Dades interessants

Informació meteorològica d'Andorra (gravació) 07 376 848 851.

Informació del perill d'allaus al Pirineu de Catalunya: Pirineu Oriental (gravació) 93 423 25 72.

Internet: <http://www.icc.es/allaus>

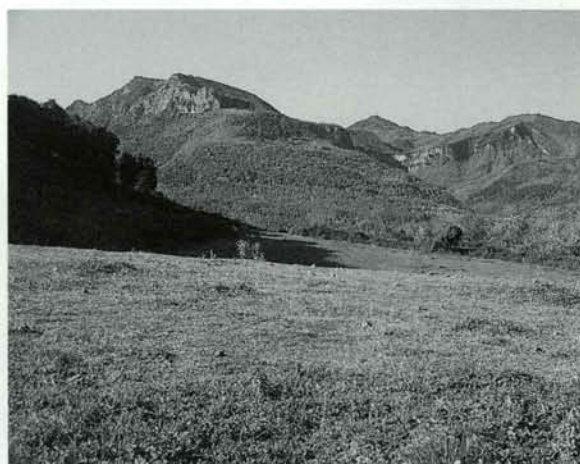
Teletext de TV3, en què apareix el grau i les condicions de perill per a cada zona.

**La cabana
dels
Esparvers,
difícil de
localitzar
quan la neu
la cobreix.**

La serra del Corb (Garrotxa)

Lluís Willaert

Aquest itinerari ressegueix la serra del Corb per una carena emboscada amb bons miradors sobre la plana olotina i les muntanyes que l'envolten. Recomanat de recórrer-lo a la primavera o a la tardor.

Us proposem un itinerari que ressegueix tota la serra del Corb, a cavall de la cubeta d'Olot i de la capçalera de la vall del Brugent. Aquest itinerari és molt variat i en alguns trams té una certa dificultat, sobretot per a seguir els camins, de la segona meitat del recorregut, quan la carena és força tapada pels brucs, que fan difícil d'orientar-se. Amb tot, es tracta d'un itinerari ben bonic i que us satisfarà plenament, sobretot, per la seva culminació al castell de Colltort, gran mirador de la fageda d'en Jordà i del volcà de Santa Margarida.

Veïnat de Pocafarina (les Preses) - Sant Miquel Sacot

0.00 h. Veïnat de Pocafarina 490 m. El camí comença a l'altre cantó de la cruïlla de les carreteres del Corb i de Boscdetosca, a tocar de can Leiales, que queda a sobre i a l'esq.

Agafem un corriol ample (W), passem sota una línia elèctrica, travessem una tanca de filferro, immediatament girem bruscament a l'esq., deixem un camí que va a les Preses a la dr., i pugem pel cair de l'estrep cap al SE, deixant can Leiales a sota i a l'esq. Passem per darrere d'aquest mas i anem a parar al revolt de la pista del dipòsit d'aigua de Boscdetosca. Pugem per la pista cap a la dr. Bifurcació de pistes. Prenem la de la dr.

0.07 h. La Paradella. Repetidor de televisió. Deixem aquest mas a la dr. Anem cap al S, sortim de la tanca i trobem un corriol

travessar (GR 2). El travessem i continuem fins a una pista traversera, la seguim, cap a la dr., per dintre d'un bosc de faig.

0.12 h. La pista s'aplan i baixa una mica. La deixem per un camí (rombe blau) que puja a l'esq. (S), en diagonal, fins a una altra pista. La seguim cap a la dr. (SW) i passem una tanca.

0.17 h. Volcà del Racó, 620 m. Arribem al collet que forma la vora del cràter del volcà, que ens queda a la esq. Ara el cràter és un gran prat. Grup de cases del mas del Racó, al fons. Des d'aquí tenim una bona vista sobre les muntanyes de l'entorn: el Puigsacalm (W), Sant Privat d'en Bas i la serra de Collfred. Més enrere la serra Cavallera (NW), el Bassegoda (NNE), Sant Miquel del Mont (ENE), més a la dreta i més endavant

els volcans del Croscat i de Santa Margarida, la fageda d'en Jordà (ENE), la serra del Corb i el puig Rodó (SSE).

Voregem el cràter, per l'W, fins a una trifurcació.

0.22 h. Trifurcació de camins. A la dr. el que baixa cap a les Preses, a l'esq., el que va al mas del Racó i a les ermites de Sant Miquel i Sant Martí del Corb. Agafem el del mig, que puja decididament en direcció SE, per la careneta coberta d'alzines.

Plafó del mirador de la vall d'Olot. Des d'aquí tenim una bona vista sobre el pla d'en Bas, Olot, la serra de Llancers (SW) i la vall de Joanetes, el Mallol (W), Sant Privat d'en Bas, Olot i, al fons, el Comanegra (N), Canigó.

El corriol ben marcat puja pel vessant de les Preses. Aviat se'ns

El Puigsacalm i la vall de Sant Privat d'en Bas, des del volcà Rodó, el cràter del qual tenim a primer terme.

Itinerari a la serra del Corb

La carena de la serra del Corb, des del puig del Prat. Es destaca la cinglera de la penya d'en Vidal, un dels cims més importants. Al fons veiem el Puigsacalm.

uneix un camí, per la dr., que connecta amb els camins de les Barrincoles i dels Bous, que ens portarien a les Preses. Continuem pujant.

A l'altura dels 800 m, el camí passa al costat del cingle, dintre de l'alzinar; aviat, però, la carena s'aplanava, passem per una plantació de pi roig i arribem a un replà de la carena. A l'esq. ens queda el mirador del cingle de les Aulines. Continuem endavant i deixem, a la dr., els camins de les Barrincoles i dels Bous, que baixen a les Preses.

0.55 h. Àrea recreativa de Xenacs. Mirador, restaurant, bar, àrea de pícnic i activitats de la natura. Final de la pista que puja de les Preses. Aparcament. Indicadors d'excursions i de camins alternatius per a baixar a les Preses, per les Barrincoles i pel clot del Bou.

Deixem l'àrea recreativa per una pista tancada amb una cadena, que agafem al costat del bar. La pista va cap al S, baixant lleugerament, pel mig d'una castanyeda fins a una clotada.

1.10 h. Clot de les Grípies. Indret preparat per al tir amb arc i amb una instal·lació didàctica amb una carbonera i una barraca de carboner.

La pista gira a l'esquerra (NE) i comença a pujar per dintre d'una fageda, on s'estreny. El camí, for-

ça dret i molt trepitjat, puja fins a un collet.

1.25 h. Pla Bronzer, 885 m. Petit coll a la carena que uneix el puig Rodó (esq.) amb la serra del Corb (dr.).

Agafem un caminet, cap al N (esq.), que s'enfila al proper puig.

1.30 h. Puig Redon, 936 m. Puig que té una gran vista panoràmica cap al N. Dalt del cim hi ha un mirador amb una taula d'orientació que indica les principals muntanyes que podem veure en un dia clar.

El panorama que es veu és molt extens: cap al SW, la serra de Llançers, el coll de Bracons, la vall de Joanetes, el Puigsacalm i el pla Traver, el Mallol, Sant Privat d'en Bas (W), la vall de Collfred, la vall de Ridaura; al fons, cap al NW, el Taga, la serra Cavallera, les muntanyes de Núria, i sota, el pla d'en Bas; al N, Olot, amb els volcans de Montolivet, Montsacopa i la Garrinada. Al fons i més a la dr., el Comanegra, la vall de Sant Aniol d'Agútes i el Bassegoda (NE) i el Mont. Més a la dr. i al fons de la plana, la fageda d'en Jordà amb els volcans del Croscat i de Santa Margarida, al darrere dels quals veiem, al fons, la plana de l'Empordà i el golf de Roses. Cap al SE, tenim a primer terme la serra del Corb, que en aquest vessant N és molt pendent, plena

de canals i ben coberta de faigs. En darrer terme es pot veure encara la muntanya de Rocacorba.

Hem de desfer el camí fins al pla Bronzer.

1.35 h. Pla Bronzer, 885 m. Continuem l'excursió prenent, cap al SE, un camí que planeja pel vessant N de la serra del Corb.

1.40 h. Font del Cingle. A la dreta del camí, que raja molt poc. El camí continua flanquejant pel vessant N de la serra i, més endavant passem per l'avenc del Clot dels Cingles.

1.50 h. Collet, 873 m, a la carena coberta d'alzines. Cruïlla de corriols, amb un pal indicador. A la dr. (SW) trencall cap a Sant Esteve d'en Bas i una mica més amunt (W), rètol del pas dels Marbolens i camí de carena.

Seguim pel trencall de l'esq. (E). El camí es bifurca, un va per l'obaga, el més fressat, i un altre passa pel llogar de la carena. Seguirem el de l'obaga.

2.00 h. Font de Martinell. A la dreta del camí. Continuem flanquejant per l'obaga,

2.10 h. Sortim a la carena on se'ns ajunta, per la dr., el corriol carener que hem deixat abans. Continuem endavant, planejant al principi i davallant lleugerament, després, fins a un collet.

2.15 h. Collet d'en Camps, 840 m. Petit collet amb una fita de termes i uns blocs de roca enmig dels quals surt un corriol (N) que per l'obaga baixa decididament fins a Sant Martí del Corb, pel que es coneix com a Baixant d'en Camps.

Al cap de cinc minuts, en arribar a una petita barrancada, podem anar a la cova de Roca Lladre. Hem de baixar en direcció S fins a uns pelats de pedra sota els quals hi ha la boca de la cova, que es troba molt a prop d'un roure solitari, que ens permet localitzar-la. Si aneu a la cova estareu uns cinc minuts.

Continuem per la dr. flanquejant el vessant S de la penya Vidal, enmig d'unes extenses brugueres fins a un collet.

2.35 h. Collet de les Falgueres. Cruïlla de camins. El del NW que baixa de la penya d'en Vidal

(a vint minuts del coll), i un altre que baixa cap al N. Senyal de vedat de caça. Continuem flanquejant pel vessant S de la serra.

3.00 h. Puig del Prat, 887 m. Cim arrodonit amb una bona visió sobre el castell de Colltort, Sant Miquel Sacot i tota la vall d'Hostoles.

Continuem cap a l'E.

3.03 h. Trobem un baixant cap a l'esq. (N), marcat amb una pintada romboidal de color groc.

3.25 h. Collet del Greny, 875 m. En un indret descobert i amb unes lloses de pedra. Continuem flanquejant en lleugera baixada, pel vessant S de la serra prop de la carena. Travessem alzinars i passem per sobre de lloses de pedra inclinades.

3.30 h. Collada dels Saiols, 805 m. Petit collet enmig de l'alzinar. Heu de parar compte perquè a l'esq. hi ha un baixant. Hem de continuar cap a l'E, primer per la caren —al cap de pocs minuts trobem la font de la Guilla a frec del vessant S— i després pel vessant N de la serra.

3.45 h. Coll de les Lleixeres, 800 m. Aquí acaba una pista que

puja de la vall de Colltort. Al cantó contrari (N) hi ha un baixant. Prenem el camí cap al NE, passem una clariana del bosc embardissada on hi havia l'anomenada barraca dels Maquis i arribem a un nou camí.

3.50 h. Camí, 800 m. Arribem a aquest camí travesser dins del bosc d'alzines, al costat d'unes roques petites. Continuem per aquest camí cap a l'esq., que ara baixa decididament cap a un collet totalment cobert de bosc. Pintada

de color vermell. Des del collet ens enfilem per la carena (E) fins a un replà sobre unes roques que fa de mirador. Baixem ara uns quants metres seguint la carena fins a un nou collet.

4.00 h. Collet dels Tiradors. Com molts altres que hem trobat en aquesta excursió, també té un baixant cap al N. Continuem per la carena cap a l'E. Seguint el corriol, que no sempre és prou evident.

4.10 h. Petit cim, 855 m. Des d'aquí veiem el castell de Coll-

L'abrupte vessant nord de la serra del Corb, cobert d'una espessa fageda. Al fons tenim la serra de Finestres i, en darrer terme, Rocacorba.

Un dels trams més desnivellats de tota la carena de la serra del Corb, des de prop del puig del Prat. Al fons tenim el petit turó del castell de Colltort i, al fons, la serra de Finestres.

Una mostra de l'excel·lent vista que té el castell de Colltort. Veiem la fageda d'en Jordà, els volcans del Croscat i de Santa Margarida i, al fons, la muntanya de Sant Julià del Mont.

tort i la vall de Sant Iscle, cap a la dr.

4.25 h. Coll de Pedres Llargues, 815 m. Trobem un camí que travessa el coll i que va del vessant S al N. Continuem el camí passant al vessant N, entre els brucs que ens volen barrar el pas, i després continuem per la carena, pujant, al final per unes lloses de pedra.

4.40 h. Castell de Colltort, 840 m. En un dels turons que culminen el sector oriental de la serra del Corb. Al cim, que forma una mena de mirador amb una barana i una senyera, hi ha les ruïnes de l'antic castell, en el qual sembla que s'hagin fet excavacions. Des d'aquest mirador tenim molt bona vista sobre el pla de la Cot i Sant Miquel Sacot, els volcans més propers de Santa Margarida i del Croscat.

Baixem del castell seguint la carena cap a l'E, pel mig del bosc d'alzines baixes, força obert, passant per sobre de llastres de roca inclinades.

4.50 h. Coll de Colltort, 795 metres. Petit collet enmig del bosc. Cruïlla de camins. Cap al S, baixa a Sant Iscle de Colltort, cap a l'E, careneja cap a la font Pobra, i al N, baixa a Sant Miquel Sacot i can Xel.

Continuem cap al N, baixant per dins del bosc. Se'ns uneix per la dr. un camí que planeja. Més avall el camí marcat amb rombes de color groc baixa en llaçades curtes, sovint en un terreny reliscós. Més avall el nostre camí desemboca en una pista que ve per la dr. Continuem per la pista cap al NW, planejant per dins d'una fageda. Aviat sortim a una pista més fressada, que ve per l'esq. La vista se'ns obre i encara podem veure Olot, la fageda d'en Jordà i un bon tros del Pirineu des del Puigmal al Canigó. Continuem avall i deixem a l'esq. una edificació.

5.10 h. Can Batlle. Passem entre els corrals i el mas i més enllà al costat de la masia Finestres de la Cot, fins a arribar a un camí perpendicular (GR 2). Girem a la dr. baixem uns metres fins a l'església.

5.15 Sant Miquel Sacot, 670 m. Antiga parròquia rural situada sobre el pla de la Cot i prop del volcà de Santa Margarida. L'església és d'origen romànic, però va quedar molt malmesa pels terratrèmols dels anys 1427 i 1428. Remodelada completament durant el segle XVIII només conserva elements romànics a la façana actual. A l'interior guarda una pica baptismal del segle XII. Ac-

tualment a la rectoria del costat hi fan colònies i convivències.

Un cop sou a Sant Miquel Sacot teniu l'opció de tornar al punt de partida seguint el sender de gran recorregut (GR 2) en direcció a l'W, que, en unes dues hores, us durà al punt de partida, el veïnat de Pocafarina de les Preses.

També podeu anar, per una pista en direcció N, cap a can Xel, a la carretera d'Olot a Santa Pau, en uns vint minuts.

Cartografia

Mapa comarcal de Catalunya, escala 1:50.000, Garrotxa - 19. Institut Cartogràfic de Catalunya. Barcelona 1992.

Garrotxa, escala 1:40.000. Editorial Alpina. Granollers 1985.

Bibliografia

Joaquim AGUSTÍ, *Excursions matinals des d'Olot*. Guies dels Llibres de Batet, 2. Olot 1994.

Joaquim AGUSTÍ i Josep AGUSTÍ, *Excursions matinals des de Santa Pau*. Guies dels Llibres de Batet, 5. Olot 1995.

Sender de gran recorregut La Jonquera - Aiguafreda, GR2. FEEC, Senders de Catalunya. Barcelona 1996.

El turó d'en Ros

Joan M. Vives i Teixidó

Un circuit de bicicleta tot terreny per una muntanya de poca dificultat, amb bons panorames, de la mà d'un especialista.

El turó d'en Ros és un humil cim situat al nord de Viladecavalls, molt panoràmic per la seva situació. Cap al sud podem veure la serra de Collserola en tota la seva extensió, la vall del Llobregat, el massís de Garraf i l'Ordal, i les localitats de Sabadell, Viladecavalls, Ullastrell, Sant Esteve Sesrovires, Olesa i Esparreguera. Cap al nord veiem Montserrat, la vall del Llobregat, Sant Llorenç del Munt, el puig de la Creu i la localitat de Vacarisses. També veiem una munió de carreteres, autopistes i zones industrials, però aquesta visió es difumina quan veiem l'extensa massa forestal que hi ha al vessant sud de la muntanya, només tallada per l'autopista Terrassa-Manresa i que s'allarga per les carenes cap a Ullastrell. No podem dir el mateix del vessant nord: els incendis de l'any 1994 també van arribar aquí, i s'aturaren a pocs metres del cim, tot i que els danys no són gaire visibles del cim estant.

La vegetació és típicament mediterrània, dominada pel pi blanc. Hi trobarem, a més, alzines, algun roure, càdec, garric, romaní, estepa, arboç, bruc, llentiscle... Les roques són calcàries en la seva part alta, mentre que per damunt de Viladecavalls hi ha materials pissarrosos.

És també una muntanya solitària i l'explicació és que «no té nom»; a més, les pistes que hi ha són molt dolentes, cosa que fa que les BTT vagin cap a indrets propers, però més planers (coll Cardús, Vacarisses).

Tot i que jo mateix he pujat aquest turó en bicicleta, crec que el millor que es pot fer en aquesta muntanya és caminar i gaudir del

seu bosc. De segur que la solitud us acompanyarà i espero que us agradi aquesta tranquil·la i bonica passejada.

Itinerari

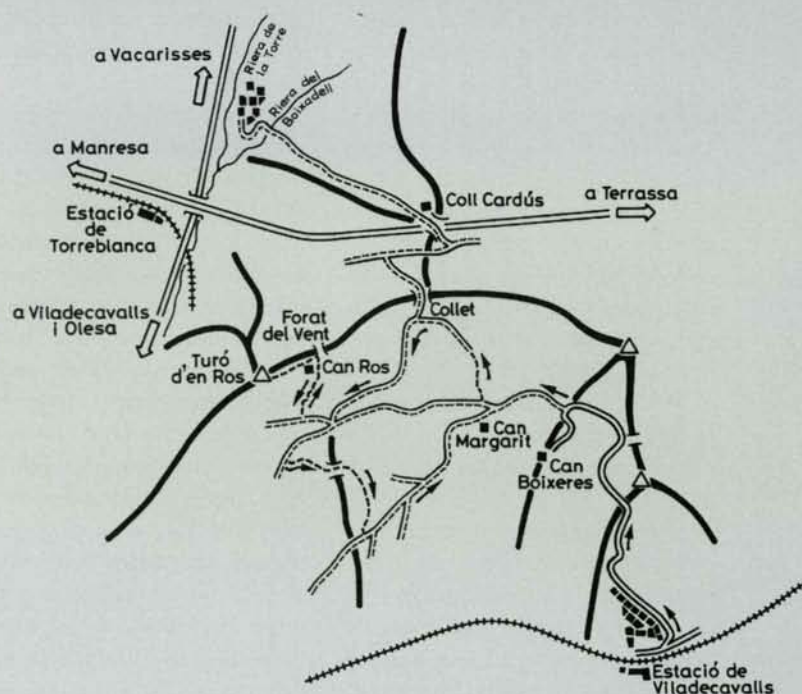
Sortirem de l'estació de Viladecavalls i anirem cap a la dreta per prendre el carrer que s'enfila pel costat de les cases (hi ha un gran indicador de can Boixeres). En deixar les cases, anem pujant suaument per dins el bosc.

Arribem a un collet (25 min); a l'esquerra deixem l'entrada al gran casal de can Boixeres. Continuem planejant per la pista fins a les ru-

ïnes de can Margarit (5 min). Hi ha una bifurcació de pistes; hem de continuar per la de dalt, però la deixem una mica més enllà per tal de seguir un camí que surt a la dreta i es comença a enfilar. Més amunt, el camí arriba a un petit pla on hi ha un corriol poc visible que ve per la dreta; el nostre camí segueix planer i ample. Trobem un entrador a la dreta i una mica més enllà desemboquem a una pistola més bona. Cap a la dreta aniríem a coll Cardús. Nosaltres tirem cap a l'esquerra i empenem una forta baixada, planejant després i tornant a baixar, dominant la clota boscada que hi ha al peu de can Boixeres. Pugem una mica i ens situem en un indret on coincideixen quatre pistes (fan com dues ferradures, unides per l'extrem rodó). Hem de seguir la pista que trobem a la dreta, que s'enfila de valent. Quan la pistola, molt malmesa, gira a l'esquerra, hem de deixar-la i tirar de dret per un camí que s'enfila força directament i que és molt aixaragallat (hi ha fletxes de color verd).

Al capdamunt de la pujada, arribem al Forat del Vent (35 min), un petit collet on hi ha una basse-

Itinerari al turó d'en Ros

El cim del Turó d'en Ros, amb unes senyeres voleiant al vent.

ta. Si anem cap a la dreta, baixarem fins a la pista que puja cap al repetidor. Hem de tirar cap a l'esquerra seguint el camí carener. Una mica més endavant, trobem una bifurcació; si anem cap a l'esquerra, planejarem una mica i sortirem a un pla, protegit amb parets de pedra seca, al peu de les ruïnes de can Ros. Aquest pla és una bona talaia, però de visió més limitada que el cim.

Si retornem al camí, seguirem la carena, pujant suaument; hi ha algun tram de camí protegit amb paret seca. En acostar-nos al cim, el camí és molt planer i a la dreta podem entreveure algun arbre cremat. Sortim a la pista que puja al repetidor i, passant pel costat de la tanca que l'encercla, arribem al cim del **turó d'en Ros** (5 min), format per una estreta banda de ro-

ques calcàries on hi ha el vèrtex geodèsic i oneja la bandera catalana.

El retorn el farem baixant pel mateix camí fins al punt on conflueixen les quatre pistes (15 min); ara tirarem per la que trobem a la dreta i que només seguim uns quants metres, ja que girem a l'esquerra per prendre un camí ample. Aquest camí puja lleument i ens situa en un collet; deixem el camí i tirem cap a l'esquerra per un corriol. El corriol comença planejant, però després baixa i es fa més ample; al davant veurem can Boixeres. En trobar una pistota la seguim, tot pujant lleument, i ens situem en un encreuament (15 min). A la dreta hi ha una pista tancada amb una cadena; girem a l'esquerra. La pista que seguim puja lleugerament i més endavant

enllaça amb una pista que ve per la dreta i una per l'esquerra, arribant de nou a les **ruïnes de can Margarit** (10 min). Des d'aquí retornem a l'estació de Viladecavalls (30 min).

Una opció més ràpida per a la baixada és seguir la pista que baixa cap a l'esquerra (en l'encreuament de les quatre pistes) i que ens porta directament a can Margarit (15 min).

Si volem fer una petita travessa tenim dues opcions: anar a Torreblanca o a Terrassa. Tant un camí com l'altre estan senyalitzats com a PR-32 (camí romeu a Montserrat). De tota manera, us recomano anar cap a l'estació de Torreblanca, ja que l'anada fins a Terrassa comporta haver d'anar una estona per carretera: a més, si anem cap a Torreblanca tindrem una bona visió de la muntanya de Montserrat.

Per a anar a Torreblanca cal situar-se a l'encreuament de les quatre pistes i prendre la que hem seguit a l'anada. Deixant el camí a la dreta, seguint pujant fins a la carena, que forma un collet planer (15 min); a l'esquerra deixem un corriol i el nostre camí emprèn una forta i pedregosa baixada. Al capdavant, trobem una pista i la seguim cap a la dreta, planerament. Sortim a una altra pista i girem a l'esquerra (cap a la dreta aniríem a Terrassa), aviat sortim a coll Cardús (10 min). Passem per sobre el túnel de la carretera i passem per sota la casa. Des d'aquí només ens cal seguir els senyals del PR, que baixa per una carena fins a la riera de Boixadell (25 min). Pugem fins a les darreres cases d'una urbanització i prenem tot seguit un corriol rocós que baixa de nou a travessar la riera de la Torre, sota el pont de l'autovia. Ens enfilem per l'altre costat i sortim a una carretera que seguim cap a l'esquerra; arribem a un encreuament (10 min). El PR tira cap a l'esquerra i surt a la via del tren, que hem de seguir uns quants metres fins que en sortim per l'esquerra; trobem una pista que ens porta a l'estació de Torreblanca (10 min).

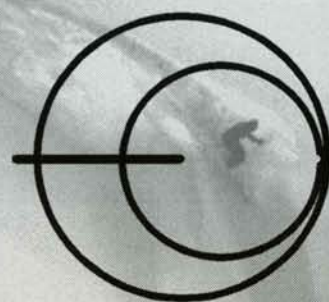
ESQUÍ ALPÍ DE FONS I MUNTANYA

el millor material...

... i el millor consell

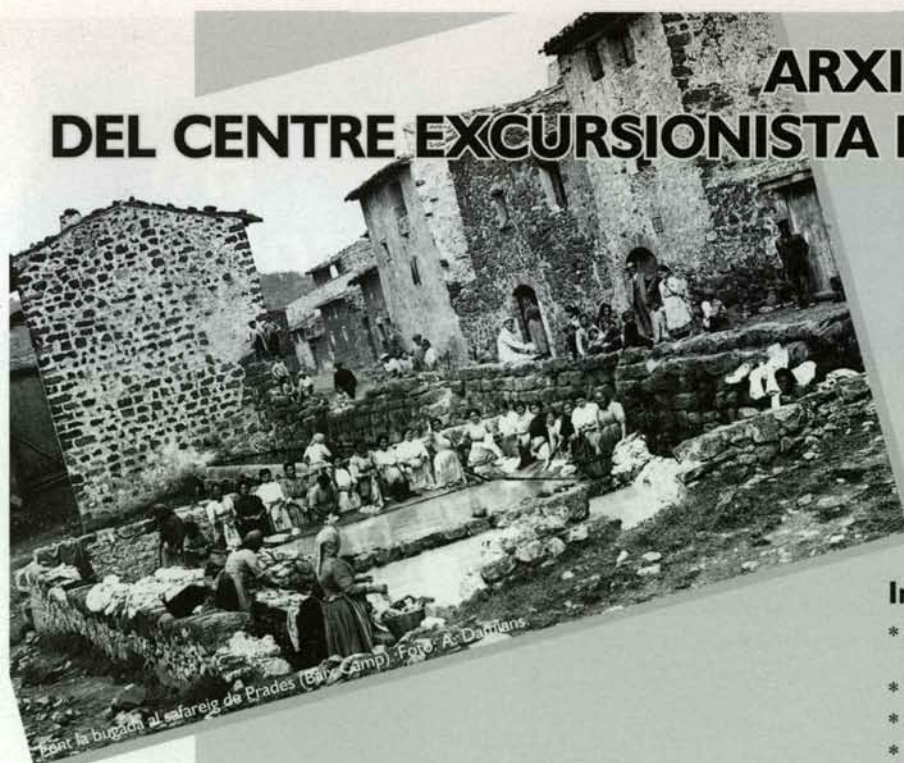
**RECORDA EL NOSTRE
RACÓ D'OFERTES**

CERCLESPOORT

Sant Lluís, 44-48 (Torrent de les Flors) - Telèfon 219 36 48 - 08024 Barcelona

ARXIU FOTOGRÀFIC DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

L'arxiu fotogràfic del Centre conté col·leccions de fotografies des de 1886 d'una gran diversitat de temes, com ara aeronàutica, arqueologia, arquitectura, carrers de Barcelona d'abans de la Reforma, esports, fauna, folklore, geografia física i econòmica, pobles i indrets de Catalunya, del Pirineu aragonès, d'Espanya i d'altres països del món. A més de fotografies estereoscòpiques i autocrom.

Instal·lacions i serveis:

- * Sala de treball per a ordenació i classificació de material.
- * Sala de conservació i arxius d'originals.
- * Laboratori.
- * Equip de tractament digital de les imatges: digitalització, retoc fotogràfic, gravació de CD ROM.
- * Servei de còpia i ampliació.
- * Reproducció de positius paper.
- * Reproducció de transparències positives blanc i negre.
- * Còpia i reproducció de negatius.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA/Arxiu fotogràfic
Carrer del Paradís, 12. 08002 Barcelona
Tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08
adreça electrònica: cec.centre@mx3.redestb.es
Horari d'atenció al públic:
de dilluns a divendres de 10 a 14 h i dimarts i dijous de 18,30 a 21 h

1876
1996

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
120 ANYS D'HISTÒRIA

Si ja el teniu,
el podeu regalar.
Si no...
us el podeu regalar.

El podeu adquirir a la recepció
del Centre Excursionista de Catalunya.
Els socis del Centre gaudeixen
d'un preu especial.

OT ALLÒ QUE US INTERESSA

Més de 70 revistes d'abast nacional estan associades a l'APPEC.

Per a més informació: APPEC Rambla de Catalunya, 10, 1 er.

08007 Barcelona Tel. 412 76 28 Fax: 317 83 86

Ho
trobareu
a les
revistes
en català

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ

INFORMACIÓ GENERAL
INFANTIL I JUVENIL
CULTURA
RELIGIÓ
POLÍTICA
PEDAGOGIA
AGRICULTURA I RAMADERIA
ESPORTS
MÚSICA
ARTS PLÀSTIQUES
TEATRE I CINEMA
CIÈNCIA I TECNOLOGIA
ENTRETENIMENTS
HISTÒRIA
FOLKLORE
SATÍRIQUES
ARTS DECORATIVES ■ ■ ■

Ermita de Santa Magdalena d'Ulldemolins

Modest Montlleó i Espasa

Descripció d'una de les ermites més boniques del vessant d'Ulldemolins, feta per un enamorat del Montsant.

Aquesta ermita, dita també la catedral del Montsant, està situada a 710 metres d'altitud en un repeu de la muntanya al vessant nord. La façana principal fou arranjada de bell nou amb aportacions del municipi, ICONA i la Parròquia de la vila l'any 1980. Es va mantenir la primitiva estructura segons el mateix pla de l'església del poble, obra de Mn. Jaume Amigó, fill de la població i introductor del Renaixement a Catalunya, però reduint-ne les proporcions. L'interior presenta sis altars, tres per banda, cor i cripta i, en aquesta darrera, un santcríst jacent de molta devoció. A la part esquerra d'aquesta cripta s'obre la cova dita de Fra Llorenç, fundador de l'ermita. L'ermita, doncs, està alçada sobre la cova que un dia va habitar aquest anacoreta.

Antigament, a l'altar major hi havia un retaule artístic, obra escultòrica de gran mèrit, presidit per la santa penitent de Galilea, que representava una dona apassionada de resplendent bellesa i ric abrigit. La seva fina cabellera estesa sobre l'espatlla formava un graciós mantell, i a la mà dreta mostrava un reliquiari (F. GRAS, 1909).

La santa estava emmarcada per diversos medallons de fusta pintats representant escenes de la seva vida. Tot això fou cremat davant l'ermita el juliol de 1936. Avui presideix l'altar major una nova imatge de la santa, amb les parets despullades d'ornamentacions.

Presideixen l'entrada de l'ermita dues fileres de xiprers centenaris; el més gros i alt de tots es pot veure esberlat per un llamp, enca-

ra que es manté dret. Aquestes fileres de xiprers demostren que abans el camí d'accés era per la part de sol ixent. Avui amb la pista útil per a tota classe de vehicles, s'hi arriba per darrere l'ermita.

En arribar, hom hi veu taules, unes quantes fonts, fogons, etc., tot disposat per a fontades i aplecs. Davall de l'ermita hi ha un terreny per a poder-hi acampar.

A la casa que antigament habitaven els ermitants actualment hi fan obres de millorament a fi que demà pugui ser un bon aixopluc per als mateixos ermitants i persones enamorades de la pau i l'assossec, de la soledat o la contemplació, com feren els primitius anacoretas.

Notes històriques

No es pot parlar de l'ermita sense començar enaltint la figura senyera del seu fundador, fra Llorenç Julià. Aquest anacoreta, procedent del País Valencià, vivia en una cova del barranc dels Pèlags des de feia temps. Un dia va decidir romandre a l'ermita de Santa Bàrbara, on fra Jeroni pensava renunciar, per raons de salut, a la custòdia de l'ermita, que havia batejat amb el nom de Sant Antoni, que és com es coneix avui. Era el 25 de març de 1558 i sembla que hi va arribar amb un sancrist portat a coll. La junta municipal d'Ulldemolins el va acceptar com a ermità i alternava la vida contemplativa, d'oració i penitència i la guarició de malalts empestats.

Un temps després va deixar l'ermita a un veí del poble anomenat

Jaume Escapolà i ell es va traslladar a una cova propera, que és la que hi ha davall l'ermita, i la va engrandir. Fra Llorenç es va dedicar a visitar els pobles de la rodalia oferint-se a guarir malalties, mitjançant herbes remeieres i oracions. Així va recollir algunes almoines que va destinar a bastir l'actual ermita, amb l'ajuda personal dels veïns d'Ulldemolins i d'alguns deixebles que amb el temps havia reunit. Fou una persona molt estimada pel poble, encara que econòmicament no el podien ajudar gaire, per les moltes sequeres que patien.

El poeta Ventura Gassol, que va sojornar uns quants dies a Ulldemolins en companyia de Mn. Higiní Anglès, el va immortalitzar amb el poema dramàtic «La Dolorosa», l'acció del qual s'esdevé primerament a la cova i després a la vila, obra estrenada al teatre Romea de Barcelona el dia 11 de maig de 1928. Anys després va ser representat a Ulldemolins, a l'envelat monumental, per Maria Vila i Pius Daví. Era el 13 de setembre de 1930.

El 13 d'agost de 1980 va tenir lloc un homenatge al poeta del Montsant, Ventura Gassol, en el qual s'inaugurà una làpida de pedra on figura un passatge de l'obra «La Dolorosa» que diu:

«Per més gran que ara fos vostre dolor, /penseu que trepitgeu terra sagrada! /Sou al Montsant; de cada gra de pols, /de l'herba més petita i amagada, /en brolla a dolls aquesta pau del cor /que entra pels ulls i deixa assossegada /l'anima més tèrbola del món /i la més afligida i amargada.»

L'any 1575 fra Llorenç fou ordenat sacerdot a Tarragona i el 5 de setembre de 1580 va morir a l'ermita i fou enterrat a l'altar de santa Anna de l'església parroquial, de la qual era beneficiat titular.

En morir fra Llorenç, la cartoixa d'Escaladei es féu càrrec de l'ermita per voluntat testamentària i els Carmelites Descalços van pretendre establir-s'hi a fi de convertir l'ermita en un monestir carmelita, però Escaladei va impedir-ho interposant un recurs que arribaren a guanyar. Avui l'ermita és del

**La blanca
ermita de
Santa
Magdalena
d'Ulldemolins
al peu de
l'obaga del
Montsant,
entre un regle
de xiprers
altíssims i
l'ombra fresca
dels plàtans
de la font.
A mig vessant
destaca
la penya
Galera.**

poble i l'Ajuntament té l'usdefruit dels boscos de l'entorn, dits boscos de la Vila.

L'any 1980, en complir-se 400 anys del seu traspàs, tingué lloc la inauguració de la restauració de l'altar de santa Anna.

L'any següent, concretament, el 7 de juny de 1981, s'inaugurà un monòlit recordant el mestre Elisard Sala, fill adoptiu d'Ulldemolins, vora el camí que mena al Pi de la Carbasseta, a tocar amb la plaça de l'ermita.

Cal destacar d'aquesta ermita la devoció al santer crist jacent situat a la cripta, dins una urna de vidre amb una finestreta als peus per a poder-los-hi besar. La cripta resta pintada amb una decoració antiga que representa els apòstols en actitud de pregar, una profusió d'estels i el sol i la lluna. La imatge actual és còpia de l'antiga, destruïda durant els estralls iconoclastes, i fou reintegrada el 28 de juliol de 1946 per subscripció popular. Per Setmana Santa, la imatge del santer crist és traslladada a l'església parroquial, per a ésser portada en processó el Divendres Sant, processó que té lloc al capvespre seguint un itinerari urbà bellament il·luminat fins al davant del santuari de la Mare de Déu de Loreto i retornant a la parròquia. La massiva assistència denota com està d'arrelat encara aquest costum entre els ulldemolinencs. Els fervents cants amb alternances de silenci i recolliment

donen un aire místic i respectuós a aquesta manifestació de fe que difícilment pot desaparèixer, expressió, per altra part, plena de sentiment i tradició que avui emocionaria fra Llorenç.

El 1883 l'Associació d'Excursions Catalana féu una excursió a la vall d'Ulldemolins i en van escriure un article, que, resumit, deia així: «Dilluns de bon matí emprenguérem un familiar romiatge a l'ermita de Santa Magdalena, al bell peu del Montsant, a mitja hora d'Ulldemolins. Un home piadós fundà a expenses d'ell, aquella bonica ermita i s'hi quedà d'ermità fins a la mort. En un calaix de la sagristia es guarda còpia del seu testament. Al costat de l'ermita hi ha grandíssims xiprers. Darrere hi ha un planell com una era, ombrejat per l'espès i fresc ramatge d'unes colossals nogueres. Quan el sol d'estiu precipita amb fúria els raigs ardents en la closa vall, allí s'hi gaudeix d'una temperatura primaveral. En un racó del planell neix per a major regal, fresca i abundant font d'aigua immillorable. L'ermita guarda una curiositat. Consisteix en grans tapisseries de fil blanc, fabricades a punt de mitja i representant de forma rudimentària passos de la Història Sagrada. Aquests tapisssos pengen a les parets interiors el dia de la festa de la santa. Hi veiérem també un petit canelobre de ferro amb diversos brocs, semblant a algun dels que guarda el nou Museu de Vic.»

Segons l'escriptor reusenc Francesc Gras i Elias, quan va visitar l'ermita, el segle passat, encara va tenir l'ocasió de veure els ornaments de l'altar major brodats per la filla del comte de Prades. Sintetitzat, diu així: «En una cova del riu de l'Estopinyà, prop de Siurana, hi va estar reclosa la filla del comte de Prades, Dona Blanca, durant uns onze anys, a conseqüència d'haver-la trobat abraçada amb un patge del castell dins la seva cambra. El patge fou condemnat a la forca i ella apartada del castell. Durant aquest temps va brodar el servei de l'altar major de l'ermita, ja que cada diumenge fra Llorenç anava a Siurana a dir missa i ella assistia a la cerimònia. També Dona Blanca anava a veure fra Llorenç, que va fer tot el possible perquè el comte de Prades perdonés la seva filla. El comte va agrair a fra Llorenç el seu apostolat cedint-li els terrenys de l'entorn de l'ermita. Veritat o llegenda, encara avui aquests terrenys estan lliures de cens i de senyoriu.»

Les últimes obres d'embelliment de l'ermita i la seva rodalia van fer-se l'any 1985. Al mateix temps es va arranjar de bell nou la pista de terra que d'Ulldemolins porta a les dues ermites, condicionant també un lloc per a estacionament de vehicles. L'antic camí a peu seguia un itinerari ben diferent. Actualment resta quasi esborrat i són pocs els excursionistes que el saben o que el troben.

L'excursionista, com a persona sensible a les manifestacions de la naturalesa i les obres arquitectòniques, no pot quedar defraudat de visitar aquests repeus del Montsant. Cal caminar-hi tranquil·lament i assaborir-ne l'olor de les herbes remeieres i l'aureola de la seva història i llegenda.

Bibliografia

Francisco GRAS ELIAS. *Historia de las ermitas del Arzobispado de Tarragona*, 1909.

Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana, 12. Barcelona 1890.

Concurs i congrés UNICA'97 a Polònia

Maria Rosa Vidal i Forns

Les impressions del concurs i del congrés de l'UNICA 1997, de la delegada de l'Estat espanyol.

Ara ja puc dir-ne alguna cosa perquè és la meua tercera UNICA en què assisteix al concurs i tot seguit al congrés: la primera fou a Bourges (França), la segona a Almelo (Holanda) i, aquesta, la tercera, a Varsòvia (Polònia), però d'una manera molt especial aquesta darrera, perquè per motius aliens a la nostra tradició, durant el seu curs, em va tocar la responsabilitat de fer de delegada, representant l'Estat espanyol.

Així, durant deu dies, del 14 al 24 d'agost a Varsòvia (Warszawa), ens vam instal·lar al Centre de Conferències de l'Armada Polonesa, on va tenir lloc l'acolliment de les més o menys tres-centes cinquanta persones (poques en aquesta ocasió) que vam participar en el 59è. Concurs Internacional i 56è. Congrés de Cinema i Vídeo Amateur UNICA'97.

Tot es va desenvolupar dins una atmosfera cordial i agradable, enriquida amb diverses activitats fora del cinema, com són visites turístiques a Varsòvia, Cracòvia, concerts i danses populars de diferents contrades i també de música clàssica.

Hi vam participar vint-i-set països, amb un total de 120 films, que representen 19 hores, 31 minuts i 37 segons de projeccions de concurs, però una vegada acabat el festival, ens vam posar a comptar les hores de pel·lícules vistes: n'hi ha moltes més, unes trenta en total; per exemple, el dia que s'inicien les filmacions es passa, en primer lloc, la pel·lícula o pel·lícules que l'any anterior havien obtingut Medalla d'Or; es fan també projeccions de les activitats desenvolupades, com les de la Copa Film Minut i les d'algun país que per

haver-se inscrit tard no entrà en programa, però que, tot i això, sí que es projecten les seves cintes, a la vegada que d'un concurs afegit que s'organitza, des de fa dos anys (i que ha de ser fet, precisament, durant el Certamen) amb un màxim de durada de tres minuts, i moltes altres coses més. És molt, oi?, però a nosaltres no ens ho sembla i quedem bocabadats en constatar-ho. En les projeccions hi entren els sistemes de vídeo: VHS, S-VHS, BETACAM, i també cinema en S-8 i 16 mm. Aquests dos darrers sistemes, tot i que s'havia confirmat que eren admesos, a última hora van comunicar a les Federacions que hi participaven que havien de portar una còpia en vídeo perquè no els fou possible, per escassetat tècnica de primeres matèries, llogar els projectors d'aquestes modalitats, cosa que va ocasionar una bona polèmica i una forta protesta, ja que la qualitat dels films havia perdut molt en passarlos a vídeo.

Enmig d'aquesta vertadera disbaixa d'hores de cinema, pràcticament només amb set jornades de les deu que dura el Certamen, hi ha el dia de la rebuda dels països participants, així com la del lliurament i posterior recollida de les pel·lícules, l'Assemblea amb tots els delegats dels països inscrits, juntament amb el Comitè, independentment de la reunió que aquest acabava de tenir d'entrada i en solitari, atès que aquest any precisament li tocava la renovació, per últimament portar-se a cap els rituals sopars d'inauguració i comiat.

Després de les sessions de cinema oficials i altres d'afegides, tenen lloc els debats o fòrums sobre

les projeccions fetes. Alguna vegada, gairebé sempre, amb l'assistència dels autors dels films comentats o els seus representants, i aquest és un dels actes més enriquidors d'aquest món de la UNICA. Poden passar anècdotes com que l'autor d'una obra comentada quedi perplex del suc que el públic ha tret de la seva pel·lícula o que esamenti, precisament, el detall més insignificant de l'obra, per a ell del tot imprevisible, allargant-se la polèmica molta estona.

Aquests debats no tenen res a veure amb el del jurat que ha de donar el veredictat en el concurs i que està format per set persones de diferent nacionalitat. No cal dir que tots els membres són, en el seu país, de rellevant autoritat dins la matèria, i l'única cosa bona que treuen d'aquesta tasca, a més de l'honor i el prestigi corresponents, és el fet de poder afegir al seu currículum que han estat membres del jurat de la UNICA, és a dir, de la Unió Internacional de Cinematografia Amateur.

Aquest any eren: un iranià, Jahangir Almasi, actor, director de cinema, teatre i TV, periodista, professor a diferents universitats de la filosofia i els principis del teatre, crític, membre del Comitè de Selecció del seu país i d'altres

El programa d'actes i sessions de la UNICA'97

UNICA'97 PROGRAMME

Juebi	14.00	Arrivée et enregistrement
Vendredi	15.00	Arrivée et enregistrement
	12.00	UNICA Assemblée Générale
	19.00	Banquet d'ouverture
Samedi	16.00	9.00 Projection: UNICA 96
		Projection: Pologne, Finlande, "Macabres"
	12.50	Déjeuner
	14.30	Projection: Argentine, Suède
	16.50	La pause
	18.30	Départ du Théâtre
	19.00	Cérémonie d'ouverture et Concert de musique folklorique par le groupe "Mazowsze"
Dimanche	17.00	9.00 Projection: Croatie, Estonie, Andorre, Hongrie
	12.40	Déjeuner
	14.30	Projection: France, Lituanie, Espagne, Allemagne
	18.55	La pause
	20.30	Débat
Lundi	18.00	8.45 Départ
	22.05	Excursion de la journée à Kraków
		Arrivée Warszawa
Mardi	19.00	9.00 Projection: Slovaquie, Iran, Lettonie, Luxembourg
	12.40	Déjeuner
	14.30	Projection: Italie, Belgique
	16.45	La pause
	18.00	World Minute Movie Cup
	21.00	Débat
Mercredi	20.00	9.00 Projection: Tchéquie, USA, Autriche
	12.15	Déjeuner
	15.00	Départ - Jule au Château Royal
	18.00	Départ - Pique-nique
Juebi	21.00	9.30 Projection: Pays-Bas, Norvège, Angleterre, Suisse
	13.20	Déjeuner
	15.30	Débat
	17.00	UNICA débats avec les jeunes gens
	19.00	"Les amis de l'UNICA"
Vendredi	22.00	9.30 Délibération publique du Jury
	12.40	Déjeuner
	16.00	Débat - le tour de Warszawa
	19.00	Concert de musique (Chopin) dans le Parc Lazinski
	20.00	Dîner
Samedi	23.00	17.30 Concert
		Cérémonie de remis des prix
	19.00	Banquet de clôture

comitès de seleccions cinematogràfiques; un noruec, Sverre Arnes, escriptor, cineasta amateur, membre del Comitè Executiu de la Federació Noruega, guanyador de diversos premis a Londres, molt experimentat en l'exercici de jutge en concursos a Noruega i Països Escandinaus; dos polonesos, Maciej Dejczer, membre de l'Académie Européenne du Film, Diploma de la Universitat de Gdansk i del Departament de Cinema i Vídeo de la Universitat de Silesie, autor de films de curt, mig i llarg metratge, documentals i de ficció, i Tomasz Vert, diplomata a l'Escola Superior de Cinema a Łódź, cameraman, realitzador d'imatge i so a la TV, guardonat amb primers premis en diferents festivals; Werner Kaufman, suís, des de 1954 especialista en films familiars, amb els quals ha obtingut medalles de bronze i argent, director de la Federació Suïssa de Cinema Amateur, president del jurat de la UNICA el 1990, i des de 1963 fins aquest any tresorer del Comitè de la UNICA; Pierre Michel, francès, doctor en ciències, que des de fa quaranta anys ha dedicat el seu temps lliure, junt amb la família, al cinema (el seu fill Serge des de molt jove ha ocupat algun càrrec i és actualment vicepresident de la UNICA), i amb els anys ha anat reunint prop de cinc-cents aparells de cinema, el més antic de l'any 1878, a més, enguany fa vint-i-dues vegades que assisteix a la UNICA, en la qual ha estat molts cops delegat de França i cinc vegades membre del jurat, i també en aquesta UNICA'97 és membre president del jurat; per últim, Vlado Zrnic, croat, diplomata a Venècia (Itàlia), a l'Acadèmia de Belles Arts, autor de diversos films premiats a França, Anglaterra, Alemanya, Itàlia, etc.

Aquest jurat és el que donarà el veredicté com a resultat de la discussió pública. Els vots són emesos i controlats per un sistema electrònic que els acumula secretament, esperant que cada membre premi el seu botó sense saber quin color (verd o vermell, afirmatiu o negatiu) ha pitjat l'al-

tre. Reunits tots, el controlador deixa veure a ells i al públic a la vegada el resultat. Tot aquest exercici és per a cada una de les pel·lícules que han estat seleccionades prèviament i que aquest any han estat 41.

Per a aquest dia del veredicté, la sala ha canviat totalment d'aspecte: s'han instal·lat cabines independents per als traductors simultanis i una gran taula davant del públic, amb el marcador electrònic que espera el jurat. És un bullit de gent que es mou amb diferents activitats perquè tot estigui a punt. La llengua oficial de la UNICA és el francès, però el jurat escull, per raó de la diversitat de nacionalitats, en quin idioma de preferència volen fer els comentaris i, alhora, es donen a tots els assistents uns auriculars per a escoltar els comentaris en un dels quatre o cinc idiomes: el del país on es fa la UNICA, en aquest cas polonès, i en francès, anglès, alemany o rus.

Dels 27 països inscrits, només 22 van tenir seleccionada alguna de les seves obres a discussió pública del jurat. De les 41 a comentar, n'hi ha dues de Polònia, una de Macedònia, Estònia, Andorra, Hongria, Lituània, Itàlia, Noruega, Àustria, Suïssa i Txèquia; dues d'Argentina, Espanya, Iran, Estats Units i Gran Bretanya; tres de Suècia, Croàcia, Alemanya, Bèlgica i Països Baixos i quatre de França.

Es concediren 12 diplomes, 16 medalles de bronze, nou medalles d'argent i tres d'or, una per a Espanya, una a l'Argentina i la tercera a Suïssa.

No hi ha cap norma per a la concessió de medalles, és el jurat qui decideix el nombre de les que atorgarà, i pot ser que un any només es doni una sola medalla d'or, com l'any anterior, per exemple, i també pot passar que no se'n doni cap, tot i que aquesta darrera possibilitat es dona molt rarament.

La medalla d'or d'Espanya, *Cómo escribir cartas de amor*, és d'un soci del Centre Excursionista de Catalunya, Jan Baca, conjuntament amb Antoni Garriga, ben coneguts en el món del cinema

amateur, dins i fora del nostre país. És una obra d'argument, de 46 minuts de durada. Ambientada als anys quaranta en un poble del nord de Catalunya, és la història d'una mestra d'un col·legi de monges que s'il·lusiona amb l'amor del sergent de l'exèrcit destacat en aquella contrada, per unes cartes que tres nenes embrollaires de l'escola li adrecen com si fos el sergent el qui les hi escriu, fins que arriba tan lluny la seva gosadia que la mestra descobreix la farsa i posa fi a la seva vida dramàticament. És una pel·lícula que ha captat tant rigorosament l'ambient d'aquells anys i té tal realisme el seu desenvolupament que si algun dia sentiu a parlar que es projecta al Centre o en algun altre lloc, no us la perdeu pas.

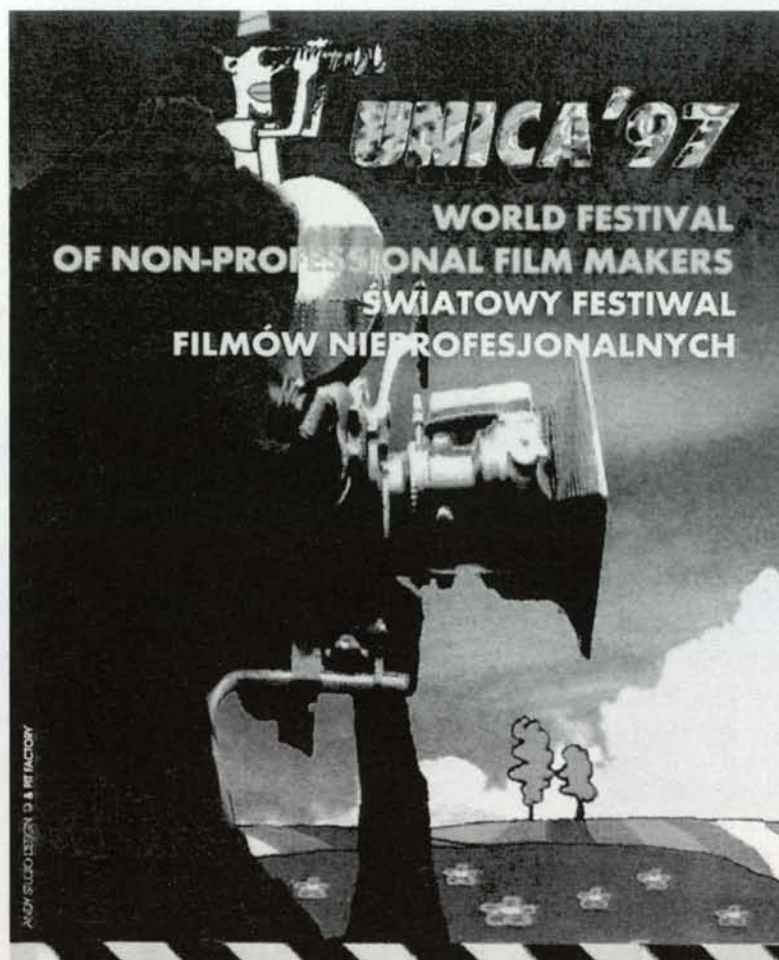
La medalla d'or de Suïssa és d'un jove el qual, a més, se li va concedir el premi especial del Film Joventut. No és una pel·lícula d'argument; en 12 minuts descriu un *Diumenge a la platja* en un llac suís, on explica com pot canviar la manera d'actuar de la gent amb un senzill canvi de temps. La dona que surt a prendre el sol amb el marit que té una cama enguixada, com el cuida amb tota mena d'atencions i el deixa plantat sota la pluja en el moment que cauen les primeres gotes. Aquesta és la idea de fons, però aprofitant aquest entorn, l'omple de gags ràpids que fan passejar la mirada pertot arreu: com la de l'home que, estirat a l'herba, té una nevera al costat, els ulls tapats amb una revista per protegir-se del sol i que en un moment donat es treu la revista dels ulls, obre la nevera, hi posa la revista dins i en treu una altra de fresca amb la qual es tapa els ulls una altra vegada. No té res a veure amb el que està explicant, però fa que dels gags ràpids i de bones preses de diferents situacions esdevingui una divertida i aguda pel·lícula.

I per últim la medalla d'or de l'Argentina, *Siete Tres*, també és d'un jove que en set minuts explica com es dolen els joves al seu país —pobre i sense cap qualitat de vida, en general— desqualificant els seus productes. El prota-

gonista ven un producte per a treure taques i després d'algunes proves s'ha de tapar la camisa en què hi feia la demostració perquè li ha quedat tota ella feta una taca. Se sent desgraciat i quan arriba a casa decideix penjar-se amb la corbata, però se li trenca; la càmera, lentament s'acosta al tros de corbata fins que es llegeix clar «hecho en la Argentina» i fi.

A les estones d'esbarjo, amb visites turístiques, concerts i exhibicions de danses populars, que ajuden a alleugerir la tensió del Concurs i el Congrés, s'hi pot encara sumar la tarda en què s'atorga el premi Copa Film Minut. És una de les tardes en què la sala de projeccions està ben plena, perquè és el públic el qui decideix qui la mereix. Després d'una preselecció que ha fet un jurat a part, a fi de guanyar temps, hi queden els films més adequats. Es presenten les pel·lícules de dues en dues, eliminant-se entre si, fins que en queden tres. Aquesta eliminatòria es fa votant el públic dempeus. És una mica com un joc de nens grans, els vots es recompten a simple vista i algunes vegades no hi ha cap dubte perquè s'ha aixecat una gran part de la sala, però altres vegades es veu molt igual i als comptadors se'ls fa difícil decidir. És molt divertit, perquè, tot i que, de vegades, es critica la decisió, s'acata amb simpatia el veredict. De les tres pel·lícules que han quedat, també és el públic, pel mateix sistema, qui decideix la guanyadora de la Copa, i el segon i tercer premi és el jurat qui els decideix. Tots els països amb un film del minut que ha anat a votació pública, el proper any poden presentar dues pel·lícules, ja que és com a premi d'una garantia de qualitat.

Tot i que pugui semblar que les pel·lícules del minut siguin un joc, tenen força mèrit, ja que en un minut es poden dir moltes coses, però, sobretot, és aconsellable que el final sigui sorprenent. Aquest any la que per a mi era la millor no va obtenir la Copa Film Minut, sinó el segon premi. La història fou senzilla, ràpida i amb un final sorpresa. El minut que dura-

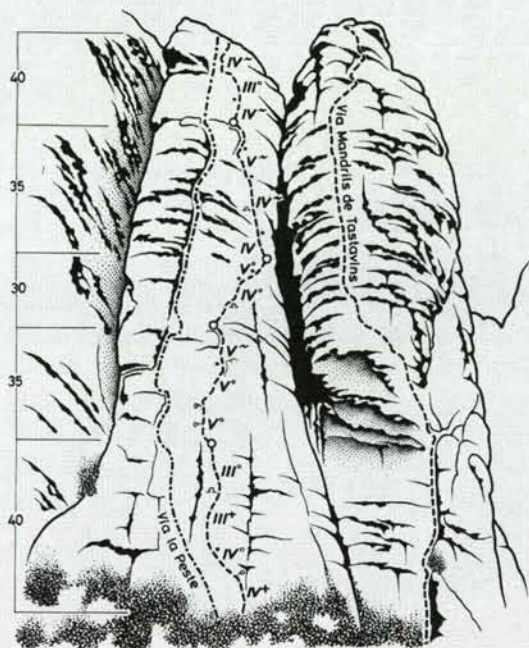
El cartell del festival mundial de cinema no professional UNICA'97, que es va celebrar a Varsòvia (Polònia).

va, és el minut que es triga a explicar-la. Es presenta com en un àlbum de fotos amb vida: un primer quadre, una noia que fa goig acabant-se de posar la roba interior; l'altre, la mateixa, amb gran cura pintant-se les ungles dels peus i calçant-se unes fines mitges; l'altre pintant-se les ungles de les mans i col·locant-s'hi uns bonics anells; l'altre, un preciós contrallum dels rínxols dels seus cabells pentinant-los; l'altre dibuixant-se els llavis d'un color vermell vistós; l'altre uns grans ulls negres fent-los ressortir amb el rímel que, amb gran cura, es posa a les pestanyes, i el darrer quadre, una porta d'una casa que s'obre i hi surt una esvelta figura tapada de cap a peus, tota negra, enfilant camí enllà, això sí, amb molta elegància...

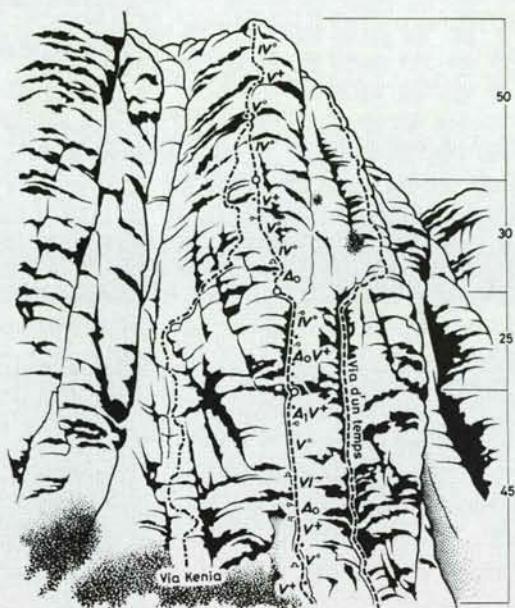
La UNICA és tot un món del qual només sentim parlar dues vegades l'any, però si féssim memòria de la relació de la nostra entitat amb tot allò que representa, potser hauríem de pensar-hi més sovint. Perquè cal recordar que durant la celebració a París a fi-

nals de l'any 1933 del III Certamen del Millor Film Amateur es proposà als representants del Centre Excursionista de Catalunya que hi assistien la celebració del IV Certamen a Barcelona, deixant en mans de la Secció de Cinema Amateur, fundada feia només un any, la seva organització. Fou llavors quan els nostres delegats proposaren de celebrar conjuntament un Congrés Internacional, cosa que va ser acceptada. I així, a la primavera de 1935 se celebrà a Barcelona el IV Concurs Internacional del Millor Film Amateur, amb gran èxit de públic i mediàtic, amb projeccions al Cinema Fèmina i clausura al Palau de la Generalitat, i el 18 de maig, a Sitges, el I Congrés Internacional de Cineastes Amateurs. Tot plegat es convertí dos anys després (en plena guerra nostra i, per tant, sense la nostra presència) en el que avui denominem UNICA, la Unió Internacional de Cineastes Amateurs. Per això hi som i per això cal recordar-ho de tant en tant.

Ports de Beseit: Roques del Masmut

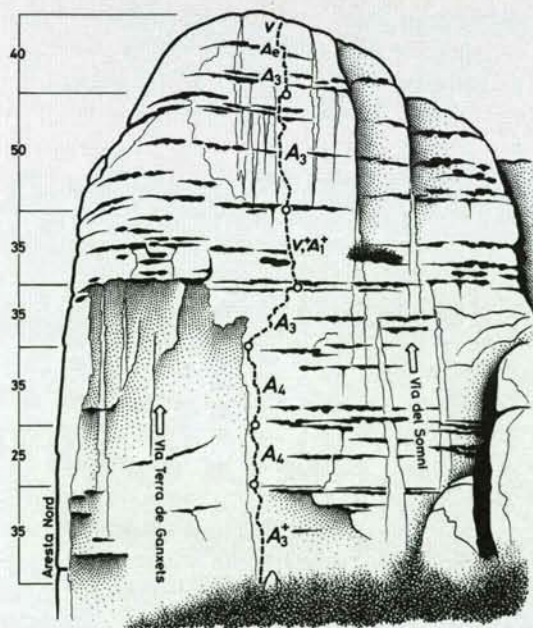

Via «Yula» (180 m, MD inf.), 1a. asc.: 24-X-1997, per Josep Jané (sol). Material: joc de tascons i friend núm. 1.

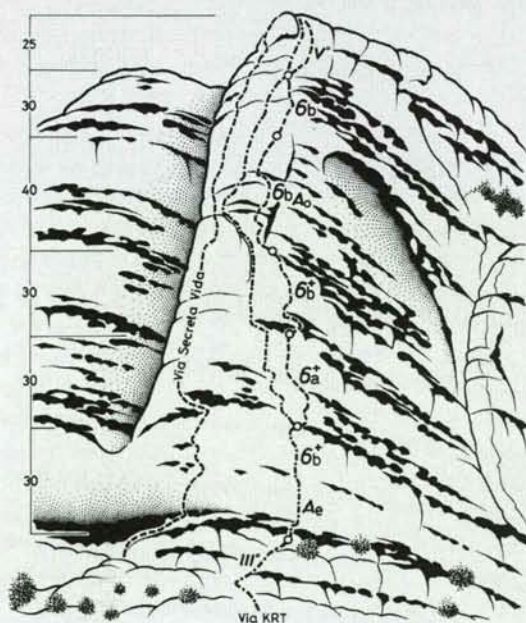
Via «Gandhi» (150 m, MD sup.), la. asc.: 8-VI-1996, per Josep Jané i Joan Sutrias. Material: joc de tascons i friends.

Ports de Beseit: Roques de Benet

Via «Infierno de cobardes» (250 m, V⁺ A⁺), 1a. asc.: 26-X-1997, per Àlex Estela i Kike Ortuño. Material: 30 pitons variats, 30 ploms, falques i ganxos.

Ports de Beseit: Roca Dreta de les Valls

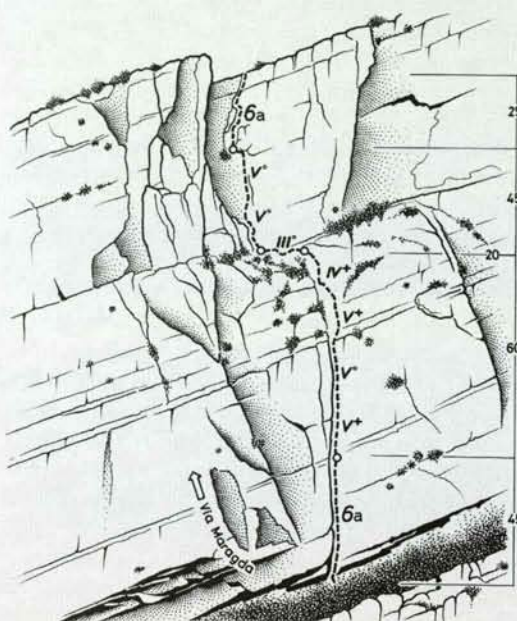
Via «Rapinyaires» (190m, ED), 1a. asc.: 23-XI-1997, per Albert Salvadó i Kike Ortuño. Material: 15 cintes (equipada amb trams exposats).

Maestrat: Órgano de Montoro

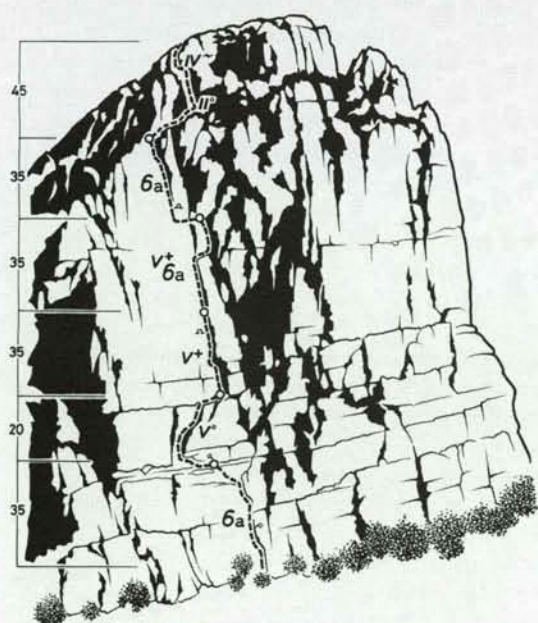
Via «Floristeria Montoro» (265 m, MD), 1a. asc.: 29-III-1997, per David Hita i Eduard Garcia Palma. Material: joc de friends i algun pitó.

Montsec de Rúbies: el Peladet

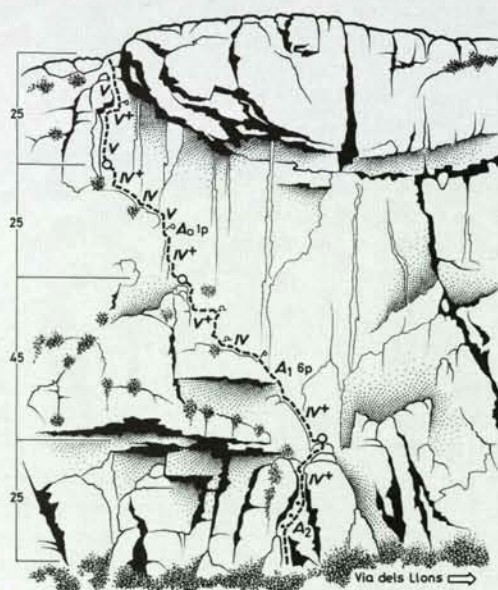
Via del Chema (195 m, ED inf.), 1a. asc.: 31-V-1997, per Sergio Farré i Jesús. Material: 4 pitons, tascons i friends fins al núm. 3.

Montsec de Rúbies: roca de Migjorn

Via «Drapaires» (205 m, ED inf.), 1a. asc.: 26-X-1997, per Emili López i Xavi Teixidó. Material: 4 pitons variats, tascons i friends (núm. 4 repetit).

Serra de Mont-roig: Pala Alta

Via «Geyper» (110 m, MD A¹), 1a. asc.: 16-XI-1997, per Amadeu Pagès, Ricard Darder i Armand Ballart. Material: 7 pitons, tascons i friends (1, 2 i 4).

NOTÍCIES

Albert Jané i Riera

L'amic Jané, molt vinculat als afers del Centre, s'ha jubilat com a director de la revista juvenil *Cavall Fort*, de la que qual ha tingut cura al llarg de trenta-cinc anys.

Fullejant la col·lecció de *Cavall Fort* s'observa com s'hi han defensat sempre els valors ètics i espirituals, amb narracions imaginatives d'històries que atreuen els lectors a qui van destinades.

Jané, gramàtic i escriptor, té una extensa bibliografia i per això a la tardor de 1997 va rebre el Premi Nacional de Periodisme Escrit. En els rengles de l'excursionisme destaca la seva col·laboració a la nadala de Lluís Carulla, de 1975, amb l'article «Antologia literària», des de Verdader i Jaume Massó i Torrents a Josep M. Guileria. En aquesta nadala, commemorativa del Centenari del Centre, hi col·laboraren també Josep Iglésies, Josep M. Sala i Josep M. Ainaud.

En els nostres rengles el veiem formant part del jurat dels premis literaris del Centre, convocats el 1978, 1979 i 1984, i el trobem com a redactor i corrector d'estil de la revista *MUNTANYA* durant set anys. Fou guardonat amb la Medalla del Centenari.

No podem oblidar tampoc la seva magnífica lliçó literària i geogràfica de la sessió acadèmica de 1986 al Saló de Cent, a Barcelona, en ocasió de la festa patronal del Centre en la diada de Sant Jordi, quan glossà el tema «Commemoració del centenari del poema Canigó, de mossèn Cinto».

Treballador infatigable, Albert Jané continuarà sens dubte la seva tasca publicista i de mestratge, tot i que des d'ara formi part de l'ampli col·lectiu de fers jubilats que continuen cooperant en la salvaguarda dels valors humans i ètics de la nostra cultura.

A. J. F.

5èemes Assises de la Raquette à Neige, a Bolquera

El cap de setmana 29 i 30 de novembre, dos components del recent Grup de Raquetes de Neu (GRAN) del nostre Centre, Francesc X. Gregori i Albert Fuchs, foren invitats a participar en les «5èemes Assises de la Raquette à Neige», organitzades amb molta cura per l'Association Départementale Pyrénéenne des Accompagnateurs en Montagne, amb el suport de nombro-

ses institucions vinculades al món de la muntanya, com ara consells regionals de tot tipus, departaments de turisme, d'esports, de la caça, dels boscos, etc., etc., a més d'una nodrida mostra d'expositors fabricants amb tot el material més innovador en la pràctica de l'excursionisme amb raquetes.

L'acurat acolliment de la «Maison du Lot», instal·lada dins els boscos de Bolquera a Font-romeu (Cerdanya francesa), oferí un ambient de treball força dis-tès a tots els participants vinguts d'arreu del territori francès responsables de l'esport de la raqueta de neu.

L'amical trobada la coordinà Antoine Glory, president de l'Association Départementale Pyrénéenne des Accompagnateurs en Montagne, un bon coneixedor del nostre Centre, que es qui va promoure el contacte. El temari, palesà en tot moment la inquietud de molts dels estaments implicats en el desenvolupament d'aquesta activitat, que en pocs anys ha ultrapassat tots els horitzons previstos inicialment:

-L'evolució del material (debat entre els fabricants).

-Aprofundir en el coneixement de la demanda i l'oferta.

-Presentació d'una enquesta nacional sobre la pràctica de la raqueta de neu, promoguda pel Ministeri de Turisme.

-Qüestions de responsabilitat envers el públic consumidor.

-L'acotació d'indrets on practicar. Accions a preveure per les estacions d'esquí, sobretot les de fons. Cohabitació de les dues clienteles.

-Agressió incontrolada del medi, etc., etc.

Tot plegat amb un ànim comú d'intentar reconduir un esport que actualment té a França uns tres-cents mil practicants, nombre que no para de créixer.

Com a cloenda d'aquesta activitat, n'estava prevista una de molt més lúdica a càrrec dels fabricants expositors, que consistia en un assaig sobre el terreny de material de la nova generació, que no es dugué a terme per manca de neu a la zona. Com a anècdota, afegim que a primera hora de la tarda, quan marxàvem, i entre encaixades de mà, es posà a nevar de mala manera i en un tres i no res quedà tot cobert d'uns tres dits de neu. En arribar a les envistes de Puigcerdà ja només queien quatre volves mal comptades.

El proper any està previst reunir-se

de nou, a l'illa de Còrsega, un altre indret de França força montuós, on la pràctica de l'excursionisme hivernal amb raquetes s'està desenvolupant amb molta força.

GRAN

El XXI Aplec Excursionista dels Països Catalans, a Arnes

Als peus del massís del Port, a Arnes, comarca de la Terra Alta, es va celebrar, els passats 6, 7 i 8 de desembre de 1997, el XXI Aplec Excursionista dels Països Catalans, organitzat pel Foment Excursionista de Barcelona.

El protagonista d'aquest any fou la neu. Una forta nevada -la neu arribà al mig metre al poble-, que va caure un dia abans de l'arribada dels excursionistes, va transformar el paisatge cobert pel blanc mantell, una visió insòlita d'aquesta comarca del sud de Catalunya.

Aquesta sorpresa meteorològica posà a prova els organitzadors, que en poques hores van haver de canviar els esquemes que havien elaborat durant mesos, sobretot pel que es refereix a l'allotjament, com també el canvi d'alguns dels itineraris de les excursions programades, ja que la neu i el gel haurien fet perillosos alguns recorreguts. Però, tot i això, es van fer tan sols petites modificacions del programa previst i se celebraren la majoria d'actes.

La col·laboració del batlle d'Arnes, Xavier Pallarès, fou decisiva. S'obriren les escoles i un local per a aixoplugar els decidits excursionistes que, malgrat la neu, es van desplaçar fins a Arnes. Tot i això, un grup de participants, que superaven el centenar, no tingueren altre remei que instal·lar-se al càmping, lloc on en un principi havien d'allotjar-se la majoria.

El primer dia, el dissabte 6, després de l'acte d'inauguració, ja es van fer les primeres excursions, als Estrets d'Arnes i al Toll del Vidre, com també la visita als museus i població d'Horta de Sant Joan, en les quals van participar un nombrós grup d'excursionistes. En aquesta visita foren acompanyats per Salvador Carbó, regidor de Cultura de l'Ajuntament d'Horta.

Després que els participants a les excursions i visita hagueren tornat, a la sala del Casal, pogueren assistir a les dues conferències. La primera anà a càrrec de Teresa Camps, professora d'art a la Universitat Autònoma de Barcelona, que parlà de Picasso, Miró i Mir, tres pintors vinculats a les comarques meridionals de Catalunya, i s'estengué molt més en Picasso per les seves esta-

des a Horta de Sant Joan. Tot seguit, l'estudiós de la Terra Alta Felip Fucho, de la Fatarella, ens il·lustrà amb una detallada visió de la comarca.

Havent sopat, i també a la sala del Casal, s'organitzà un ball amb un grup de música tradicional, que fou molt concorregut.

El diumenge 7 s'inicià el dia amb dues excursions, una cap als Estrets, i l'altra al riu de les Valls, on un grup pujaren al Penyalgala. En aquestes caminades hi participaren uns dos-cents excursionistes.

Més tard, també al matí, sortí l'autocar a fer la visita als pobles de la Terra Alta i el Matarranya. Passant per Vallde-roures, Cretes, Calaceit i Gandesa.

A la tarda, com el dia anterior, a la sala del Casal, una altra conferència amb projecció de diapositives, aquest cop a càrrec de Kildo Carreté. Van fer una magnífica passejada visual pel massís del Port i, després, un record de l'anterior Aplec de Mallorca, amb la projecció d'un reportatge del XX Aplec d'Esporles.

En acabar la projecció, a la Sala de Plens de l'Ajuntament d'Arnes, es va fer la reunió de delegats de les entitats participants a l'Aplec, amb la presència dels directius del Foment Excursionista de Barcelona, Lluís Domingo i Enric Francès, el delegat del Comitè Català de Campaments, Lluís Aloy, i el vicepresident de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, Antoni Fontdevila. En aquesta reunió, després d'un llarg debat, es va decidir que el País Valencià organitzaria el proper Aplec, sense concretar de moment l'entitat que se'n responsabilitzaria.

A la nit, el Grup de Grallers d'Arnes va fer una cercavila, convidant tot el poble a participar a la plaça a fer un cremat, mentre ens obsequiaven amb un concert.

El dilluns 8 altre cop excursió, aquesta vegada al tossal d'Horta, característica muntanya propera a la població, sota la qual hi ha el convent de Sant Salvador. Un altre grup va visitar el Centre Picasso i l'Ecomuseu dels Ports, acompanyats també pel regidor de Cultra, Salvador Carbó.

Al migdia, a la tornada a Arnes, a la plaça de la Vila, es va fer l'acte de cloenda, on participaren l'Associació de Dones, que ballaren la típica jota d'Arnes.

Amb el traspàs de la senyera de l'Aplec, de mans del president del Foment Excursionista de Barcelona als representants de les entitats del País Valencià, es va donar el relleu per al proper Aplec.

En els parlaments d'aquest acte hi intervingueren Lluís Domingo, presi-

dent del Foment, Xavier Pallarès, alcalde d'Arnes, i Francesc Beato, coordinador de l'Aplec Excursionista dels Països Catalans.

Les entitats i persones que col·laboraren en aquesta trobada foren obsequiats amb un record, i a l'alcalde d'Arnes se li va fer entrega d'una placa, amb el compromís de col·locar-la al refugi del Molí de l'Oli.

Més de cinc-cents excursionistes, representant trenta-quatre entitats, participaren en aquest Aplec; d'aquests, seixanta eren socis del Centre Excursionista de Catalunya.

Felicitem el Foment Excursionista de Barcelona per l'organització d'aquesta trobada, que un cop més –i ja en van vint-i-una– ens ha permès d'apropar-nos i conèixer, per unes hores, amb la resta d'excursionistes de les terres de parla catalana.

Francesc Beato i Vicens

III Jornades de la Federació d'Organitzacions Catalanes Internacionalment Reconeixudes (FOCIR)

Durant els dies 14 i 15 del mes de novembre tingué lloc la celebració de les III Jornades de la FOCIR.

L'objectiu d'aquestes jornades sol ser doble, és a dir, per un costat fer conèixer com són i com treballen algunes de les organitzacions i ONG més importants, i per l'altre, fer que serveixi també per a veure com funcionen els organismes internacionals als quals pertanyen. En els col·loquis que hi ha a continuació de cada exposició, es pot aprofundir sobre qualsevol aspecte que pugui interessar els assistents.

La primera jornada començà amb una conferència d'Oriol Bohigas titulada «Catalunya enfora», en la qual el ponent reclamà més representació de la Catalunya cultural en el món. Excepte en arquitectura i en disseny industrial, digué, Catalunya està poc representada en el món de la cultura.

Havia començat la conferència amb una extensa reflexió sobre què són, quin paper juguen i quin podrien jugar les ONG en el nostre propi país i en l'àmbit internacional.

Durant el segon dia, una representant del Comitè Europeu de l'Associació Mundial de Noies Guies exposà el funcionament d'aquest organisme. Una vegada més, es pogueren constatar les dificultats formals que tenim a Catalunya per a estar representats di-

rectament en alguns d'aquests organismes que volen reconèixer només representants estatals.

Després, un representant del PEN Club internacional ens informà sobre què és i com funciona aquest organisme, que s'ocupa fonamentalment de la defensa de la llibertat d'expressió escrita. El PEN Club català hi juga un significatiu paper, ja que en aquest cas els seus membres no han de ser necessàriament representants dels estats.

El senyor Pino Benandi, secretari general de la Confederació Europea de l'Esport i la Salut, acompanyat de diversos presidents de federacions esportives catalanes, parlà sobre l'organització d'aquesta Federació, que agrupa els organismes, molt estesos a Europa, que tracten sobre l'esport ni competitiu ni creador de marques, és a dir, sobre la relació esport-salut, i promoció d'activitats en aquest sentit, que promouen l'esport solament com a font de salut.

Finalment, Vicenç Partal, periodista, parlà sobre les dificultats d'accés de les ONG als mitjans de comunicació, i el canvi radical que representaran la digitalització i els nous mitjans d'informació, com és ara Internet, que trenquen el monopoli de la informació, fins ara en poder d'unes poques mans en tot el món, fet que a partir d'ara trasbalsarà tot aquest sistema monopolístic. Una visió vers el futur.

Finalitzà les jornades, el director de Relacions Exteriors de la Generalitat de Catalunya, Joaquim Llimona. Féu ressaltar la necessitat de la projecció internacional de Catalunya en aquest procés de cessió de sobirania i globalització mundial. El paper dels estats en aquest context canvia, també per la complexitat creixent, i això representa un camí més favorable per a les ONG.

Aquestes jornades, de les quals s'han celebrat ja tres edicions, representen un esforç considerable per als responsables de la FOCIR, ja que aconsegueixen oferir una sèrie de temes de conferencians prou importants per a les organitzacions que, com nosaltres, es mouen també en relacions internacionals, i serveixen per a conèixer com ens hem de moure en aquests organismes que de vegades ens poden semblar equivocadament massa llunyans.

És una llàstima, però, que aquest esforç no es veu degudament recompensat amb una assistència i participació més nombrosa, com hauria de ser, dels mateixos membres de la FOCIR, ja que els temes i el contingut d'aquestes jornades bé s'ho mereixen.

Josep Abril

LLIBRES I MAPES

Jacint Verdaguer. Montserrat. Llegenda de Montserrat

A cura de Maur M. Boix. Eumo Editorial-Societat Verdaguer. Vic 1997. 245 pàgs., il·l.

Eumo Editorial i la Societat Verdaguer, de Vic, amb aquest llibre, ens ofereixen la millor edició crítica que s'ha fet fins ara de *Llegenda de Montserrat*, de Jacint Verdaguer.

Aquest estudi del pare Maur M. Boix, monjo de Montserrat que ha dedicat moltes hores a estudiar les relacions de Verdaguer amb el monestir, consta d'una introducció, on situa en el seu context aquesta obra verdagueriana, l'estudi crític del poema i un extens apèndix, on es reproduïen els comentaris que es van publicar en diverses revistes dels actes per a commemorar el Mil·lenari de la troballa de la imatge de la Mare de Déu de Montserrat, com també del certamen literari que es convocà amb motiu d'aquestes festes, en les quals va resultar guanyadora *Llegenda de Montserrat*. Clou aquest interessant estudi una extensa bibliografia.

Tots els amants de l'obra verdagueriana podem estar d'enhorabona, perquè podrem gaudir d'aquest llibre on s'analitza amb tot detall un dels poemes més coneguts de Jacint Verdaguer.

F. B.

Montalba

Carles Bosch de la Trinxeria. BRAU edicions. Amb el suport de la Diputació de Girona i la Comissió Centenari Carles Bosch de la Trinxeria. Ajuntament de la Jonquera. Figueres 1997. 221 pàgs., il·l.

Les obres d'alguns escriptors i poetes són d'un interès molt especial per a l'excursionista que vulgui aprofundir en el coneixement del país.

Un d'aquests autors és Carles Bosch de la Trinxeria. Les seves obres, tant els escrits com les novel·les, evoquen uns indrets i unes maneres de viure del nostre Pirineu, el que va de les muntanyes de Núria fins a la Mediterrània.

Bosch de la Trinxeria fou un home

de gran cultura, aficionat a les ciències de la naturalesa i al recull de tradicions. Era soci de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, de l'Associació d'Excursions Catalana i del Centre Excursionista de Catalunya. Va néixer a Prats de Molló el 1831 i morí a la Jonquera el 1897, on havia residit gran part de la seva vida.

L'argument de *Montalba* transcorre entre l'Empordà i el Rosselló, més concretament als Banys d'Arles (Amélie-les-Bains), i Montalba, veïnat on viu el protagonista i que dona nom a la novel·la.

La primera edició és de l'any 1891, amb una reedició del 1892. I el 1954 se'n va fer una curta edició de bibliòfil.

Joan Ferrerós, en el pròleg de la present edició, diu: «Montalba és tinguda per la novel·la en què Bosch va assajar l'"estudi psicològic" que en aquells moments balbucejava en la narrativa catalana amb retard respecte de l'europea. Això no obstant, resta en segon pla darrere la magnificència de les descripcions quan ens retrata allò en què sempre excel·leix pel coneixement, la claredat d'idees i la sinceritat: el paisatge, els costums, el seu món... la vida, sense la qual res no hauria pogut escriure, ni Montalba ni les altres obres».

La lectura d'aquesta novel·la de Bosch de la Trinxeria, per a un excursionista, és un passeig per uns paisatges concrets, però sobretot el retrat d'una manera de viure que avui ha desaparegut, i que aquesta novel·la ens fa reviure amb tot el seu realisme.

F. B.

Els noms de les formes del relleu

Carles Domingo i Francàs. Societat d'Onomàstica. Institut Cartogràfic de Catalunya. Barcelona 1997. 323 pàgs., il·l.

Carles Domingo ens ha proposat, amb *Els noms de les formes del relleu*, un llibre interessant, ben estructurat i molt ben escrit, que ve a omplir un buit en la nostra bibliografia excursionista.

Interessant perquè és gairebé un exhaustiu recull lèxic dels accidents del relleu propis de la nostra llengua i perquè el contingut, encara que pugui semblar dens, no és impenetrable, i té un detall que ens fa conèixer i valorar, d'una manera integral i especificada, l'extensa gamma d'accidents orogràfics de la nostra terra. En aquest aspecte, i tal com desitja l'autor, el llibre és tan útil a un

lingüista com a una persona culta que s'interessi per la toponímia del nostre país i per la nostra llengua; però, en especial, ho és als excursionistes, perquè si l'àmbit d'aquests és la muntanya, de la muntanya és d'on han sortit precisament tot aquest reguitzell de mots que ens proposa Carles Domingo. En aquest aspecte, podríem dir que és per als muntanyencs com un llibre de capçalera.

Si tenim en compte, a més, que els «urbanites» són el tant per cent més gran de la població catalana i que el desconeixement que tenen de la natura és gairebé total i absolut—quan surten de la ciutat, només veuen muntanyes, arbres i ocells, i no saben distingir un roure d'una alzina o una mallerenga d'un colom—, veurem la importància que té el llibre que comentem, perquè Carles Domingo ha fet l'aplec d'uns mots que, si volíem saber què volien dir o què significaven, havíem d'anar a buscar-los, tots escampats, en diccionaris com és ara l'*Onomasticon Catalonie* o en d'altres, amb la dificultat de poder identificar la imatge visual que en teníem amb l'entrada corresponent del diccionari. Aquest llibre ens fa això més fàcil perquè ja trobem tots aquests mots junts en forma de catàleg i, a més, perquè l'autor ens els dona en la forma correctament «escrita», que ha investigat en els fons bibliogràfics especialitzats que esmenta en la Introducció del llibre. Un cop coneguda aquesta forma escrita i quan ens hi hàgim familiaritzat, serà l'ocasió de reintroduir-la a l'oralitat de la parla quotidiana; i amb la reconquesta d'aquesta «oralitat» contribuirem a la recuperació del ple ús social de la llengua.

Ben estructurat perquè l'autor ha agrupat els termes segons l'accident del relleu a què es refereixen d'una manera magistral, amb la qual cosa fa la seva lectura atractiva i amena. El lector, sense adonar-se'n, queda enganxat a l'enfilall de paraules i va passant sense entrebancs de l'una a l'altra, empès per una curiositat insadollable que li fa llegir el llibre gairebé d'una sola tirada. Contribueix a aquest interès el fet que l'autor ha aparellat el recull lèxic amb un recull de toponímia catalana, de manera que cada mot corresponent a un tipus d'accident geològic va acompanyat de referències toponímiques corresponents a punts concrets del relleu terrestre dels Països Catalans. I com que aquests presenten una gran varietat de paisatges, permeten una gran varietat de temes i aspectes per tractar. Per això aquell interès del lector que hem esmentat no decau mai, perquè l'estudi que en fa l'autor no és mai monòton. Al final el lector sent com una mena de goig en veure com aquelles explicacions li fan com-

prendre com s'esdevenen aquestes manifestacions naturals tan diverses i com aquesta comprensió li dona una visió més clara de com és el seu país, però d'una manera viva, no a tall de mapa. En definitiva, podríem concloure que *Els noms de les formes del relleu* és com un paisatge dels mots.

Ben escrit perquè Carles Domingo ha sabut unir en la seva prosa un llenguatge planer, d'una correcció absoluta, amb una gran claredat, que podríem qualificar de didàctica, en l'exposició, fet no gaire habitual ni, potser, fàcil en obres d'indole científica. Ha defugit el llenguatge pedant a què recorren sovint molts autors, cosa que dificulta moltes vegades la comprensió del text, per assolir aquella difícil senzillesa que amaga, però, una gran quantitat de feina ben feta.

Carles Domingo és farmacèutic, un gran estudiós de la llengua catalana i un veterà excursionista. Si bé el primer tret li donà una sòlida formació científica i el segon, junt amb la col·laboració que ha mantingut amb l'Institut Cartogràfic de Catalunya, li ha fornit l'eina amb la qual ha bastit la seva obra, podríem dir que ha estat el tercer tret, l'excursionisme, el que va motivar-lo a escriure el llibre que comentem, perquè, com a excursionista, Carles Domingo ha recorregut, com ja hem dit, molts d'aquests llocs que cita com a exemple. En aquest aspecte, ho va encertar molt bé Albert Manent, el dia de la presentació del llibre a la sala d'actes del Centre Excursionista de Catalunya, quan va dir que es podia inserir Carles Domingo en aquella nissaga de catalans que, en el passat segle, van iniciar i practicar aquell excursionisme científic que contribuï tant a la divulgació del coneixement del passat i de la realitat de la nostra nació.

Ferran Gironès i Gispert

La vall del riu Ripoll. La vall d'Horta, la vall de Mur, les Arenes i Cadafalç (Itineraris pel massís de Sant Llorenç del Munt-I)

Antoni Ferrando i Roig. Col·lecció «Biblioteca Abat Oliba», núm. 13. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona 1997. 243 pàgs., il·l.

L'excursionista Antoni Ferrando i Roig ens ofereix aquest llibre de l'alta conca del riu Ripoll,

un dels paratges més bells del massís de Sant Llorenç del Munt.

La bibliografia de Sant Llorenç del Munt és extensa, molts amants de la muntanya, al llarg dels anys, han escrit guies i estudis d'aquest emblemàtic massís, però el llibre que ens presenta Antoni Ferrando, per la seva detallada informació, tant del medi natural com de l'ocupació humana, és molt recomanable per a tots els que vulguin aprofundir en el coneixement d'aquestes valls i carenes.

Al final del llibre, l'autor ens proposa vuit itineraris; unes caminades que ens aproparan encara més aquells indrets meravellosos que ens ofereix el vesant vallesà de Sant Llorenç del Munt. Un llibre que no pot faltar en cap biblioteca excursionista.

F. B.

Itineraris d'esquí de muntanya, 3. Del Canigó al Puigmal

Oriol Guasch. Editorial Pòrtic. Barcelona 1997. 127 pàgs., il·l.

Amb aquesta guia es completa la sèrie d'itineraris d'esquí de muntanya, des de l'Aneto al Canigó, d'Editorial Pòrtic. En aquest darrer volum s'inclouen serralades de la Catalunya Nord, del Ripollès i de l'extrem oriental de la Baixa Cerdanya.

La nova guia ens proposa vint rutes de diferents dificultats i, com totes les publicades per aquesta editorial, es presenta en un format eminentment pràctic i relligada amb espiral per a la seva millor utilització. Com si es tractés de fitxes, contenen la descripció de la ruta, el croquis de l'itinerari i bones fotografies, així com un resum amb la duració, la cartografia consultada, el risc d'allaus i altres dades d'interès.

J. Bordons

Passejant per Barcelona. Art i espais urbans

Núria Casas i Lourdes Mateo. Editorial Pòrtic. Barcelona 1997. 183 pàgs., il·l.

En aquest segon volum de la sèrie «Passejant per Barcelona» l'Editorial Pòrtic ens ofereix un recull d'anotacions de caire històric, artístic i social de diferents indrets, amb la finalitat de

facilitar el coneixement de la ciutat d'una manera cohesionada al voltant de cada tema que es va tractant.

El llibre, enquadernat amb espiral, es divideix en setze apartats que recullen l'art, l'arquitectura, l'urbanisme que es pot trobar en edificis, carrers, places, botigues, mercats, parcs i jardins, miradors, museus, etc. Utilitzant el plànol guia de les últimes pàgines del llibre es poden seguir els itineraris escollits en funció dels llocs que ens interessin. Un índex analític i un de temàtic faciliten una ràpida trobada del que es vulgui visitar en cada moment.

J. Bordons

Parcs naturals de Catalunya

Francesc Gurri Serra. Fotografies: Francesc Tur i altres. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1997. 355 pàgs., il·l.

La col·lecció «Som i serem» presenta amb aquest nou títol una magnífica obra de divulgació dels espais naturals de protecció especial i altres espais protegits de Catalunya, agrupats en un sol volum de gran format, presentat pel president de la Generalitat. L'autor és el destacat membre del Centre Excursionista de Catalunya i profund coneixedor del nostre país Francesc Gurri, membre de la Societat Catalana de Geografia de l'IEC, que fou assessor general del Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona i és autor de diverses guies turístiques i de nombrosos textos editats per la Generalitat de Catalunya.

Després d'una introducció en la qual es fa un repàs de la problemàtica de les diferents lleis i plans de protecció del patrimoni natural que s'han promulgat, el cos principal del llibre es divideix en quatre parts: espais naturals de protecció especial, altres espais protegits, reserves isolades (naturals i de fauna) i pla d'espais d'interès natural (PEIN). Aquest darrer capítol inclou, a més dels anteriors, una llista de 144 espais que pels seus valors ecològics, científics, culturals, paisatgístics, didàctics i recreatius es considera necessari conservar, agrupant-los en sis quadres segons la regió on es troben.

En un llibre com aquest, que combina la precisió amb l'amenitat del text, cal destacar la part gràfica: els excel·lents mapes de cada parc assenyalant-ne els límits, l'àrea de protecció, el territori que l'envolta i els accessos, i l'extraordinària qualitat de les 370 fotogra-

fies en color que acompanyen el text. Una extensa bibliografia, un complet índex de topònims, un altre dels noms dels animals i plantes i un apèndix amb abundants dades de cada parc, amb els centres de consulta i punts d'interès de l'entorn, completen aquest esplèndid llibre.

J. Bordons

Excursions per l'Alta Garrotxa. Oix

Joaquim Agustí. *Llibres de Batet. Girona 1997. 71 pàgs., il·l.*

Dins la col·lecció de Guies dels Llibres de Batet, de la qual ja havíem ressenyat els primers títols publicats, hem rebut ara aquest nou volum centrat en el poble d'Oix.

Es tracta d'una col·lecció de petits llibres, acuradament presentats i amb belles fotografies, mapes i perfils del terreny, que inviten a recórrer interessants paratges de la Garrotxa, de reconeguda bellesa. L'autor, membre de la nostra entitat, és un incansable excursionista i autor d'altres guies de la mateixa editorial. El present volum recull deu itineraris per l'alta Garrotxa, la majoria dels quals surten del petit poble d'Oix. Com tots els de la col·lecció, són uns itineraris sense grans dificultats que, en aquest cas, recorren pels esplèndids paisatges d'aquesta subcomarca.

J. Bordons

El món al Ripollès. Visions i experiències de viatgers al llarg del temps

Jordi Mascarella i Miquel Sitjar. *Consell Comarcal del Ripollès. Ripoll 1997. 497 pàgs., il·l.*

Heus ací un llibre ben diferent dels molts altres que es van publicant sobre les nostres comarques. És també un llibre molt ben presentat i de gran format. Com ho indica el subtítol, es tracta d'un ampli recull de relats i textos de diferents èpoques i autors, des de l'antiguitat fins al segle XX, que ofereixen visions i fets pretèrits del Ripollès i aporten interessants coneixements i curioses referències sobre la comarca.

Segons l'època a la qual pertanyen, els escrits es distribueixen en els següents capítols: textos clàssics; segles IX al XII, reportant visites d'alguns personatges; segles XII al XV, on destaquen uns primers textos escrits en català arcaic; segle XVI; segle XVII, amb les interessants cròniques

de Jeroni Pujades i altres; segle XVIII, amb uns curiosos itineraris per a anar a Núria des de diversos llocs de Catalunya, d'Anton del Duque, i els detallats viatges de Francisco de Zamora per Catalunya al seu pas pel Ripollès, l'agost de 1787; segle XIX, on es parla de les comunicacions i del projecte de ferrocarril, dels primers excursionistes i les memòries literàries de famosos autors, i finalment el segle XX, que, per l'abundància d'escrits existents, es limita a uns pocs textos triats per la seva raresa i originalitat. Les il·lustracions del llibre es reduïen a algunes fotografies antigues en blanc i negre, dibuixos i algun mapa antic.

Tots els textos transcrits ho són en versió original i els que no són en català o castellà van acompanyats de la traducció a la nostra llengua al costat. Un complet índex de topònims clou aquesta obra, que ha representat un llarg temps de recerca per part dels seus autors i és una bona eina per a conèixer molts aspectes de la història del Ripollès; una obra que seguirà conservant la seva vigència al llarg dels anys.

J. Bordons

Excursions pel Montsant

Antoni M. Casas. *Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona 1997. 103 pàgs., il·l.*

L'autor ha publicat altres llibres de muntanya i són prou coneguts els que ha dedicat al Montsant. En el cas present s'han procurat triar quinze noves excursions pels variats i atractius paisatges del Montsant.

Fugint de les clàssiques guies itineràries, aquest llibre està escrit en un estil vivencial i les excursions que proposa, sense deixar de guiar-nos pels camins, han procurat captar les anècdotes vives de cada indret i cada moment. És un llibre senzill, que pot agradar a molts excursionistes que no ambicionen solament les grans proeses pirinenques i sovintegen les muntanyes de mida més humana.

J. Bordons

Escalades en la Noguera

Jordi Marmolejo i Joan Escuer. *Prames, S.A. Saragossa 1997. 175 pàgs., il·l.*

És un llibre exclusivament d'escalada, dedicat a les zones de Camarasa, Sant Llorenç de Montgai i el Mont-roig, en el

qual es descriuen 600 vies d'escalada. Es tracta d'una zona de gran interès, malgrat haver quedat enfosquida per l'atracció de les grans parets del Montsec.

El llibre s'obre amb uns breus apunts sobre l'entorn natural i fa història de les escalades que s'han fet en aquest sector. Les vies d'escalada es divideixen en dues parts: la primera està dedicada a l'escalada clàssica o d'aventura (250 vies) i la segona part és un inventari dels sectors d'escalada esportiva més característics.

Totes les vies van acompanyades de croquis i fotografies, i al final del llibre hi ha la relació de vies, indicant la numeració que tenen en el text, la dificultat, la llargada, la zona, l'equipament i el material aconsellable. El llibre s'ha editat també en català.

J. Bordons

L'excursionisme a Ripoll

Alexandre Roca i Remolins. *Edita Club Excursionista Ripoll. Ripoll 1996. 74 pàgs.*

Amb motiu del 50è. aniversari del Club Excursionista de Ripoll, Alexandre Roca ha escrit un breu però molt complet resum de l'excursionisme a Ripoll. Amb els seus inicis per petits grups que, en arribar l'any 1936, entrarien a formar part de la Unió Excursionista de Catalunya, delegació de Ripoll. La guerra civil frustrà aquell intent i s'hagué d'esperar el 1946 per a veure néixer, acompanyada en el si de la Societat de Caçadors i Pescadors «La Rama», l'agrupació Excursionista de Ripoll. Aquesta es transformà el 1947 en una delegació del Club Excursionista Pirenaic, fins que en arribar el 1974 es transforma en una entitat amb personalitat pròpia: el Club Excursionista Ripoll.

L'autor repassa les activitats sobresortint de l'entitat i les principals realitzacions muntanyenques dels seus membres, i en una cronologia de l'excursionisme a Ripoll, estesa del 1877 al 1996, assenyalava l'escala ascendent de l'excursionisme a Ripoll. Unes últimes planes recullen escrits, molts d'ells publicats en el *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, que fan referència a excursions o actes rellevants celebrats a Ripoll i a les seves rodalies.

J. M. S. A.

A peu pel Baix Empordà. 15 itineraris entre garbí i tramuntana

Jaume Broch i Cañet, Jordi Dalmases i Capella, Daniel Ribés i Boada i Jordi Vicens i Perpinyà. *Edita: Consell Comarcal del Baix Empordà. La Bisbal d'Empordà 1994. 143 pàgs.*

Anys enrere, més d'una vegada havia expressat la sana enveja pels muntanyencs francesos que molt sovint publicaven textos sobre les seves terres nadiues, quan aquí, quasi sempre havia de ser la gent de Barcelona la que escrivia i explicava el nostre país. Avui dia, afortunadament, la cosa ha canviat i són bastants les obres escrites pels naturals de la terra que veuen la llum de l'edició. El petit llibre que comentem n'és un exemple. D'una manera breu i entenedora ens dóna una idea clara de què és el Baix Empordà, des d'un punt de vista geogràfic i històric, per a descriure a continuació 15 itineraris de fàcil seguir que recorren l'Ardenya i la vall d'Aro, les Gavarres, la plana central i el litoral per acabar en el Ter i el massís del Montgrí. Alguns dels itineraris són aptes per a ser recorreguts en bicicleta i altres solament en BTT.

Un recull de dades d'interès, com poden ser oficines de turisme, museus o centres d'especial relleu, referents a les principals poblacions de la comarca, és un detall que serà agraït pels usuaris.

Una reproducció, en blanc i negre, amb sobreimpressió en groc i vermell dels itineraris, de mapes de l'ICC, assenyalant acuradament el camí a seguir en cada un d'ells.

J. M. S. A.

Las 7 cumbres

Ramón Portilla. Ed. Desnivel. Madrid 1996. 227 pàgs.

Ramón Portilla va ser el primer muntanyenc espanyol a pujar als set cims considerats els més alts de cada un dels continents de la terra (Amèrica, a efectes comptables, consta com dos continents, la del Nord i la del Sud).

Resultat d'aquestes ascensions, aconseguïdes en el breu espai de temps que va del 1992 al 1994, és aquest llibre, en què Portilla d'una manera tranquil·la i senzilla ens explica cada una de les seves ascensions, a l'Everest, el Kilimanjaro, l'Aconcagua, el McKinley, la Piràmide de Carsténz, el Mont Vinson i l'Elbrus.

En l'epíleg, Portilla explica el perquè d'aquestes ascensions, com formant part del gran joc de l'alpinisme, que sempre està obert a la imaginació, i que el valor de cada nou repte està exclusivament en qui l'afronta i en el que cadascú n'aconsegueix o en vol treure.

Unes quantes fotografies en blanc i negre i en color, aquestes agrupades al final de cada capítol, són petites finestres obertes a aquests set cims, els més alts de cada continent.

J. M. S. A.

El Pirineu català. De la Vall d'Aran al cap de Creus

Agustí Faus. «Guías de la Naturaleza». Ed. Ibercaja. Saragossa 1997. 207 pàgs.

La primera edició d'aquesta guia, dins la col·lecció «Guías de la Naturaleza», promoguda per Ibercaja, veié la llum en castellà en 1995. Ara Agustí Faus, dins la mateixa col·lecció, ens n'ofereix la versió catalana. És una obra de divulgació general del nostre Pirineu, que des de la Vall d'Aran, passant pel Pallars, la Cerdanya, el Prepirineu de Berga, arriba al Pirineu oriental i mor en la Mediterrània en el cap de Creus. De cada una d'aquestes comarques ens en dóna una lleugera pinzellada des del punt de vista geogràfic i històric, acompanyant-la de llegendes referides a cada una d'elles. Una descripció de l'accés en cotxe a les diferents comarques, assenyalant-ne les principals poblacions i punts d'interès, precedeix unes sumàries indicacions per a assolir les muntanyes més interessants de cada una d'elles, així com dels refugis existents i que poden servir de base a les excursions.

És una obra interessant per als que desconeixen el Pirineu català i vulguin acostar-s'hi amb ulls curiosos. Les fotos en color ajuden a entreveure els paisatges i pobles pirinencs, i arrodoneixen un llibre força ben editat, encara que si algun retret pot fer-s'hi és que a l'autor se li ha escapat alguna errada, com atribuir a Ramon Arabia la primera guia de la Vall d'Aran, quan el seu autor fou el conegut Juli Soler i Santaló, o bé que la carretera que surt d'Adrall porta a Sant Joan de l'Erm, quan en realitat va a Sort, i la que porta a Sant Joan de l'Erm surt de Montferrer, uns pocs quilòmetres més amunt. Tot plegat fa pensar en una redacció un xic ràpida, apressada per les dates de publicació.

Amb tot, cal agrair a Agustí Faus aquesta guia, i a Ibercaja la lloable voluntat de publicar-la en català.

J. M. S. A.

Los altos Pirineos. Las labores de campo

Fritz Krüger. Editen: Diputació General de Aragón, Diputación de Huesca i Garsineu Edicions. 1996. 454 pàgs.

Amb aquest volum, Krüger donava fi a la seva laboriosa i exhaustiva tasca sobre els Pirineus. A l'estil dels anteriors volums (vegeu MUNTANYA 803) l'autor ens exposa, amb teutònica minúcia, els diferents tipus de cereals conreats en les diferents maneres d'aprofitar la terra en l'alta muntanya i els utensilis utilitzats

per a treballar-la. Seguint el curs de l'any, estudia la recol·lecció del cereal i les diferents maneres de batre per a recollir el gra, les mesures i llocs per a guardar-lo. Ens explica com es guardava la palla, maneres que variaven d'una zona a l'altra. També ens parla de l'aprofitament de l'herba, comú a tota l'alta muntanya, i de la mel de les abelles. Per últim, estudia l'elaboració del vi i de l'oli, en aquelles contrades en què una menor altura i un millor clima ho permetia, detallant-ne els procediments d'obtenció i les diferents mesures, segons comarques, de l'un i de l'altre.

És una obra que, a més de la riquesa de lèxic que conté –la mateixa cosa o feina és dita de maneres diferents segons les contrades–, molt interessant per a un estudiós de les parles, recorda una manera de viure al Pirineu, de la qual els que tenim ja uns quants anys, encara hem pogut veure alguna cosa, però que el pas del temps i la ràpida evolució de les comunicacions i la facilitat d'intercanvis i el progrés tècnic ha arraconat d'una manera definitiva.

J. M. S. A.

La Cerdanya: Rutes i passejades. 50 recorreguts a peu per valls i muntanyes

Manel Figuera i Abadal. Ed. Sinopsis S.C. Vilassar de Dalt 1997. 254 pàgs.

Aquesta nova publicació de Manel Figuera sobre la Cerdanya (vegeu MUNTANYA núm. 808) va destinada a tots aquells que, excursionistes o no, tinguin interès per conèixer els paratges tan variats que la Cerdanya ofereix i que necessiten l'esforç de caminar des del lloc on el cotxe pot deixar-los.

En les pàgines introductòries l'autor ens exposa a qui va destinat el llibre i les característiques bàsiques dels itineraris, per a donar després alguns consells fonamentals sobre equip, farmaciola, alimentació, etc., i sobretot el respecte degut a la conservació de la naturalesa.

Els itineraris indiquen el lloc de sortida, l'aproximació i el camí a seguir. Un esbós cartogràfic ajuda a situar l'excursió, així com les nombroses fotografies en fan ressaltar l'interès paisatgístic. Encara que l'autor indica que són excursions factibles en un matí, al nostre criteri, per a alguna d'elles serà millor destinar-hi una jornada sense presses, fora que es vulgui matinar molt, cosa tampoc desaconsellable. També, essent una guia destinada bàsicament a no experts, alguns dels horaris són potser un pèl massa ajustats.

J. M. S. A.

Muniellos

Lluís Aurelio Álvarez Usategui. Edic. Júcar. Gijón, 1996, 192 pàgs. il·l.

La reserva natural integral de Muniellos, situada al sud-oest d'Astúries, té una extensió de 5.600 hectàrees cobertes per una boscúria dominada gairebé exclusivament per roures, amb exemplars centenaris, però també amb alguna clapa de faigs, bedolls, castanyers i un exuberant sotabosc que dona abric a una fauna interessant entre la qual hi ha óssos bruns, guineus, llops, alguns isards i una variada població de mustèlids i d'ocells.

L'àrea de la zona protegida es troba a un nivell de 800 metres d'altitud per amunt. Les cotes més altes són la Bobia de Teleyerba, de 1.685 m, i la Carboneira, de 1.675 m. L'interès d'aquest paratge, no és, doncs, l'altitud dels seus cims, sinó la bellesa intacta dels boscos, les rieres, els estanys i tot l'entorn natural.

La visita d'aquest privilegiat indret està limitada a només vint persones diàries. Aquesta guia, a més de donar una acurada descripció de la flora i la fauna de la reserva natural, ens informa sobre com obtenir el permís per a visitar-la, els itineraris que cal seguir, i al mateix temps dona abundant informació sobre les interessants contrades veïnes de la rodalia de Cangas de Narceo.

Francesc Olivé

Diccionari de refranys català-castellà, castellà-català.

Anna Parés i Puntas. Edicions 62, Barcelona 1997. 291 pàgs. (El Cagur. Diccionaris, 240). ISBN 84-297-4293-X

Els refranys i les frases fetes enriqueixen enormement una llengua, i la seva utilització en demostra la vigència i normalitat. Quan mantenim una conversa en català, sovint recorem a refranys castellans per arrodonir allò que volem expressar. «Ellos se lo guisan, ellos se lo comen», «Mala hierba nunca muere», o «Quien va a Sevilla pierde su silla» són refranys que tenen les seves corresponents equivalències catalanes, tot i que per desconeixement o falta de costum els continuem dient en castellà.

Aquest diccionari, obra de la filòloga Anna Parés, ens dona l'oportunitat d'ampliar el nostre lèxic amb els més de mil refranys que trobarem en aquest llibre. El volum és dividit en dues parts: la primera inclou els refranys catalans amb els seus equivalents en castellà, i la sego-

na els refranys castellans amb la seva traducció al català. Com declara l'autora al pròleg, algunes de les expressions recollides poden semblar-nos més frases fetes que no refranys, ja que la frontera que els diferencia és molt poc clara.

La recopilació de locucions s'ha fet a partir de la llengua parlada, així, en molts casos trobem més d'una solució per a traduir un refrany concret: una primera proposta més semblant a l'expressió castellana i d'altres que semblen més pròpiament formes catalanes. Per exemple, a l'hora de traduir allò de «A caballo regalado no le mires el dentado», podem optar per les formes més semblants al castellà com «A cavall donat, no li miris el dentat» o «A cavall regalat no li miris el dentat», o, també, per una forma que sembla més genuïna com «A cosa donada, no li cerquis taps». És feina dels filòlegs decidir quina de les formes és més pura. Si més no, el primer pas-recollir les diferents formes que es diuen ja s'ha donat.

Un problema formal d'aquest tipus de repertoris és el de l'ordenació de la informació: cal presentar els refranys per matèries?, alfabèticament per la primera paraula? Independentment del sistema triat per a ordenar el cos central de l'obra, els índexs del final permetran d'accedir a la informació per diferents camins. En l'obra que ens ocupa això està bastant ben resolt: els refranys s'ordenen alfabèticament a partir de la paraula més representativa de la frase (paraula clau) i es numeren consecutivament. Al final de l'obra hi ha un índex alfabètic català i un altre de castellà formats per les paraules clau i els altres mots que apareixen en el refrany. Un número al costat de la paraula triada ens remet a l'entrada principal. Cal tenir en compte que si busquem la paraula, per exemple, a l'índex castellà, el número correspon a l'ordenació dels refranys en castellà i el mateix si busquem a l'índex en català.

Josep Vives

Manual de espeleología

José Martínez Hernández. Desnivel, Madrid 1997. 180 pàgs. 1.800 ptes. ISBN 84-87746-96-9

Aquesta obra omple un important buit en la bibliografia en català o castellà sobre espeleologia, ja que la majoria de manuals d'aquest tipus són publicats en altres llengües no sempre prou conegudes per tothom. En els darrers anys els accidents

produïts en coves han augmentat considerablement, la qual cosa ha alertat els professionals d'aquesta pràctica científica. Fruit d'aquesta preocupació, l'autor del llibre ens presenta una visió general del que és el món de l'espeleologia.

Els primers capítols ens permeten conèixer la formació i tipologia de les coves i la història de l'espeleologia, especialment a Espanya. El cos central de l'obra és dedicada a aspectes purament tècnics, tals com l'equip necessari i les diferents formes de progressió dins de les cavernes. Més que un esport, l'espeleologia és una ciència que espera conèixer la geografia i medi ambient cavernícoles. Fruit d'aquesta voluntat de saber neix la bioespeleologia, o ciència de la vida a les cavernes. José Martínez dedica els capítols finals a presentar-nos uns breus esbossos de la flora i fauna que podem trobar a l'interior de les coves.

La darrera part de l'obra conclou amb un capítol dedicat a la cartografia i topografia espeleològica i a la fotografia subterrània.

Com qualsevol altre bon manual, aquest document presenta un seguit d'annexos que contenen informació pràctica, com ara una relació de les cavitats més llargues, una extensa bibliografia de revistes i llibres i les adreces de les principals revistes espeleològiques, a més d'un seguit d'adreces útils.

Josep Vives

Senderismo, barranquismo, puenting.

Plaza & Janés, Barcelona 1996. 140 pàgs. (Deportes de aventura). ISBN 84-01-57001-8

És una moda?, és una afició? No, són els anomenats esports d'aventura. En aquest volum trobem recollits els principis de tres pràctiques esportives prou conegudes com són el senderisme, el descens de gorges (barranquisme) i l'anomenat pònting.

El llibre va dirigit a les persones que volen iniciar-se en aquest esport. Del senderisme trobem els aspectes bàsics, com l'explicació sobre el que són els senders de gran recorregut i també recomanacions sobre l'equip mínim que cal dur per a fer una sortida amb un mínim de seguretat.

La part dirigida al descens de canyons és potser la més completa de tot el llibre, ja que s'entra amb més detalls sobre les característiques pròpies d'aquest esport.

Finalment, les pàgines dedicades al pònting ens informen del material i la tècnica dels salts.

Josep Vives

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

REFUGI D'AMITGES

Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici

NÚRIA GARCIA I QUERA

Quaranta-tres itineraris que descriuen ascensions a cims, aproximacions a d'altres refugis de la zona, crestejades, traveses... Un reguitzell de possibilitats, sempre des d'Amitges, que permeten trepitjar la muntanya quan la neu ja s'ha fos.

MONT-ROIG - CERTASCAN (Vall de Cardós)

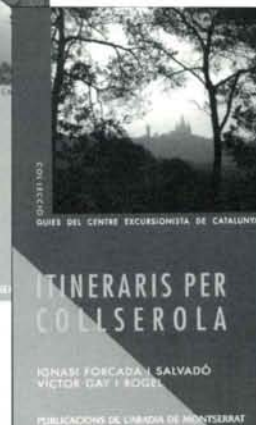
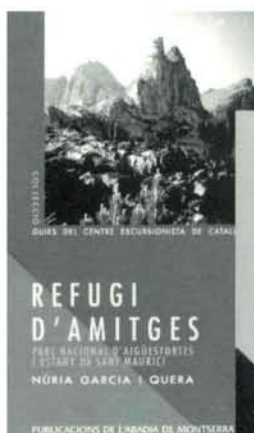
AGUSTÍ JOLIS, M. ANTÒNIA SIMÓ I JOSEP DE TERA.

Entre el Mont-roig a ponent i el Certascan a llevant, reis de la regió, s'estén un enfilall de cims de gran caràcter muntanyenc.

ITINERARIS PER COLLSEOLA

IGNASI FORCADA SALVADÓ I VÍCTOR GAY ROGEL

Un seguit d'itineraris escrits per a donar a conèixer la Serra de Collserola i per a facilitar-ne les caminades. Itineraris d'una gran bellesa paisatgística, de poca dificultat i que es poden fer tots en menys de quatre hores, és a dir, en un matí o una tarda.

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

Ausiàs Marc, 92-98 int. - Fax 247 35 94 - 08013 Barcelona
Distribució: L'Arc de Berà, Centre Difusor d'Edicions Catalanes - Comandes i administració:
Polígon Montigalà, Bèlgica, 6 i 7 - Tel. 465 30 08 - Fax 465 87 90 - 08917 Badalona

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

AIGÜESTORTES I SANT MAURICI

EL PARC NACIONAL I EL SEU ENTORN

Manel Broch i Francesc X. Gregori

- Aquesta guia d'esquí de muntanya de l'àrea del parc nacional d'Aigüestortes i de Sant Maurici us proposa una selecció d'itineraris per a recórrer aquest sector del Pirineu entre la Vall d'Aran, el Pallars i la Ribagorça.
- Els itineraris es divideixen en tres grans apartats: els accessos als refugis, que a l'hivern ja són una bona excursió, ascensions des dels refugis i l'Alta Ruta del Pallars, un itinerari de travessia de refugi en refugi d'una setmana de durada.
- En total són una cinquantena d'itineraris perquè pugueu gaudir de la muntanya hivernal en un marc excepcional del Pirineu.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN

c/ Nena Casas, 73-75 - 08017 Barcelona Tel./Fax: (93) 204 43 97

gaudiu del sol sense perill...

Enjoy sunshine without any risk.

Jouissez du soleil sans aucun risque.

Geniessen Sie die Sonne ohne Gefahr.

Factor de protecció solar	Temps d'exposició sense risc de cremades
SENSE PROTECCIÓ	20 minuts
FACTOR 8	2 hores 40 minuts
FACTOR 11	3 hores 40 minuts
FACTOR 15	5 hores
EXTREM	Més de 6 hores

ISDIN

Técnica e investigación en dermatología